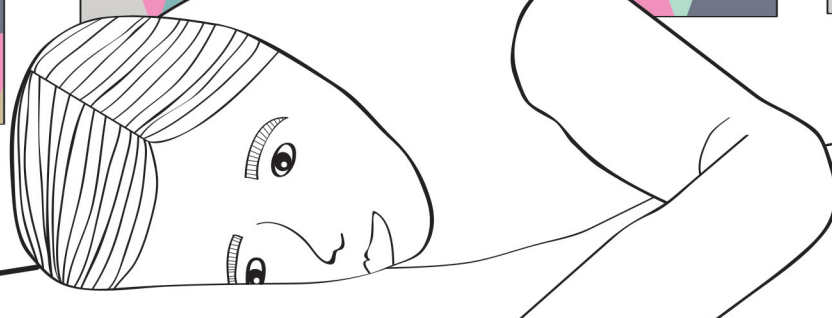
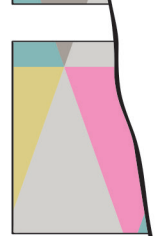
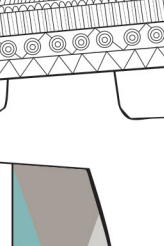
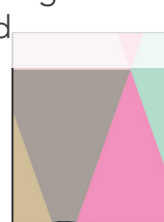
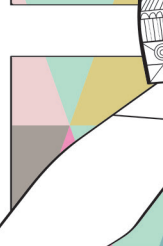
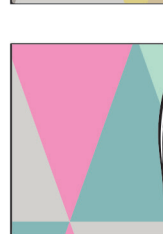
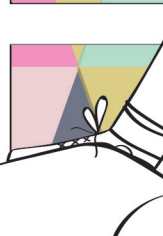
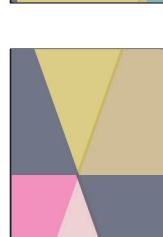
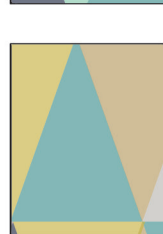
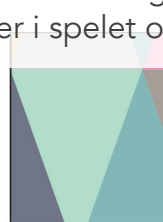
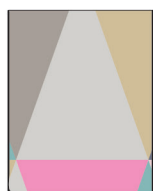
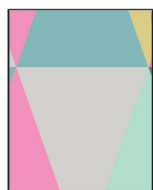
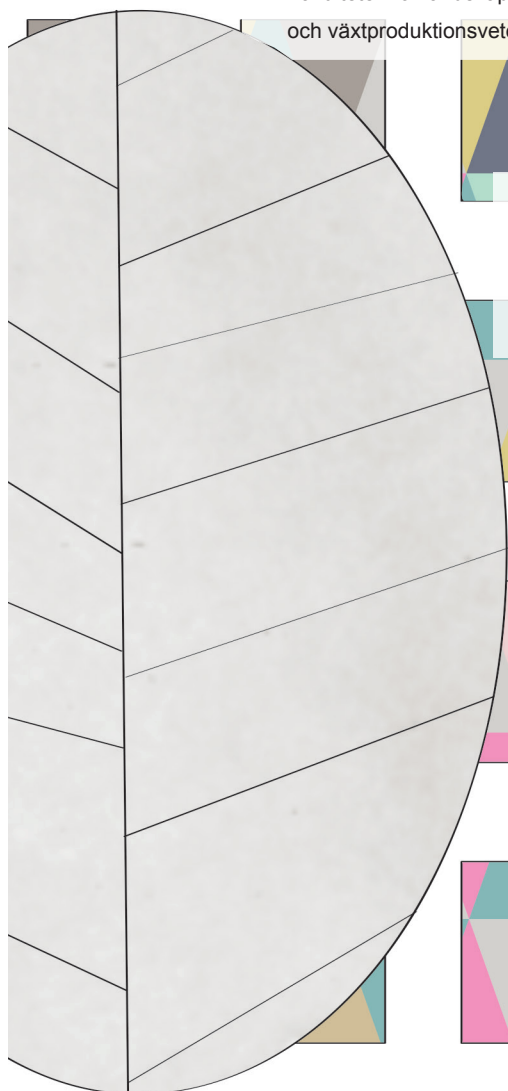

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap

Planering med barns perspektiv

En studie om barn och ungas roll som medborgare
och aktörer i spelet om stadens framtid

Elin Madsen
Självständigt arbete • 30 hp
Landskapsarkitektprogrammet
Alnarp 2015

Planering med barns perspektiv

En studie om barn och ungas roll som medborgare och aktörer i spelet om stadens framtid

Planning with children's perspective - *A study about children and youth's role as citizens and actors in the game of the future of the city*

Författare: Elin Madsen

Hemsida: www.elinmadsen.se

Kontakt: madsenelin@hotmail.com

Handledare: Maria Kylin, SLU, Institutionen för Landskapsarkitektur

Examinator: Eva Kristensson, SLU, Institutionen för Landskapsarkitektur

Bitr examinator: Stina Bodelius, SLU, Institutionen för Landskapsarkitektur

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Master Project in Landscape Architecture

Kurskod: EX0775

Ämne: Landskapsarkitektur

Program: Landskapsarkitekturprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2015

Omslagsbild: Elin Madsen

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: barn, ungdom, barnkonventionen, barns perspektiv, barnperspektiv, medverkan, delaktighet, inflytande, samhällsplanering

Keywords: children, youth, convention of the rights of the child, children's perspective, child perspective, participation, involvement, influence, physical planning

Illustrationer: Alla illustrationer är gjorda av Elin Madsen.

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Förod

Denna uppsats är mitt avslutande projekt efter fem års studier på Landskapsarkitekturprogrammet på SLU Alnarp. Valet av ämnet som denna uppsats behandlar grundar sig i ett stort intresse för hur vi kan planera för och med barn, vilket är ett intresse jag haft under hela utbildningens gång. Insikten och intresset för barn och unga i planeringsprocessen har utvecklats än mer med min roll som studentrepresentant i ARKiS (Arkitektur i skolan), vilket är ett nätverk inom Sveriges Arkitekter. Genom min medverkan i nätverket har jag fått möjlighet att komma i kontakt med några av de eldsjälar som arbetar och har arbetat inom området i flera år, och som besitter en enorm kunskap.

Jag skulle vilja rikta ett stort tack till alla de personer som ställt upp på personliga intervjuer, såväl som telefonintervjuer och mailkonversationer. Jag vill även rikta ett stort tack till Maria Kylin, som inte bara varit inspirerande som handledare utan även under hela utbildningens gång. Avslutningsvis vill jag såklart tacka min familj som stöttat under hela utbildningen och introducerats till ämnen de knappt visste fanns.

Jag hoppas att detta arbete ska inspirera och fungera som en kunskapskälla för såväl yrkesverksamma tjänstemän inom kommunerna som nyutexaminerade landskapsarkitekter och planerare som precis som jag är redo att ge sig ut i arbetslivet.

Elin Madsen
Maj 2015, Malmö

Sammandrag

Det finns idag lagar och internationella rekommendationer som förespråkar barn och ungas rättighet och möjlighet till reellt inflytande i processer som rör dess fysiska miljö. Detta examensarbete syftar till att skapa en större förståelse för vilka förutsättningar dagens kommunala fysiska planeringsprocesser står inför i frågan om barn och ungas möjlighet till medverkan och inflytande. För att förstå dagens förutsättningar så måste man förstå de historiska aspekterna och dess utveckling som lett oss fram till den syn samhället har på barn som medborgare och aktörer i vår fysiska planering.

Genom en djupgående litteraturstudie läggs den teoretiska grunden för de historiska och samtida aspekterna när det gäller barn och ungas inflytande. Det finns idag mycket forskning, teori och kunskap kring ämnet som utvecklats under 1900-talet. Mycket av denna forskning och teori kring barns möjlighet till delaktighet och påverkan tillhör dock de senaste decenniernas forskning och främst med fokus på ratificeringen av FN:s barnkonvention som förespråkar barn som egna individer kapabla att agera i frågor som berör dem och dess närmiljö. Genom fallstudier av ett antal kommuner i södra Sverige granskas hur arbetet med barn och ungas medverkan sker i praktiken. Fallstudierna ämnar skapa en insikt i hur teorier, kunskap och metoder implementeras på kommunal nivå och hur man arbetar inom de olika förvaltningarna i respektive kommun. Vems är ansvaret och vem omsätter det i praktiken?

Resultatet av litteraturstudien och fallstudierna visar att det idag finns mycket kunskap, lagar och styrdokument samt metoder utvecklade för dialog och samverkan med barn och unga. Det är inte frågan om brist på kunskap och metoder utan snarare hur dessa ska implementeras och tillämpas inom de kommunala verksamheterna. Dagens planering utgörs ofta av komplexa, politiska och traditionella planeringsprocesser med både privata och offentliga aktörer, vilket gör det svårt för vuxna medborgare att aktivt delta och än svårare för barn och unga. Idag beror barn och ungas möjlighet till medverkan och inflytande i stor utsträckning på individuella eldsjäalars engagemang. För att vi i framtiden ska kunna garantera barn och unga deras rättigheter till ett aktivt deltagande behövs stöd och resurser från politiskt håll, samt metoder som knyter an till styrdokument, policys och lagar, och i viss utsträckning ett större kunskapsutbyte mellan kommunerna.

Abstract

Today there are many laws and international recommendations that advocate children and young people's right and opportunity to influence the planning of their physical environment. This thesis aims to create a better understanding of the circumstances of today's municipal planning processes and how children and youth are able to participate in and influence them. To understand today's situation we first need to understand the historical aspects and the development that led to how society perceives children as citizens and actors in the physical planning process.

Through studying literature, a theoretical foundation of the historical and contemporary aspects of children's participation is presented. There is today a lot of research, theory and knowledge of the subject that have been developed during the 20th century. A big part of the research and theory about children's opportunity to participate and influence has been conducted during the past few decades, mostly due to the ratification of the UN's Convention of the Rights of the Child, which emphasizes children as their own individuals with the ability to contribute in matters that affect their physical environment. Through case studies of a few municipalities in the south of Sweden this thesis examines how children and young people are included and able to influence their physical environment in practice. The case studies aim to create an understanding of how theory, knowledge and methods are implemented on a municipal level and how the different departments in each municipality work. Who has the main responsibility and who applies it in practice?

The results of the literature study and the case studies show that there is a lot of knowledge, legislation, policies and methods that have been developed for dialog and collaboration with children and youth. It is not a question of a lack of knowledge and methods but rather how these are implemented and used within the municipalities. Today's physical planning often includes complex, political and traditional planning processes with both private and public actors, and is often inaccessible to adult citizens to participate and even less so for children. Today children's ability to participate is often dependent on individual enthusiasts' engagement. To be able to guarantee the rights to participate to children and young people in the future more financial support and guidance is needed from a political level, as well as methods that clearly connect with policies and legislation, and also to some extent more knowledge sharing between the municipalities.

Innehållsförteckning

Sammandrag

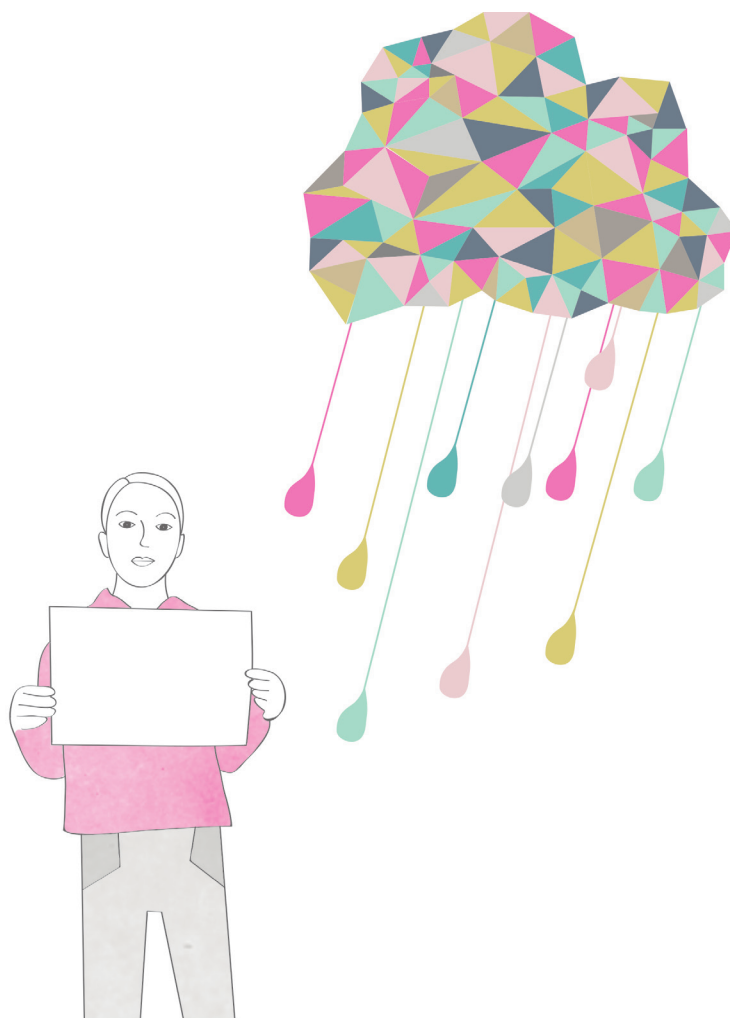
Abstract

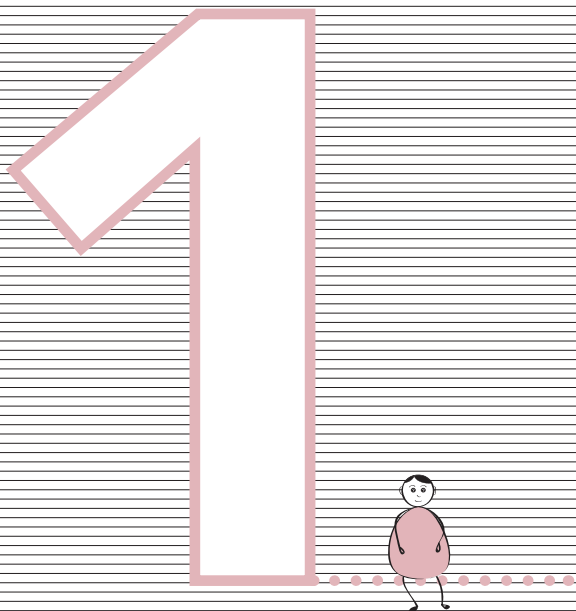
Förord

Innehållsförteckning

1. Inledning	10
1.1 Bakgrund och problemformulering	10
1.2 Mål och syfte	11
1.3 Frågeställning	11
1.4 Material och metod	12
1.5 Centrala begrepp	17
1.6 Disposition	19
2. Överblick över barnens roll i samhället under 1900-talet	21
2.1 Barnens roll som medborgare	22
2.1.1 Från objekt till aktör, från osynlig till synlig	24
2.1.2 Rättigheter för barn och unga tar form	26
2.1.3 Barn i skolan	19
2.2 Barn och unga i stadens samhällsplanering	32
2.2.1 Barnperspektiv – Fokus på miljöer för barn	34
2.2.2 Barns perspektiv – inflytande och medverkan i sina egna miljöer	35
2.3 Vuxnas förutsättningar = barnens förutsättningar	39
2.4 Planerarens förändrade roll	40
2.5 Tidslinje - viktiga händelser	41
3. Demokrati, medborgarinflytande och rättigheter idag	43
3.1 Dagens planeringsförutsättningar	44
3.2 Styrdokument och vad de säger	48
3.2.1 Lagar som berör barn och ungdomars samhällsinflytande	48
3.2.2 Internationella dokument	51
3.3 Barnens medborgarskap	54
4. Vems är ansvaret?	57
4.1 Top-down eller bottom-up	57
4.2 Planeraren och arkitektens roll	59
4.3 Svårigheter och hinder för barn och ungas medverkan	60
4.4 Nationell ansvarsfördelning för planering	62
4.5 Inflytande och medverkans effekt	63

5. Fallstudie – på kommunal nivå	67
5.1 Bakgrund till fallstudie	67
5.2 Inkluderade kommuner	68
5.3 Viktiga dokument i kommunerna	70
5.4 Resultat	71
5.5 Sammanfattning	83
6. Diskussion och reflektion	87
6.1 Slutsatser	87
6.2 Metoddiskussion och källkritik	91
6.3 Vidare forskning	92
6.4 Avslutande reflektion	93
7. Referenser	95
7.1 Tryckta källor	95
7.2 Elektroniska källor	100
7.3 Muntliga källor	102
Bilagor	103

" OM BARN SKA VARA DELAKTIGA i samhällslivet och komma till tals i alla frågor som rör dem så måste vi fråga oss hur vi ska göra för att förstå deras perspektiv. Barnen är ju helt beroende av att vi vuxna kan göra oss till tolkar för dem.

Frågan är vad som egentligen är det långsiktiga målet med "det kompetenta barnet". Om det bara är vår tids stora konstruktion och dröm, eller om det faktiskt är så att vi bara precis har börjat upptäcka vilka fantastiska kunskaper barn faktiskt har ...

Barn ordnar ju världen på ett sätt som inte stämmer med vårt vuxna sätt att tänka, eller med planerarspråket, säger Bodil Rasmusson. Jag ser egentligen bara en möjlighet, och det är att kombinera forskning och beprövad erfarenhet med att verkligen lyssna på barnen: att försöka förstå vad de ser, hör, upplever och känner.

Frågan om barns delaktighet är dessutom i botten en fråga om makt. Om till exempel vuxnas "rätt" att ta bilen överallt kontra barns behov av bilfrihet.

*Är vuxna beredda att släppa ifrån sig makt säger Bodil Rasmusson. Är vi beredda att ta konsekvenserna om barn faktiskt blir medvetna om sina rättigheter Och är det det som är målet
Det vi tror är det optimalt goda*

Det finns inbyggda, problematiska, motsättningar mellan å den ena sidan barns rätt till delaktighet och självbestämmande och å den andra deras behov av beskydd och gränser. Ibland undrar jag om allt prat om barns delaktighet bara är retorik. Om det är vår tids vuxna dröm om att barnen ska rädda världen åt oss,

så att vi slipper. Eller om det faktiskt är början till verklig likvärdighet. "

Detta är ett utdrag ur en intervju med Bodil Rasmusson från en tidningsartikel i Dagens Nyheter (Lytsy, 2001, [online] 2015-05-13).

---

1. Inledning

1.1 Bakgrund och problemformulering

Som landskapsarkitekt eller planerare finns det en uppfattning att man ska vara den med alla svaren och mästaren med kunskap om hur man på bästa sätt skapar hållbara miljöer för stadens alla människor. Men professionen innebär inte enbart denna kunskap och förmågan att gestalta och påverka stadens utformning utan även ansvaret att involvera och motivera ett medborgardeltagande i planeringsprocesser. Det är lätt att glömma att medborgare inte är någon homogen grupp av vuxna, utan består av personer i alla åldrar och med olika förutsättningar och bakgrund. Fokus kring barn och unga som en av dessa grupper är ett aktuellt och ofta debatterat ämne idag. Denna uppsats ämnar skapa en större förståelse över hur barn och unga har, kan och bör involveras och göras delaktiga i planeringsprocesser för stadens utveckling.

Detta examensarbete bygger vidare på mitt kandidatsarbete *Planering – ett spel om stadens framtid* och utforskar begreppen kring barn och unga som aktörer, medborgare och dess rättigheter samt möjligheter att ta del i och av kommunala planeringsprocesser. Vi har i Sverige en lagstadgad medborgerlig rätt till insyn och inflytande i samhällsplaneringen genom Plan- och bygglagstiftningen (PBL) som infördes 1987. Trots PBL:s samt rekommendationer och forskning kring medborgardialog saknas det dock ofta fortfarande en koppling till det vardagliga arbetet i kommuner. Det saknas i många fall kanaler för detta deltagande för såväl vuxna som för barn. Hinder för vuxna innebär även hinder för barn.

Det har under 1900-talet skett stora förändringar i det svenska samhället när det gäller barns rättigheter, välfärd och synlighet. Dessa förändringar har haft och har än idag en stor påverkan på de förutsättningar barn och unga har som medborgare och aktörer i dagens planeringsprocess och därför är det även viktigt att ha en förståelse för detta historiska perspektiv.

Vuxna såväl som barn benämns idag som medborgare, men det finns en skillnad på vilka rättigheter barn har jämfört med vuxna. Vad innebär egentligen barns medborgarskap? Vad säger lagar och styrdokument om barns rättighet till delaktighet och inflytande? Hur använder sig kommuner av dessa lagar och styrdokument? Detta är några av de frågor som denna uppsats kommer att behandla.

Dagens planeringsprocess och vårt medborgarskap utgår idag ofta ifrån ett traditionellt vuxenperspektiv och är därför i många fall otillgängliga för barn och unga på grund av svårförståeliga processer och fackspråk. Detta innebär att barn och ungas möjlighet till delaktighet och inflytande är beroende av vuxnas engagemang och inbjudan att delta.

Att involvera och låta barn och unga medverka i ärenden som rör dem är ett högst aktuellt ämne. Regeringen släppte bland annat ett tilläggsdirektiv den 5:e mars 2015 om att utredningen för det pågående framtagandet av en ny arkitekturpolitik vid namn *Gestaltad livsmiljö* även ska analysera och lämna förslag på hur processer kring arkitektur, form och design kan präglas av dialog och delaktighet. I detta direktiv inkluderas frågor om medborgardialog och även vikten av att se till barn och ungas särskilda förutsättningar för detta deltagande samt kopplingen mellan barns utveckling och dess fysiska miljö (Regeringen, Dir. 2015:24 [online] 2015-05-10).

1.2 Mål och syfte

Målet med denna uppsats är att undersöka hur barnens roll i planeringsprocessen och som medborgare har sett ut historiskt och förändrats fram till idag. Uppsatsen ämnar på så sätt ge en tydlig bild av de lagar och internationella såväl som nationella riktlinjer som rör barn och ungas rättighet till inflytande och delaktighet och hur dessa omsätts i praktiken, samt ge exempel på metoder för att realisera dessa.

Målet är att skriva en uppsats, göra en litteraturstudie samt genomföra ett antal fallstudier av kommuner i södra Sverige för att undersöka hur dessa arbetar med barn och unga i planeringsprocessen. Förhoppningen är att detta arbete ska kunna inspirera och fungera som en referens och ett verktyg för yrkesverksamma tjänstemän inom fysisk planering.

Syftet med arbetet är att belysa och skapa en förståelse för barnens rättigheter och möjligheter att som medborgare delta och påverka i processer som berör deras närmiljö, men även deras möjlighet att uttrycka sina visioner och göra sin röst hörd. Huvudmålgruppen för detta arbete är yrkesverksamma landskapsarkitekter och planerare, samt politiker på kommunal nivå och privata aktörer som ofta influerar dagens planeringsprocesser. Med tillgång till och information om barn och ungas rättigheter och med förslag på tillvägagångssätt för deltagande är förhoppningen att bidra till ett större genomslag av att involvera barn och unga. En sekundär målgrupp är barn och unga då målet är att indirekt påverka deras miljö och möjligheter.

1.3 Frågeställning

Fokus för denna uppsats är att genom ett historiskt perspektiv samt studier av samtida förhållanden skapa en förståelse för vilka förutsättningar barn och unga har att medverka i dagens samhällsplanering. Mer konkret ämnar arbetet att besvara följande frågor:

- Hur har barn och ungas roll som medborgare i det svenska samhället och aktörer i den fysiska planeringen förändrats under 1900-talet?
- Vilken roll har barn och unga som aktörer i dagens fysiska planering?
- När, varför och hur kan barn medverka i planeringsprocesser?

1.4 Material och metod

Detta examensarbete presenteras i form av en uppsats bestående av en litteraturstudie och fallstudier i form av intervjuer med ett antal kommunala tjänstemän.

Uppsatsen fokuserar på kvalitativa insamlingsmetoder i form av en litteraturstudie, fallstudier och en nätverksträff inklusive presentation och seminarier. Tillsammans bildar metoderna en triangulering, vilket innebär att flera metoder tillämpats. Informationen från dessa har sedan analyserats och vägts samman för att skapa en så tydlig bild av ämnet som möjligt och för att besvara uppsatsens frågeställning (Patel & Davidson, 2011, s. 107).

Det material och metoder som uppsatsen använder utgår ifrån ett barnperspektiv, vilket innebär att det är enbart material om barn och inte av barn som har behandlats. Det finns idag tillgång till forskning där barnens egna perspektiv legat till grund för innehållet, men när det gäller historisk forskning om barn och unga så finns det inte mycket material som har lämnats av dem att tillgå (Halldén 2003, s. 14). Denna uppsats skrivs därför utifrån ett uppifrån-och-ned-perspektiv, där teorier om barn och unga, styrdokument, lagar och politiska förutsättningar utgör grunden för att kunna besvara arbetets frågeställning.

Litteraturstudie

Insamling av litteratur påbörjades i samband med kursen *Urban design for children and young people* som var en temakurs som hölls på SLU Alnarp under hösten 2014. Vissa delar av litteraturstudien kopplar även an till mitt kandidatarbete *Planering – ett spel om stadens framtid* (Madsen, 2013), vilket belyser dagens planeringsförutsättningar och dess aktörer.

Insamling av litteratur har även gjorts genom sökning i olika databaser, både kopplat till statliga myndigheter och verksamheter samt akademiska institut och dess bibliotek. Även Google har utgjort ett verktyg för att hitta relevant forskning inom området. Referens från existerande artiklar och litteratur har även använts för att hitta angränsande litteratur.

Sökord: Barnkonventionen, barn och unga i samhällsplanering, barnkonsekvensanalys, children and participation, medborgardialog, inflytande, medverkan, delaktighet

Val av litteratur

Litteraturen som behandlas är huvudsakligen publicerad av experter och forskare inom området som arbetat i flera år med dessa frågor. Detta har gjort det möjligt att följa och se forskares utveckling i deras skrifter.

Många av statens offentliga utredningar (SOU) har varit vägledande under arbetets gång. SOU är utredningar som regering tagit beslut om att genomföra. Då SOU:er behandlar ämnen som varit aktuella för en specifik tidpunkt har dessa varit viktiga att studera inom litteraturstudien. Något som är viktigt att ha i åtanke när man studerar statliga utredningar är dock enligt Söderlind och Engwall (2005, s. 24) att tillsättandet av en utredning även kan vara ett sätt att skjuta undan ett problem. Men i slutändan menar de att det handlar om en fråga som av olika skäl hamnat i fokus och därför varit högst relevant att studera.

Alla statens offentliga utredningar från 1922 till 1999 kommer inom 2015 att vara digitaliserade och finnas publicerade på Kunglig Bibliotekets hemsida. SOU:er som är publicerade efter 1999 finns redan på Regeringens hemsida.

Litteraturstudien har även inkluderat rapporter och rekommendationer från Boverket, Trafikverket, Länsstyrelsen och andra kommunala, regionala och nationella instanser som har ansvar för att barn och ungas medverkan i den fysiska planeringen. Internationella konventioner och deklarationer har även utgjort en betydande del av litteraturstudien då de anger ramar att förhålla sig till i specifika frågor.

Även litterära verk och rapporter från sakkunniga experter inom det behandlade området har granskats och analyserats.

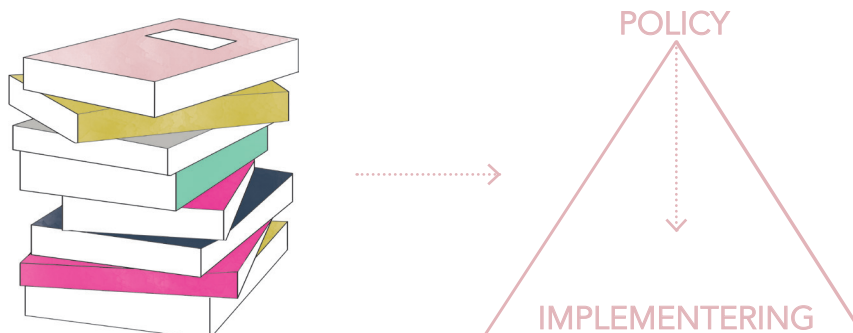
Historisk överblick av 1900-talet

Litteraturen som behandlats i den historiska överblicken i kapitel 2 har använts för att hitta forskning inom olika discipliner för att försöka besvara frågan om varför, hur och när barnens roll i samhället har förändrats. Det finns mängder av forskning kring barn och unga inom en rad olika discipliner såsom arkitektur, pedagogik, psykologi, miljöpsykologi osv. Flera av dessa områden innehåller bidragande faktorer som på ett eller annat sätt påverkat den möjlighet barn och unga har att medverka i dagens planeringsprocesser.

Den historiska överblicken baseras på både primära och sekundära källor. Målet har varit att försöka studera de primära källorna före de sekundära för att skapa en uppfattning om den primära källans intentioner och ståndpunkter. De sekundära källorna har sedan utgjort ett stort stöd för såväl reflektion som förståelse för de primära källorna. Vid flera tillfällen har det inte funnits tillgång till ursprungskällan och då har flera sekundärkällor tolkats för att skapa en så klar och tydlig bild som möjligt av den ursprungliga källan.

Fallstudie

Syftet med fallstudierna är att få en insikt och förståelse för hur man på kommunal nivå i Sverige arbetar med barn och ungas medverkan och möjlighet till inflytande i den fysiska planeringen. Genom litteraturstudien skapas en inblick i all den teori, kunskap, metoder, lagar och styrdokument som finns kring ämnet. Fallstudien ämnar undersöka hur dessa används i praktiken. Att studera kommunerna utifrån fallstudier är ett väl passande tillvägagångssätt då Patel och Davidson (2011, s. 56) menar att fallstudier används för att få ett helhetsperspektiv och en så övergripande bild som möjligt. De menar även att fallstudier är vanligt att använda då man studerar processer, vilket denna studie avser att göra.

Insamling av material

Inför varje intervjutillfälle gjordes en utförlig sökning på respektive kommuns hemsida. Denna informationssökning har inkluderat en genomgång av kommunernas styrdokument relaterade till planering, stadens budget samt kommunens översiktsplan. *Barnkonventionen* och *barnkonsekvensanalys (BKA)* är två av de sökord som använts på alla inkluderade kommuners hemsidor.

Fallstudien baseras huvudsakligen på personliga intervjuer, men även telefon- och e-postkonversation har förekommit med några av kommunerna.

Inför intervjutillfälle så har frågorna skickats ut till respektive tjänsteman, vilket har gett denne möjlighet att förbereda sig och fråga runt bland kollegor om de varit osäkra på någon av frågorna. Samma frågor skickades ut till alla kommuner med syfte att eventuellt kunna göra en jämförelse mellan kommunernas arbete och se om det finns någon skillnad i hur man arbetar beroende på om man är en stor eller liten kommun.

Intervjuerna följer ett semi-strukturerat format med öppna frågor och utan någon inbördes ordning. Alla personliga intervjuer utom en har blivit inspelade. Det krävs tillstånd för att spela in en intervju av berörda parter (Patel & Davidson, 2011, s. 87), vilket alla deltagande tillåtit. Sammanställning och analys av intervjuerna har gjorts direkt efter intervjutillfället, vilket är att föredra då det kan hjälpa genom att man får idéer om hur man ska gå vidare i arbetet (Patel & Davidson, 2011, s. 121). Sammanställningen av intervjuerna har sedan legat till grund för jämförelse och resultatbeskrivning av alla kommuners svar. Fallstudiens resultat presenteras i kapitel 5 i en sammanfattande form, där inte nödvändigtvis varje kommun nämns under respektive fråga.

Det är viktigt att ha ett objektivt synsätt på de svar tjänstemännen gett. Tjänstemännen representerar självfallet sin kommun men kan ha en subjektiv syn på hur arbete inom kommunen går till. Detta innebär att resultatet av intervjuerna inte nödvändigtvis behöver innebära den totala sanningen över hur kommunen arbetar. Det kan finnas olika uppfattning inom kommunen om hur riktlinjer och styrdokument tolkas och implementeras i det vardagliga arbetet inom de olika förvaltningarna.

De frågor som intervjuerna behandlade återfinns i bilaga 1.

Urval av kommuner

Det urval av kommuner som gjorts och utifrån vilka kriterier dessa valts kommer att beskrivas närmare i kapitel 5, vilket behandlar fallstudien. I stora drag så är urvalet huvudsakligen baserat på kommunens invånarantal. Detta är delvis för att se om det finns några direkt synbara skillnader mellan en stor och liten kommuns förutsättningar för hur och om de inkluderar barn och unga att delta i den fysiska planeringen kommunen utför.

Följande kommuner har medverkat i fallstudien:

Våra tre storstäder; Stockholm, Göteborg och Malmö samt fyra mindre Skånska kommuner; Lomma, Staffanstorp, Svedala och Trelleborg.

Beskrivning och introduktion av de personer som intervjuats eller kontaktats inom respektive kommun återfinns även i kapitel 5.

Nätverksträff och presentation

Under arbetets gång har tillfälle givits att presentera uppsatsens syfte, mål, frågeställning och tillvägagångssätt på ARKiS (Arkitektur i skolan) nätverksträff som hölls i Stockholm på Arkitektur- och Designcentrum den 20:e mars 2015. Uppsatsen var vid presentationstillfället endast i teorifasen. Presentationen generade ett stort intresse och det var tydligt att detta är ett ämne som engagerar både landskapsarkitekter, arkitekter, planerare och lärare. Under nätverksträffen hölls ett antal föredrag, workshops och diskussioner vilka var inspirerande både personligen som för uppsatsens fortsatta arbete.

Följande föredrag hölls under nätverksträffen:

- *Om pedagogernas arbete på ArkDes* (Madeléne Beckman, museipedagog på ArkDes).
- *Därför finns arkitektur som skolämne* (Ann-Marie Dahl, lärare i Byggnadsutformning med arkitektur på högskolan i Jönköping).
- *Staden i lärandet* (Laila Reppen, författare till *Så byggdes staden, Så byggdes husen*)
- *Arkitekturstudenter och skolbarn i samverkan* (Stefan Petersson, lärare på KTH Tensta, arkitektur).
- *Barn som medskapare i skolans fysiska miljö* (Mie Svennberg, arkitekturkosulent och enhetschef Ung kultur i Göteborg).
- *Barn och unga som medaktörer i spelet om stadens framtid* (Elin Madsen, student Landskapsarkitektur Alnarp, examensarbete).
- *Barn och unga i samhällsplaneringen* (Suzanne de Laval, författare till *Arkitektur i skolan*).

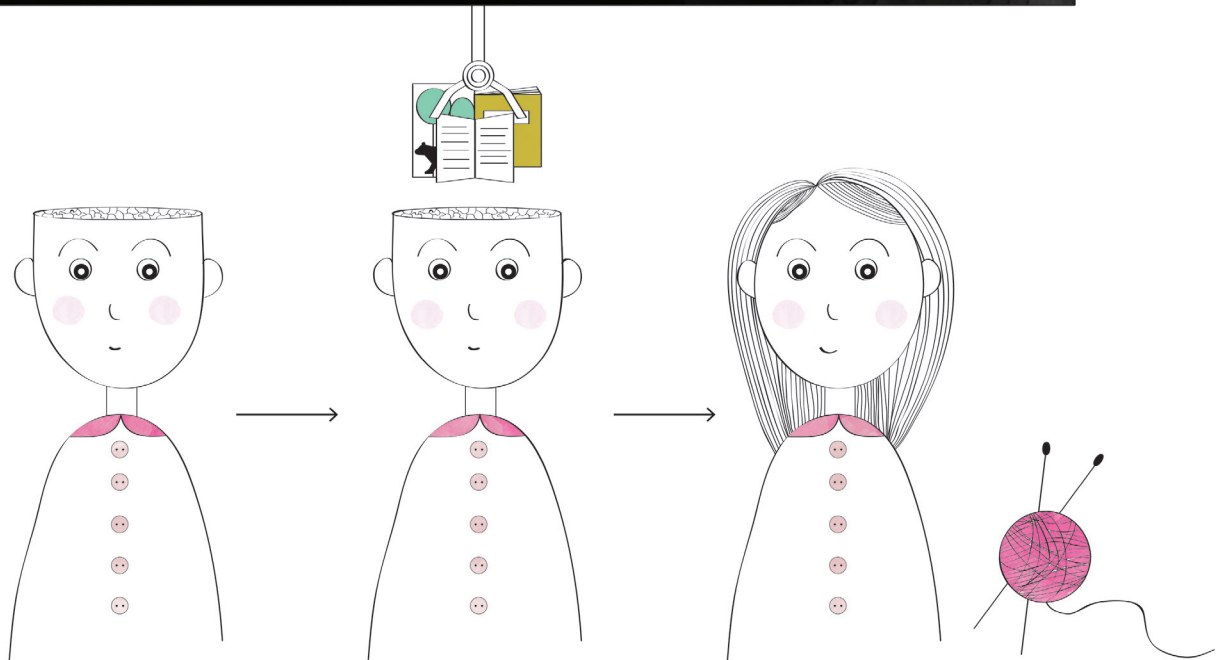
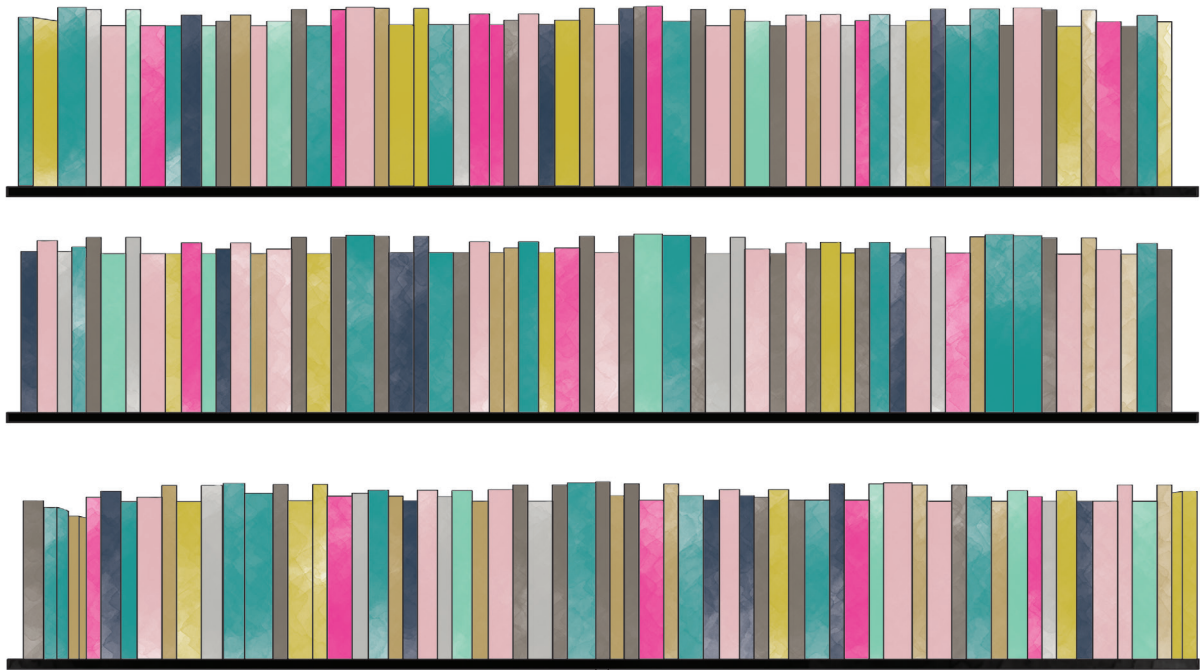
Avgränsningar

Ämnet som denna uppsats behandlar innefattar en rad olika discipliner och kan därför studeras utifrån en mängd olika infallsvinklar. Fokus har under hela arbetet legat på att beskriva dessa områden utifrån barn och ungas möjlighet och förutsättningar till inflytande i den fysiska planeringsprocessen samt dess demokratiska rättigheter att påverka sin närmiljö.

Gällande det historiska perspektivet har avgränsning gjorts i form av att fokusera på 1900-talet, vilket innebär att det främst är de urbana förutsättningarna som berörs. Arbetet behandlar endast ämnet på en nationell nivå, men nämner även ett antal internationella dokument och dess inflytande på barn och ungas förutsättningar i Sverige.

Antalet fallstudier har begränsats till sju stycken kommuner främst lokaliserade i södra Sverige på grund av fysisk tillgänglighet, vilket gett möjlighet till personliga möten. Fallstudien har fokuserat på kvalitativa resultat, då även en kvantitativ insamling ansetts ligga utanför uppsatsens begränsade arbetstid. Fallstudien av individuella kommuner har i sig inneburit en avgränsning att fokus legat på den delen av samhällsplaneringen som sker på kommunal nivå.

En annan medveten avgränsning är att trots uppsatsen behandlar mycket forskning kring barns egna perspektiv, så är detta en rent teoretiskt uppsats där barn och unga inte involverats direkt.

1.5 Centrala begrepp

Nedan följer en kort förklaring och definition av några av de centrala begrepp som används i arbetet. Med en begreppsförklaring skapas en större förutsättning för att undvika eventuella missuppfattningar eller misstolkningar i arbetets följande kapitel. Det ger även en introduktion till ämnets komplexitet och dess många betydelser. Begreppen kommer att behandlas och analyseras i olika kontext och sammanhang vidare i arbetet.

Barn och ungdom

Definitionen av barn utgår från FN:s barnkonvention artikel 1 vilken avser att varje människa under 18 år är ett barn (Barnkonventionen, 2009). Då definitionen skildrar ett så pass stort åldersspann som 0-18 år så bör Boverkets (2000, s. 19) indelning av små- och mellanstora barn samt ungdomar tas i beaktning. Att beskriva åldersspannet 0-18 år som en enhetlig grupp går inte, då aspekter såsom ålder, kön och social tillhörighet innebär olika förutsättningar att delta och medverka i fysiska planeringsprocesser. I avseende av fysisk samhällsplanering påvisar Boverket även att det är viktigt att de olika åldersskikten tas i beaktning, då olika åldrar innebär olika aktionsradie i sin närmiljö, stadsdel och stad. Det finns enligt Boverket inga absoluta gränser för en specifik ålder men de menar att skolan och dess olika skolstadier påverkar barns aktionsradie oavsett barnets mognad vid dess ålder.

- Små barn, ungefär 0-5 år
- Mellanstora barn, ungefär 6-12 år
- Ungdomar, ungefär 13-18 år

(Boverket, 2000, s. 19).

Barnperspektiv och Barns perspektiv

Perspektiv är ett begrepp som kan ha flera olika innebörder. Ordet perspektiv kommer från latinska *per* = igenom och *spectare* = betrakta. Några av de synonymer ordet har är aspekt, betraktelsesätt eller synvinkel (Rasmusson, 1994, s. 7).

Skillnaden mellan begreppen barnperspektiv och barns perspektiv handlar i stora drag om att skilja ut vem det är som formulerar perspektivet, dvs. är det någon som företräder barnen eller är det barnen som själva uttrycker sig (Halldén, 2003, s. 13).

För att kunna följa barnkonventionens grundprincip om att alla barn har rätt att göra sin röst hörd och få sin åsikt beaktad så krävs ett fokus på barn och ungas inflytande och delaktighet som en ingrediens i verksamheters barnperspektiv. Våra statliga myndigheter i Sverige har skyldighet att realisera barn och ungas rätt att uttrycka sig i frågor som berör dem. Barnkonventionen med dess artiklar utgör vår tids samhälleliga barnperspektiv (SOU 1997:116).

Barnrättsperspektiv

Det är viktigt att det finns en medvetenhet när man arbetar med barn vilket perspektiv man utgår ifrån. Utgår man ifrån FN:s barnkonvention om barnets rättigheter krävs ett barnrättsperspektiv, dvs. ett perspektiv som utgår från konventionens barnsyn och dess grundprinciper. Att arbeta utifrån ett barnrättsperspektiv innebär att en enskild medarbetare såväl som hela verksamheten

---

arbetar rättighetsbaserat och utgår i sitt arbete utifrån strategier för att tillämpa FN:s barnkonvention om barnets rättigheter (Västra Götalandsregionen, *Barnrättsperspektivet*, [online], 2015-04-13).

Det är ofta som barnrättsperspektiv förväxlas med begreppen barnperspektiv och barns perspektiv, men dessa innebär inte samma sak.

Barnperspektiv

Barnperspektiv är ett mångtydigt begrepp som idag har blivit ett ord med stor retorisk potential, där barn betraktas som sociala aktörer (Halldén, 2003, Bartley 1998, Rasmusson, 1994, Davet 2013). Såsom begreppet används idag finns det som Rasmusson påvisar (1994, s. 6) en risk att begreppet får karaktären av ett honnörs- och modeord som saknar ett verkligt innehåll.

Barnperspektiv innebär att vuxna verkar, tar beslut eller intresserar sig för barn och barns villkor. Att som vuxen utgå ifrån ett barnperspektiv handlar om att sätta sig in i barnens situation och att tillvarata deras intresse och arbeta för barnets bästa i förhållande till rådande situation (Davet, 2013, s. 16). Som Rasmusson (1994, s.6) framhåller är det viktigt att man som vuxen är medveten om sitt eget synsätt och perspektiv för att arbeta för barns intressen. Det handlar om att förhålla sig kritisk och inte använda för enkla förklaringsmodeller.

Huvudbudskapet i barnkonventionen är att barn skall respekteras och det ska finnas en respekt för barnets människovärde och dess integritet. När en vuxen person har ett barnperspektiv handlar det om att personen har barnet som utgångspunkt och försöker se situationen utifrån ”barnets ögon”.

Barns perspektiv

Med detta begrepp åsyftas barnens egna åsikter och tankar om den värld de lever i. Detta är barns egna perspektiv och det handlar om att barnen tillfrågas och får bidra med sina egna synpunkter. Att utgå från barns perspektiv innebär att anlägga eller fånga ett perspektiv som är barnens (Vägverket, 2005, s. 7).

Ett barns perspektiv utgör ett viktigt komplement till barnperspektiv. Inom fysiskplanering kan det betyda att barnen själva får beskriva och kartlägga en specifik miljö som ingår i en aktuell åtgärd. Planerarens analyser och kunskaper kan kompletteras med barnens kunskaper och erfarenheter av den specifika närmiljön. Barn och unga har ofta betydligt bättre koll på hur närmiljön fungerar än vad vuxna har, då de använder sin fysiska miljö på ett mer direkt sätt än vuxna. Beslut som kan komma att påverka barn och unga blir därför bäst om man utgår och ser problemen från både ett barnperspektiv och från barnens perspektiv (Vägverket, 2005, s. 7). Ur en demokratisk synvinkel är det viktigt att beslutsfattare vågar och möjliggör för barn och unga att påverka den fysiska planeringen. Barn och ungas kunskaper och erfarenheter bör i de bästa av världar ses som en resurs och där deras synpunkter kan leda till bättre beslut.

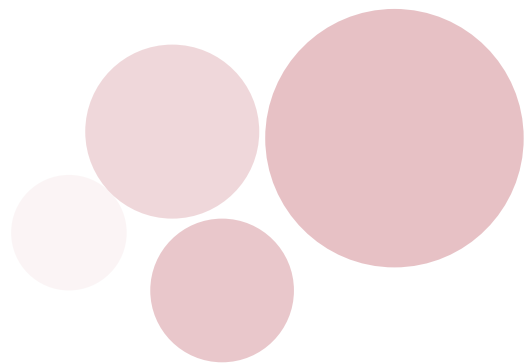

1.6 Disposition

Uppsatsen består av sex kapitel där utgångspunkten för denna introducerats i kapitel 1:s inledande del. Kommande kapitel är disponerade på följande vis:

- Kapitel 2 ger en historisk överblick för hur barn och ungas roll som medborgare och aktörer förändrats under 1900-talet. Med ett historiskt perspektiv skapas en förståelse för dagens förutsättningar.
- Kapitel 3 introducerar dagens planeringsförutsättningar och vilka styrdokument och lagar som är aktuella utifrån ett planeringsperspektiv. I kapitlet beskrivs även vad som är de drivande krafterna i dagens planering samt vilka aktörer processen innefattar.
- Kapitel 4 behandlar vem som har det egentliga ansvaret för barn och ungas medverkan i fysisk planering. Kapitlet berör även de svårigheter och hinder som finns för barn och ungas deltagande. Avslutningsvis beskrivs de positiva effekter inflytande och delaktighet kan ha för såväl barn och ungas hälsa som för samhället i stort.
- Kapitel 5 beskriver fallstudiernas resultat av sju kommuner i södra Sverige.
- Kapitel 6 knyter samman den teoretiska litteraturstudien och fallstudier i sju svenska kommuner i en avslutande diskussion och reflektion och arbetets frågeställningar besvaras.

2. Överblick över barnens roll i samhället under 1900-talet

I Sverige bor det idag omkring två miljoner barn vilket är en siffra som enligt statistiska centralbyråns befolkningsprognos väntas stiga de närmaste decennierna (SCB [online] 2015-03-04). Alla har vi rätt att få uttrycka våra åsikter såväl vuxna som barn och det är en demokratisk grundpelare i vårt svenska samhälle. Skillnaden mellan barn och vuxna är dock att barn saknar rösträtt, de får alltså inte delta i allmänna val. Att lära sig om sina demokratiska rättigheter är något som bör pågå livet igenom. Så tidigt som möjligt bör vi lära oss att sätta ord på våra åsikter, lära oss lyssna på andras och gemensamt fatta beslut (Eliasson, 2010, s. 5).

I Sverige har vi idag; barnkonventionen, en barnombudsman vilken företräder barn och ungas rättigheter och intressen utifrån barnkonventionen sedan 1993, Agenda 21 som tar upp barn och ungas inflytande, en läroplan som sätter fokus på demokrati samt barnkonsekvensanalys som görs för att utveckla barnperspektivet och barns egna perspektiv i stadsutvecklingen för att därmed förbättra beslutsunderlaget i planeringsskeden. Vi har dessutom en plan- och bygglag som vilar på principen om medborgarinflytande och människors delaktighet i samhällsutvecklingen.

Kristina Engwall skriver i den statliga utredningen *Gör barn till medborgare – om barn och demokrati under 1900-talet* (SOU 1998:97) att frågor om barns möjlighet att påverka är frågor som är typiska för det sena 1900-talet. Enligt Engwall skulle man för sjuttio eller åttio år sedan inte ens ställt frågan (1998, s. 7). Engwall skriver ”*tanken att barn skulle ha rättigheter precis som vuxna eller att vuxna skulle ta hänsyn till barns åsikter skulle i början av seklet tett sig tämligen orimligt. Idén att barnen ingår i samhället som självständiga medlemmar fanns inte. Det har således hänt något under 1900-talet i Sverige i frågan om barns rättigheter och synlighet*” (Engwall, 1998, s. 7). Enligt Engwall går barn från att varit osynliga till synliga under 1900-talet. Den synlighet hon menar att barnen fått handlar om uppmärksamhet i politiska beslut och ett större utrymme i det svenska samhället och dess ekonomi.

Det är många som varit tongivande till 1900-talets förändrade syn på barn och barndom. Ellen Key, Alva och Gunnar Myrdal, Carl Larsson, Olof Eneroth, Ivan Pavlov, Burrhus Frederic Skinner, Januz Korczak och Lev Semjonovit Vygotsky är bara några exempel på personer som spelat stor roll för synen på barn och barndom och under de villkor de lever. Det finns idag en uppsjö av forskning och statliga utredningar inom flera olika områden om barnperspektivet såväl som om barns egna perspektiv och vikten av att involvera barn. 100 år är ett långt perspektiv att begrunda och detta avsnitt kommer därför inte ha möjlighet att behandla alla sammanhang där barn finns med. Fokus försöker därför genomgående att vara att försöka skapa en förståelse för varför barnen har den möjlighet till inflytande, delaktighet och medverkan de har i fysisk stadsplanering idag och därmed möjligheten att påverka stadens miljöer.

Detta historiska avsnitt kommer försöka att besvara vilken genomslagskraft all utveckling, kunskap, forskning och lagar om barn och deras rättigheter egentligen fått för dagens barn och unga. Avsnittet kommer beröra en rad ämnesområden som alla haft betydelse för den roll barn och unga har som medborgare idag. Välfärdspolitik, skola, förändrade familjeförhållande och kvinnans roll, ekonomi och stadsutveckling är alla områden som haft en stor betydelse till det perspektiv barn ses utifrån idag.

2.1 Barnens roll som medborgare

Samhällsdebattören, författarinnan och pedagogen Ellen Key myntade i sin bok *Barnets århundrade* att just 1900-talet skulle bli barnens. Key, som var engagerad i en rad samhällsfrågor såsom kvinnofrågor och barnfrågor, har fått en stor betydelse för hennes såväl radikala som visionära åsikter. Förvisso precis som så många andra samhällsdebattörer var Key färgad av sin egen samtid och det finns därför en mängd av hennes åsikter som dagens barn, män och kvinnor skulle ifrågasätta och ställa sig kritiska till. Men Keys syn och förespråkande för att barnet skulle stå i centrum för samhällsbygget och hennes fokus på lek, fantasi och känsloliv känns högst aktuellt än idag (Norlin, 1994, s. 11).

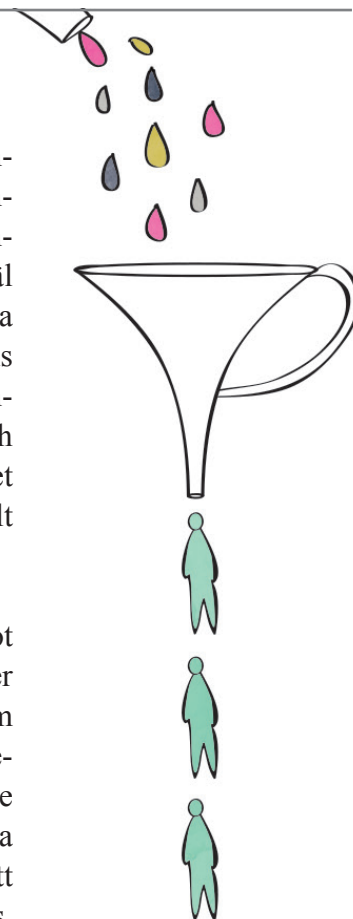
Key var innovativ och radikal i sina åsikter. Hon var starkt emot barnaga, vilket för sin tid ansågs helt orimligt. Key strävade efter en skola där alla barn oavsett vilket kön eller social grupp de kom ifrån var välkomna. För att råda bot på orättvisor i samhället menade Key att barnens behov skulle ställas i centrum. Samhället skulle byggas med barnens behov i fokus, vilket även skulle gynna andra befolkningsskikt. Ellen Keys strävan och dröm var bland annat att just 1900-talet skulle bli det sekel då barnet som Norlin (1994, ss. 12-13) uttrycker det blir samhällets och medborgarnas viktigaste och mest centrala projekt.

Key lade även ett stort ansvar på de vuxnas roll för barnens förändrade ställning och dedikerade i sin inledning därför boken till; ”*Alla de föräldrar, vilka i det nya århundradet hoppas dana de nya människorna*” (Stafseng, 1996, s. 33).

Key var starkt emot kollektiv fostran och att barn skulle stöpas i samma form. Hon strävade efter att barn skulle ses som individualister med egna tankar, åsikter och vilja att diskutera dessa. Ett av de krav som Ellen Key ställde som sitt främsta var barnets rätt till barndom, vilket vi idag kan se kommit att uppfyllas (Ambjörnsson, 1995, ss. 5-10).

Så hur blev det egentligen, blev 1900-talet barnets århundrade?

Keys tankar om barns situation och rättigheter kan kännas igen i många av de politiska beslut som tagits under 1900-talet. Vissa av dessa har varit direkt ämnade att förbättra barns situation såsom förbuden mot barnaga och barnarbete medan andra indirekt förbättrat deras förutsättningar exempelvis arbetsmarknadspolitik för kvinnor. Andersson (1995) ställer sig frågande till om de förbättrade förutsättningar för barn är ett resultat av en medveten barnpolitik eller en bieffekt av andra politiska beslut. Han visar att om detta finns det delade meningar. Det finns forskare som menar på att det inte finns någon specifik barnpolitik förrän under de senaste decennierna men att socialpolitik och arbetsmarknadspolitik har fått konsekvenser för barn även om de inte stått i fokus. Andersson menar att ett annat sätt att se på barnpolitiken är att den i allra högsta grad är inkorporerad och benämns med andra termer såsom, familjepolitik, socialpolitik och moderskapspolitik, i vilka barnens behov står i centrum (Andersson, 1995, ss. 109-110). Det är alltså enligt Andersson viktigt att se till politiska beslut som både direkt och indirekt påverkar barns miljö och omgivning för att förstå barnens roll som medborgare idag.

Den förändrade synen på barn och dess roll som medborgare är inte bara synlig inom politiken under 1900-talet utan även i samhället i stort. Vi kan tydligt se hur synen på barndom har förändrats under seklets gång. Studier som förespråkar barndom som en separat period av livet har en förhållandevis kort historia. Philippe Ariés framförde en banbrytande syn på barndom i sin bok *Barndomens historia* som kom ut på 1960-talet. Utifrån historiska studier visar Ariés hur barn under t.ex. medeltiden betraktades som små vuxna. Det var då ett betydligt mindre avstånd mellan barn och vuxna än vad vi har i dagens samhälle (Rasmusson, 1999, s. 9, Ariés, 1973).

Under 1970- och 80-talet uppmärksammades i samband med de stora samhällsförändringarna en kritik mot den etablerade sociologin. Denna kritiserades för att ha osynliggjort barnen genom att inte ha uppmärksammat dem som en egen social kategori. Barn betraktades under 1900-talets första hälft som en familjemedlem och inte som en egen individ. I socialisationsforskningen sågs barnet som ett tomt kärl som skulle fyllas med kunskap och färdigheter för att slutligen bli fulländade vuxna. Siktet var inställt på framtiden och fokus låg inte på här och nu (Rasmusson, 1999, s. 9). Det framförs även kritik mot psykologisk forskning, vilken man ansåg hade bristande intresse för barn och deras interaktion med sin omgivning och närmiljöns betydelse för barns utveckling (Rasmusson, 1999, s. 10). Denna riktade kritik mot rådande forskning gav upphov till en ny forskningsinriktning inom sociologin, nämligen barndomsociologin såväl nya teorier om barns utveckling samt utvecklingsekologiska och interaktionistiska teorier (Rasmusson, 1999, s. 11).

Ett återkommande tema i senare barndomsforskning har därför blivit att se och studera barn som självständiga samhällsaktörer och inte som enbart någon som är på väg att bli en vuxen ”fullvärdig” medborgare (Halldén 2003, Näsman 1995 & Engwall 1998). Detta har resulterat i slutsatsen att för att förstå barnens förhållande till sin fysiska miljö så måste man förstå och lyssna till deras perspektiv (Halldén, 2003, ss. 14-15). Tydligt är att bilden av barndom och barn som medborgare har förändrats radikalt under 1900-talet, framförallt i slutet av detta. Med en förändrad syn och utvecklad barndomsforskning har det kommit fram nya metoder, kunskaper, teoretiska begrepp och tankar som bidragit till en ökad förståelse för barns behov och möjlighet till medverkan i samhällsplanering (Rasmusson, 2003, s. 270).

2.1.1 Från objekt till aktörer, från osynliga till synliga

Det har under 1900-talet skett stora förändringar gällande samhällets synsätt på såväl barn som på barndom. Som Rasmusson (2003, s. 268) skriver så har synen på barn gått från en objektsyn till en aktör- eller subjektsyn. Barn betraktas idag som sakkunniga och kapabla att agera i frågor som berör dem. Det individuella barnet ses alltså allt oftare i dagens Sverige som självständiga aktörer (Näsman, 1995, s. 280).

Den förändrade synen på barn och deras rättigheter under 1900-talet kan beskrivas med hjälp av de internationella deklarationerna och förklaringar om barns rättigheter som utvecklats under 1900-talet, vilka beskrivs närmare i nästa avsnitt. I början av 1900-talet växte det fram ett ökat intresse av att barn skulle växa upp friska och trygga för att som vuxna utgöra en stark arbetskraft. Detta sågs som en vinst för hela samhället. Bartley (1998, s. 48) menar att den syn som förmedlades var att barn sågs som vår insats för framtiden. Därför blev barnens välfärd av intresse för samhället. Införandet av mänskliga rättigheter innebar enligt Bartley inte enbart skydd för det enskilda barnet utan det var även en befolkningspolitisk åtgärd.

I den första deklaration som inrättades av Nationernas Förbund 1924 återfinns varken någon åldersdefinition, några specifika barnrättigheter eller skyldigheter som aktörer. Det perspektiv som deklarationen lägger fokus på är barnets sårbarhet och dess behov av skydd, dvs. ett objektperspektiv. I FN:s allmänna deklaration om mänskliga rättigheter 1948 omnämns inte uttryckligen barn som individer med egna rättigheter, utan istället som en del i familjen och objektperspektivet är alltså fortfarande rådande. 1948 kom även en ny deklaration för barnens rättigheter. Denna innehöll inga direkta förändringar gentemot 1924 års deklaration och dess syn på barnet. I 1959 års deklaration införs en ny princip om barnets bästa, dvs. ett större fokus på särskilt skydd och möjlighet att utvecklas fysiskt, psykiskt och socialt. Objektperspektivet är fortfarande rådande förutom mycket vagt i en av principerna (Bartley, 1998, ss. 48-51).

Man kan i 1959 års deklaration börja urskilja tecken på att barnet börjar ses som en egen individ. I mångt och mycket ses deklarationen som ett framsteg och tendenser av en förändrad syn på barn kan märkas. Men enligt Bartley (1998, s. 53) ska det komma att dröja ytterligare 30 år innan barnets rätt som aktör fastställs.

Det sker alltså mellan 1959 och antagandet av FN:s barnkonvention 1989 stora förändringar i vilken roll och identitet barnet har i samhället. En av grundprinciperna i barnkonventionen 1989 är barnens rätt att uttrycka sina åsikter, bli hörda och få sina åsikter respekterade. Formuleringar som dessa saknades helt i föregående deklarationer (Söderlind & Engwall, 2005, s. 10). Det är enligt Söderlind och Engwall idag en stor utmaning och en pågående diskussion hur barns inflytande, åsikter och synpunkter ska användas och realiseras i verksamheter.

Genom införandet av barnkonventionen har barndomen fått ett eget värde. Konventionen introducerade även en syn på barn som kompetenta och handlingskraftiga individer och sociala medborgare och understryker vikten av att deras åsikter tas i beaktning i samhällsutvecklingen (Barnombudsmannen, 2001, s. 15). Barnkonventionen framhåller även en syn på barn som i behov av skydd och omvårdnad och det finns alltså fortfarande en stark koppling till barnets behov som objekt. Barnens roll har stärkts avsevärt genom ratificeringen av barnkonventionen, såväl inom familjen som i samhället. Barnkonventionen används idag som verktyg för att stärka barnens roll som barn och som samhällsaktörer. Genom konventionen har beslutsfattare på alla nivåer i samhället fått ett ansvar att följa och se till att barnens rättigheter efterlevs (Barnom-

budsmannen, 2001, s. 15). Majoriteten av artiklarna i barnkonventionen har alltså fortfarande ett objektperspektiv, där barnet ses som sårbart. Förklaring till detta är den traditionella synen på barnet, men även att konventionen växte fram utifrån att barn föll offer för krig och orättvisor, vilka de behövde skyddas ifrån. De artiklar som behandlar barn som aktörer är färre men även vagare och diffusa i sin definition, vilket gör det svårt att tolka vad barnens egentliga rättigheter som aktörer innebär (Bartley, 1998, s. 81).

Frågan om barns rättigheter och den förändrade synen på barn är komplex. Vi kan enligt Söderlind och Engwall (2005, s. 12) konstatera att barn har fler rättigheter idag än för 60 år sedan. De menar även att uppfattningen av barns kompetens har förändrats. I mitten av 1900-talet var de flesta 18-åringar yrkesverksamma inom arbetslivet och förväntades försörja sig själva, till skillnad från dagens ungdomar som fortfarande går i skolan vid 18 års ålder. På 50-talet hade man inte rösträtt förrän vid 21 års ålder, medan man idag får rösta vid 18 års ålder och vi har dessutom större formella möjligheter att påverka och ha inflytande i samhället. Men som Söderlind och Engwall lyfter fram så handlar det inte om att barns rättigheter och kompetens går från ingenting och framåt. De argumenterar och pekar istället på en förändrad syn där barn tillkännages nya områden för kompetens. Barn har även tidigare i vår historia setts som duktiga och kompetenta med förmåga inom andra områden (Söderlind & Engwall, 2005, s. 12).

Det aktörsperspektiv som har tillkommit i samhället har enligt barnkonventionen en koppling till en viss mognad hos barnet för att det ska bli verklighet. Synen på barnet som objekt eller subjekt har därför även en koppling till barnets ålder och dess mognad (Bartley, 1998, s. 76).

Barnen som aktörer är ett relativt nytt fenomen i jämförelse med objektperspektivet. Det finns många som ställer sig frågande till hur detta perspektiv ska implementeras i samhällets verksamheter. Bartley (1998, s. 76) menar att rätten att vara aktör även innebär skyldigheter, även för barn. Men det är enligt Bartley endast ett fåtal av konventionens artiklar som väldigt vagt behandlar vilka skyldigheter barn har. Näsman (1995, ss. 301-302) ställer sig även frågande till om det ökade fokus på barns medverkan är ett resultat av ett mer individualistiskt samhälle. Ett ökat fokus på barn som aktörer väcker frågor om detta även innebär ansvar för barnen och om de ens vill ha detta ansvar? Näsman (1995) ifrågasätter även hur långt vuxna är villiga att låta barnen vara aktörer på sina egna premisser och hur detta påverkar de vuxnas ansvar att implementera barns idéer och åsikter?

Frågorna är många över vad det innebär att beakta barns perspektiv. Det finns idag enligt Rasmusson (2003) en rådande spänning mellan synen på barn som objekt och aktör- eller subjektsyn. Hon menar att det finns skäl att problematisera det ganska ytliga konstaterande om barns möjlighet till inflytande och vad denna roll innebär. Då de flesta är ense om att även en syn på barn som aktörer och subjekt är av stor betydelse så är det viktigt att hitta en balans mellan detta synsätt och ett objektperspektiv.

2.1.2 Rättigheter för barn och unga tar form

Principen som vi har idag för barnets bästa är inget nytt fenomen i svensk lagstiftning utan den fanns långt innan barnkonventionen. Redan i början av 1900-talet väcktes reaktioner mot de dåliga förhållanden som barn växte upp under, vilket ledde till att vi i Sverige 1917-1920 fick vår första egentliga Barnlagstiftning. Lag om barn i äktenskap, lag om barn utom äktenskap, lag om adoption och lag om förmynderskap såväl som 1924 års barnavårdslag är alla lagar som instiftades i början av 1900-talet och som genomgående var ämnade för barnets bästa (Regeringens proposition, 1997/98:182, s. 13).

En av orsakerna till att dagens barn har en egen ställning i lagstiftningen beror enligt Engwall (1998, s. 14) på den ökade kunskap om barn som vuxit fram. Insikt och kunskap om barns psykologiska, kognitiva såväl som fysiska utveckling har resulterat i lagstiftning där barns specifika behov och deras förutsättningar tas i beaktning. Unikt för 1900-talet är all den ”barnkunskap” inom en mängd olika områden som utvecklades. En av förutsättningarna för framväxten av en ökad kunskap om barn är hur samhället ser på barndom som en speciell period i livet. Under perioder i historien då barn sågs som små vuxna menar Engwall att det inte fanns någon direkt anledning att söka kunskap om barnens specifika behov. Hon påvisar dock att brytpunkten att se barn som barn är tidigare än 1900-talet, men att intresset för ”barnkunskap” tillhör ett 1900-talsfenomen (Engwall, 1998, s. 14).

Detta avsnitt kommer att ge en schematisk och övergripande bild av de deklarationer, konventioner, utredningar och lagar för barn och ungas rättigheter som vuxit fram under 1900-talet och fram till idag. Dessa dokument behandlas utifrån ett fokus på barns möjlighet till att uttrycka sina egna åsikter och medverka i beslut som berör deras fysiska miljö.

Deklarationer och konventioner

År **1920** efter första världskriget bildades Nationernas Förbund med syfte att stärka freden och värna om mänskliga rättigheter. **1924** antog Nationernas Förbund den första deklarationen med fem huvudprinciper för barns skydd och välfärd. I denna deklaration framgick tydligt bilden av barn som objekt och behovet av skydd var dominerande (Näsman, 1995, s. 291). Efter ytterligare ett krig i form av andra världskriget skapades Förenta Nationerna (FN) **1945** för att ytterligare förstärka samarbetet för mänskliga rättigheter och år **1948** antogs FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna på principen om alla människors lika värde. Barnets rättigheter förstärktes ytterligare då FN antog en deklaration **1959**, vilken innehöll tio principer om barnets rättigheter. Även om 1924 och 1959 års deklarationer tydligt visar på ett ökat fokus för barnens rättigheter så fick de en begränsad genomslagskraft, då deklarationer inte är juridiskt bindande. De första juridiskt bindande dokumenten för mänskliga rättigheter realiserades år **1966** i form av FN:s konvention om de medborgarliga och politiska rättigheterna samt konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Dessa konventioner omfattar alla medborgare, dock inte uttryckligen någon specifik grupp såsom barn eller kvinnor (Boverket, 2000, s. 27). Under internationella barnåret **1979** började tankar växa fram om ett specifikt internationellt och juridiskt bindande dokument för barns rättigheter. Efter tio års utredningsarbete antog FN:s generalförsamling **1989** barnkonventionen som var resultatet av detta arbete. Barnkonventionen fick en stor genomslagskraft då majoriteten av världens nationer antog konventionen inom de kommande åren. I Sverige ratificerades barnkonventionen **1990**. Ratificeringen innebär att landet åtar sig och är skyldiga att vidta åtgärder för att se till att konventionen efterlevs (Boverket, 2000, s. 27).

Statens offentliga utredningar

För att förstå prioriteringen av barnfrågor på den politiska dagordningen så är Statens offentliga utredningar (SOU) en tydlig indikator på just detta. Under 1900-talet utfördes en mängd statliga utredningar på uppdrag av Sveriges regering. Utredningarna ligger till grund för många av de politiska beslut som tas i Sverige och utgör en viktig arena och diskussionsforum. Enligt Söderling och Engwall (2005, ss. 24-25) så har barn och unga berörts både direkt och indirekt i många av de utredningar som genomförts under 1900-talet. Söderlind och Engwall (ss. 25-26) visar dock på att antalet statliga utredningar som rör barn minskat under 1980- och 1990-talet i förhållande till 1960- och 1970-talet men menar att fokus på barn har ökat inom andra instanser och delar av samhället t.ex. på kommunal nivå.

Även om statliga utredningar som rör barn och unga minskade under 1990-talet så menar Söderlind och Engwall (2005, s. 31) att en viss typ av utredningar är framträdande nämligen dem som rör barn och makt, barn och politik och barns möjlighet att påverka.

Följande utredningar kan ses som direkt relaterade till barns inflytande:

- *Ungdom och makt* (SOU 1991:12)
- *Ombudsman för barn- och ungdom* (SOU 1991:70)
- *Inflytande på riktigt – om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar* (SOU 1996:22)
- *Politik för unga* (SOU 1997:71)
- *Barnets bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter förverkligas i Sverige* (SOU 1997:116)
- *Gör barn till medborgare! Om barn och demokrati under 1900-talet* (SOU 1998:97)
- *Det unga medborgarskapet* (SOU 1998:101)
- *Barnombudsmannen* (SOU 1999:65)
- *Det unga folkstyret* (SOU 1999:93)

Man kan tydligt se att dessa titlar påvisar ett nytt tänk och förståelse för barnens roll som medborgare och behov av inflytande. Kombinationen av begrepp såsom barn, ungdom och unga tillsammans med delaktighet, ansvar och makt siar om ett nytt synsätt.

Söderlind och Engwall, som granskat statliga utredningar från 1950-talet och framåt, menar att 1960- och 1970-talet var särskilt utmärkande när det gäller ett ökat statligt intresse för barnrelaterade frågor. Samtidigt som antalet utredningar ökade så inkluderades också barnperspektivet inom fler politiska områden (Söderlind & Engwall, 2005, s. 31). Under 1970-talet gjordes flera utredningar där barn började beskrivas som aktörer som vuxna bör lyssna på. Den stora och omfattande *Barnmiljöutredningen* från mitten av 1970-talet tar upp barns livsvillkor och även deras brist på inflytande som ett problem. Dock innefattar slutrapporten SOU 1975:30 inga direkta lösningar eller förslag på hur barns egna åsikter ska behandlas (Söderlind & Engwall, 2005, ss. 46-47).

Följande utredningar från 1975 års barnmiljöutredning är viktiga att belysa ur ett fysiskt miljöperspektiv:

- SOU 1975:31 – *Samhället och barns utveckling*
- SOU 1975:36 – *Barnen och den fysiska miljön*
- SOU 1975:30 – *Barnens livsmiljö* (Det samlade dokumentet för utredningens åtta rapporter, vilka är mycket omfattande och berör vitt skilda ämnesområden).

Ett citat från SOU 1975:30 som tydligt påvisar vikten av att lyssna på barn och deras åsikter, även om de inte alltid får sin vilja igenom:

”För att barn skall kunna utvecklas måste de uppleva att kontakt är ömsesidig, att de har betydelse för andra människor, att de ger något, att människor blir tillfredsställda och glada över att ha kontakt med dem. När barnen blir medvetna om att deras handlingar och önskningar påverkar och utlöser svarshandlingar från andra människor börjar barnen få en uppfattning om sig själva som personer som kan påverka. Barn som känner att deras vilja respekteras, även om de inte alltid får göra som de vill, får uppfattningen att de är betydelsefulla, och de kan ge och ta i ett meningsfullt växelspel” (SOU 1975:30, s. 59).

Lagar

Nedan följer några av de samhällsreformer som varit viktiga och tongivande för barn och unga, samt som indirekt eller direkt påverkat dess medborgarskap och möjlighet till delaktighet i samhällsplanering under 1900-talet:

1912: Lag om arbetsskydd

1919: Lag om begränsningar av arbetstiden (8-timmarsdag)

1921: Allmän rösträtt

1924: Barnavårdslag; barnavårdsnämnder tillkommer

1930: Lag om arbetstidens begränsning

1935: Hyresbidrag till familjer i barnrikehus

1936: 7-årig skolplikt

1937: Förebyggande mödra- och barnavård; mödra- och barnavårdscentraler inrättas

1943: Stadsbidrag till daghem, lekskolor och eftermiddagshem

1947: Lag om allmänna barnbidrag

1949: Föräldrabalk

1950: Principbeslut om allmän 9-årig enhetsskola

1962: Grundskolans allmänna genomförande

1964: Fackskolan genomförs, flickskolan och den praktiska realskolan avvecklas

1964: Studiestöd utökas

1971: Väglagen

1973: Allmän förskola

1974: Stadsbidrag till förbättringar av boendemiljö

1977: Arbetsmiljölagen

1980: Socialtjänstlagen

1985: Skollagen

1987: Plan- och bygglagstiftningen

1990: Lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)

1991: Kommunallagen

(SOU 1975:30, ss. 47-48, Boverket, 2000, ss. 35-39, Nilsson, 2002, s. 67).

Det finns säkerligen fler lagar som borde nämnas i detta sammanhang, men detta är några av de lagar som varit tongivande och som kommit att spela stor roll för barnens roll och rättighet att ses som egna individer med en egen talan. Några av dessa lagar och dess betydelse kommer att behandlas närmare i kapitel 3.

2.1.3 Barn i skolan

Det har skett stora förändringar av barn och ungdomars uppfostran och uppväxt under 1900-talet. Sett från ett historiskt perspektiv har familjen och ideella organisationer haft huvudansvaret för uppfostran och ansvar för barnen. Idag är det snarare en fråga för offentliga institutioner under kommunal regi. Barn och ungdomars tillsyn och uppfostran och deras relation till vuxna har på så viss blivit en del av samhällets ekonomiska beräkningar. Ögren skriver; *”Det arbete som kvinnorna tidigare var ensamma ansvariga för – det osynliga obetalda – värderas nu efter rationella mått och arbetet bedrivs som lönearbete”* (1985, s. 13).

Det finns en stark koppling mellan barndomens historia och skolans historia. Sandin och Sundkvist påstår att; *”utan skolan hade barndoms- och ungdomstiden sett radikalt annorlunda ut”* (2014, s. 8). De menar att skolan resulterat i en demokratisering av barndomen, såväl som ett synliggörande för samhället. Skolan har gjort barndomen till en självklarhet och att den ses idag som naturlig (Sandin & Sundkvist, 2014, s. 105).

Inrättandet av den allmänna folkskolan skedde 1842 i Sverige. Man hade som mål och syfte att alla barn skulle få undervisning. Detta skedde inte utan konflikt då föräldrar hävdade att deras barn behövdes i arbetet och som bidragande del till familjens ekonomi. Barnen hade alltså en ekonomisk funktion. Staten hävdade däremot att barnen skulle gå i skolan. Denna kamp mellan staten och föräldrar pågick sedan slutet av 1800-talet och in på början av 1900-talet (Engwall, 1998, s. 77, Näsman, 1995, s. 282). Att arbeta tillhörde barns vardag in på tidigt 1900-tal. Barnen arbetade lika långa arbetsdagar som de vuxna men till en betydligt lägre lön, vilket var gynnsamt för arbetsgivare. Då staten var fast besluten om att alla barn skulle gå i skolan inrättades det år 1881 lag för förbud att anställa barn som inte gått ut folkskolan. Barn fick fortfarande jobba under ”loven”, vilka på 1880-talet kunde vara åtta månader om året, dvs. barnen hade ändå en hög arbetsbelastning (Engwall, 1998, s. 78). I början av 1900-talet infördes en rad olika lagar mot barnarbete i Sverige, dock efterföljdes inte dessa då inspektion saknades fram till införande av yrkesinspektörer 1912 som skulle kontrollera barn och kvinnors arbete. Dessutom var ingen av de lagar som behandlade barnarbete gällande för jordbruk. Den officiella förklaringen menar Engwall (1998) var att jordbruksarbete skedde inom ramen för familjen och det var på denna tid föräldrarnas sak att bestämma barnens arbetsmängd inom jordbruket. Det fanns dessutom många tankar om att landsbygden och jordbruket var en god uppväxtmiljö för barn (Engwall, 1998, s. 79). Men industrialiseringen och effektiviseringen med teknologiska hjälpmedel innebar ett slut för de arbetsmoment som barnen tidigare utfört (Engwall, 1998, s. 81).

Skolan vann alltså kampen över arbete och det har under 1900-talet blivit en självklarhet att barn ska gå i skolan. En parallell utveckling som även varit en bidragande faktor till en allt högre institutionalisering i Sverige där barn spenderar största delen av sin dagliga tid i skola och förskola är att föräldrar i allt högre grad arbetar utanför hemmet (Engwall, 1998, s. 82).

I årtiondena efter sekelskiftet 1900 luckrades gränsen mellan det offentliga och privata gällande barns välfärd och uppfostran upp. Frågan om barnens bästa blev således ett offentligt ansvar. 1900-talet har på så vis präglats av en ökad professionalisering av barnrelaterade yrken (Sandin & Sundkvist, 2014, ss. 67-68). Historiskt har alltså barnens arbete haft en stor ekonomisk roll. Dagens barn utgör ett annat ekonomiskt värde än det historiska barnarbetet. Vi kan under de senaste decennierna se att barnen fått ett allt större ekonomiskt värde som arbetsmarknad för många olika yrkesgrupper och då främst inom den offentliga sektorn. Med ökad institutionalisering och förändrad syn på barn och barndom har barn "skapat" arbetstillfällen och karriärmöjligheter. Barn och unga ses idag dock ofta som en ekonomisk belastning, då de utgör en kostnad istället för en resurs. Värdet de har som barn menar Näsman (1995) ligger på ett emotionellt och existentiellt plan, med främsta värde för sina föräldrar. Detta menar Näsman även hänger samman med att barns värde för samhället i stort ligger i deras framtida roll som vuxna (1995, s. 284). Den utökade skolgången har även inneburit att det inom förskolans- och skolans värld finns personal med stor kompetens inom barnkunskap och med en pedagogisk utbildning. Det läggs ett stort fokus på barnens utveckling inom skolans värld. Idag ses bland annat skolan som en viktig arena för samhällsplanering. Den har fått en viktig roll för att ge barn och unga möjlighet till inflytande och fungerar som en naturlig mötesplats mellan barn, ungdomar, lärare och planerare (Boverket, 2000, s. 73).

I och med kommuners satsning på barnomsorg så har barnen tilldelats ett konkret fysisk utrymme i samhället. Engwall menar att barnomsorgen synliggjort barnet och det har skapats ett samhälleligt utrymme tilldelat dem (Engwall, 1998, s. 91).

Inom barnomsorgen under 1900-talet har synen på barn förändrats. Under 30-talet var det vanligt att barn sågs som "not-yets", där fostran var dominerande. Barnen skulle fostras till goda medborgare. Vi har än idag menar Engwall (1998, s. 91) ett fostrande inslag i vår barnomsorg, men skillnaden menar hon är att barn förr fostrades till goda medborgare för framtiden medan dagens fostran utgår från barnet som barn.

Det har under 1900-talet genomförts en mängd statliga utredningar som berör skolan på något sätt. Detta menar Söderlind och Engwall (2005, s. 27) inte är förvånande då som de uttrycker; *"att skolan ofta framhålls som en av samhällets viktigaste investeringar för framtiden"*. Skolan har utgjort en viktig förändrande kraft i samhället och dess utveckling kan speglas i samhällets rådande ideal.

Ända sedan 1946 års skolkommision har det i den svenska skolan betonats vikten av att barn ska ha rätt till inflytande. Denna kommission gav även förslag på att skolan skulle träna eleverna i samarbete och medinflytande (SOU 1997:116). I 1969 års läroplan skrev man istället; *"En förutsättning för att elevernas och de vuxnas engagemang och delaktighet i utformningen av skolan som arbetsplats skall förstärkas är att de alla får vara med om att forma sin egen arbetsmiljö"* (Skolöverstyrelsen, Lgr 69, s. 27). Fortsatt så betonade 1980 års läroplan elevernas medverkan än starkare. Där skrev man till och med att det var en av skolans skyldigheter att elever fick möjlighet till ett ökat ansvar och medinflytande, vilket var kopplat till dess ålder och mognad (Skolöverstyrelsen, 1980, Lgr 80). Idag regleras barns elevinflytande av bland annat skollagen. Skollagen och läroplanen kommer att behandlas närmare i kapitel 3.

Rasmusson (1999, s. 12) ifrågasätter dock de konsekvenser den moderna barndomens institutionalisering fått för dagens barn. Hon menar att barn har fått allt mindre egen tid men samtidigt ställer samhället större krav på det individuella och självständiga barnet. Enligt Rasmusson

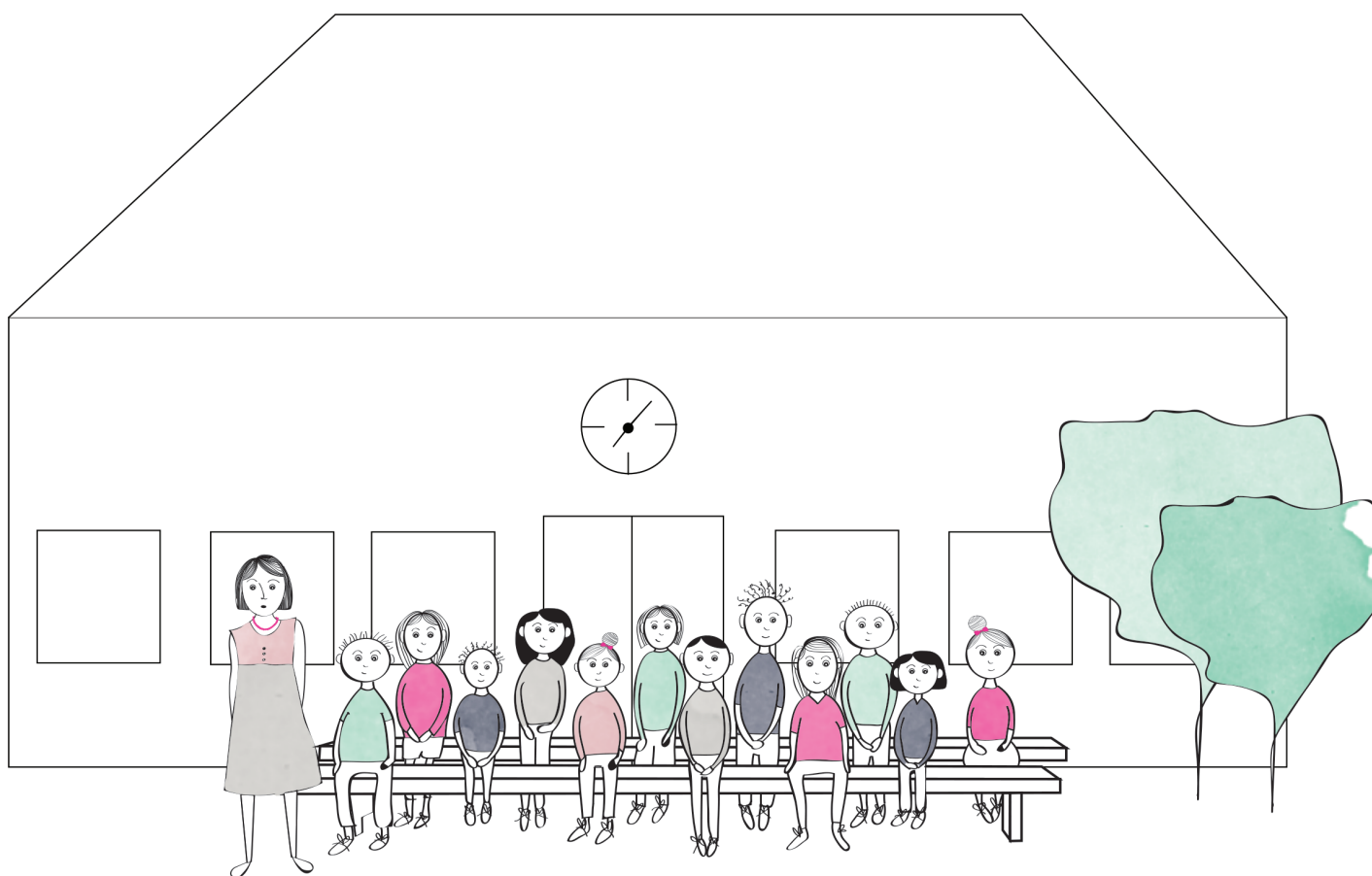
---

förväntas dagens barn ”kunna planera sin tid, formulera sina åsikter, träffa självständiga val och delta i beslutsfattande” (1999, s. 12).

Paret Alva och Gunnar Myrdal har spelat en stor roll för svensk politik och barnens roll i samhället. I deras bok *Kris i befolkningsfrågan* som gavs ut 1934 ifrågasätter de skolans roll och att dess mål måste diskuteras. Myrdals menar att följande fråga var högst aktuell att diskutera:

”För att ställa problemet om skolans ”mål” på enklaste och allmännaste sätt kan man fråga: vad är det egentligen för slags människor vi behöva i det moderna samhället och som vi begära att skolan skall ge oss? .... Framför allt: bör de vara individualister eller kollektivister; skola de vara förtryckta eller fria; ensamma och ängsliga eller tillgängliga och företagsamma; undergivna och lydaktiga redskap i ”ledarnas” tjänst eller modiga, myndiga och självständigt tänkande medborgare?” (Alva & Gunnar Myrdal, 1934, s. 195).

Dessa frågor som paret Myrdal ställer är aktuella än idag och med ett ständigt föränderligt samhälle blir det svårt att ge ett fullständigt slutgiltigt svar på Myrdals frågor om skolans egentliga mål och vilken den ”optimala” rollen barn bör inta är.

2.2 Barn och unga i stadens samhällsplanering

Gunilla Bodin skriver i inledningen av Bodil Rasmussons (1993) rapport *Barn och byggd miljö – En kunskapsöversikt* följande; ”Barns uppväxtvillkor påverkas emellertid ständigt av politiska, ekonomiska och sociala förändringar samt skiftande planeringsideal och planeringsförutsättningar. Denna föränderlighet motiverar självklart en kontinuerlig kunskapsutveckling. Men vad vet vi idag och vad tror vi oss veta om barnens perspektiv och krav i fysisk miljö och planering? Vilka kunskapsluckor finns och vilka nya frågor behöver ställas inför framtiden?” (Rasmusson, 1993, s. 3).

Vårt samhälle har genomgått stora strukturella reformer under 1900-talet vilket påverkat de miljöer vi dagligen vistas i. Sverige har utvecklats såsom så många andra länder världen över från ett jordbrukssamhälle till industrisamhälle där urbanisering är ett faktum (Boverket, 2000, s. 41). I en historisk återblick över utvecklingen under 1900-talet menar Rasmusson (2003, s. 250) att; ”barn i hög grad stått i centrum för politiskt intresse, vetenskaplig kunskapsutveckling och ideella och professionellas kamp och opinionsbildning. Många sakkunniga har fört en envis kamp för att nå ett allmänt erkännande av barns rätt till lek och egna fysiska utrymmen”. Det har enligt Rasmusson pågått ett kontinuerligt arbete för att tillgodose barns behov och skydda dem från olyckor. Frågor inom hälso-, bostads- och socialpolitik har därför i stor utsträckning strävat efter att tillgodose barnens behov och säkerhet (Rasmusson, 2003, s. 250).

Vi kan härleda historiska beskrivningar om barns villkor i stadsmiljön till början av förra sekelskiftet. Den stora befolkningsförflyttningen från den rurala till den urbana staden innebar i slutet av 1800-talet problem på stadens gator. För att dels skydda barnet från faror såväl som samhället mot det ”farliga” barnet så tillämpades sträng disciplin, kontroll och regler för stadens gator. Den ökade bilismen på stadens gator runt 1920-talet innebar en än farligare situation på stadens gator (Rasmusson, 2003, s.251). På 20-talet introducerades därför trafikundervisning för barnen, och det var inte bilisterna som skulle ta hänsyn utan istället var det barnen som skulle anpassa sig efter bilarna. Trafiken var inte det enda riskfyllda i stadens miljöer och på 30-talet uppmärksammades brister i samhällsplaneringen och dess utformning av fysiska miljöer. Olika olyckor såsom klämskador, fallolyckor, drunkningsolyckor osv. började uppmärksammas (Boverket, 2000, s. 47). Det har därför från 50-talet bedrivits barnsäkerhetsupplysning. Det moderna samhället med dess tekniska utveckling och vårt beroende av bilen har påverkat barnens miljö och deras lekutrymme. Barn är i större behov av sin närmiljö och dess kvalité då deras aktionsradie är betydligt mindre än vuxnas (Engwall, 1998, ss. 93-102).

Lekplatserna som är specifika platser dedikerade för barn i staden började växa fram i början av 1900-talet. Områden i stadens parker avsattes specifikt för barnen. Från 1922 till 1936 hade antalet lekplatser i Stockholm ökat från 13 till 85 stycken. Anledningen menar Engwall (1998, s. 102) till ett inrättande av fler lekplatser var att barnen ansågs slita på parken, dvs. vuxnaspekterna var tongivande vid införandet av lekplatser. Detta visar även att det inte var säkerhetsaspekten som stod i fokus från början. Många av de första lekplatserna var inte speciellt säkra miljöer för barnen och vissa lekredskap visade sig, menar Engwall, vara rena dödsfällor. Ett säkerhetstänk för barns utemiljöer som riskfria har i många fall enligt Engwall resulterat i ”tråkiga” miljöer idag (Engwall, 1998, s. 103). Det fokus på säkerhet som vuxit fram och hur det påverkat barns fysiska miljöer är ett ämne i sig som är väldigt intressant, men för detta arbete handlar det om en viktig aspekt att ha i åtanke och en omgivande faktor som fått stor betydelse för hur vi idag utifrån ett barnperspektiv utformar miljöer för barn.

1900-talets stadsplanering har präglats av att planera ett gott vardagsliv och en god bostadsmiljö för alla (Boverket, 2000, s. 46). På 1930-talet tog paret Alva och Gunnar Myrdal upp diskussionen om barnfamiljernas levnadsvillkor. Deras bok *Kris i befolkningsfrågan* (1934) problematiserar industrialiseringen och urbaniseringens effekt på levnadsstandarden i städer och synen på barn som ekonomiskt ogynnsamma och direkt olämpliga för stadsmiljön.

Alva Myrdal förde även i sin bok *Stadsbarn* (1935) fram kritik och visade på de brister inflyttningen till städerna hade inneburit för barn. Alva uttryckte följande:

"Små barn passa inte i städerna. Åtminstone inte som städerna nu äro beskaffade. Städer äro samhällen, som avpassats för de vuxnas liv. Även de något större barnen ha dock där en utvecklingsbefrämjande social omgivning. Men småbarnen förtvina. Var skola de leka? Var skola de överhuvudtaget vistas? Och vad skola de uppleva?" (Myrdal, 1935, s. 9).

Alva Myrdals problematisering av barns rådande förhållande i samhället har blivit, menar Rasmusson (1999, s. 15), vägledande för de vuxnas kamp och försök att kompensera viktiga värden som gått förlorade med den industrialisering som samhället genomgått. Precis som Alva Myrdal så romantiseras och värdesätts än idag livet på landet. Det anses än idag vara en god och ideal uppväxtmiljö i förhållande till stadens strukturer (Rasmusson, 1999, s. 15).

Den ovan skildrade bilden av staden förmedlar en bild av staden som en väldigt dålig uppväxtmiljö och nästintill ond för barnen. Men Rasmusson menar att det är viktigt att förstå att förhållandena vid en viss tidpunkt kan skildra såväl det negativa som positiva. I staden och stadsliv fanns det väldigt många möjligheter till lek. Barnen kunde genom leken upptäcka staden och lära sig förhålla sig till den (Rasmusson, 1999, ss. 16-17).

Frågorna om denna samhällsutveckling och dess konsekvenser för barn har under de senaste decennierna stått högt på agendan i Sverige inom forskning, utvecklingsarbete och genom ett stort antal statliga utredningar (Rasmusson, 1993, s. 4).

2.2.1 Barnperspektiv – fokus på miljöer för barn

Detta avsnitt handlar om som Rasmusson uttrycker det ”det för barnen tänkta perspektivet” (1999, s. 13), vilket representeras av många olika aktörer. Under 1900-talets gång finns det många som tagit barnperspektivet i anspråk och agerat talesmän för barnens intresse. Det handlar om att förstå de yttre faktorernas påverkan och hur barnperspektivet påverkat detta. Som tidigare avsnitt har visat så ökade fokus på barns miljöer och rättigheter under 1900-talet. Trots denna positiva utveckling så fokuserade dessa diskussioner om stadsutveckling och samhällsstrukturer främst på de vuxnas bild och uppfattning om barn och dess behov, dvs. barnperspektivet.

Det fanns inget direkt fokus och inkluderande av barn i utformningen av vår stadsmiljö i början av 1900-talet. Detta resulterade i att barn förolyckades och skadades. Insikten av säkerhetsaspekter har inneburit att barn i likhet med andra medborgare blivit inkluderade i miljöskyddslagstiftningen (Engwall, 1998, s. 104).

På 30-talet började det läggas ett större fokus på ett barnvänligt samhälle. Det var bland annat paret Myrdal som 1934 gav ut sin bok *Kris i befolkningsfrågan*, där de slog larm om det rådande kritiska samhällsförhållandet, framförallt för barn (A & G, Myrdal, 1934). Denna kritik i kombination med nya moderna socialistiska tankar om det svenska folkhemmet innebar en ny diskussion om vad barn behöver i form av ytor och aktiviteter. Det gjordes även studier som påvisade utemiljöns betydelse för barns lek och utveckling (Rasmusson, 1993).

Myrdal (1935) framhäver även barns unika behov på följande sätt; ”*Barn äro så olika vuxna; de ha så helt olika livsbehov. De skulle egentligen behöva en värld för sig själva, en omgivning som vore planerad för barn.*” (Alva Myrdal, 1935, s. 85).

Det fanns ett stort intresse för de försämrade miljöer för barn som kom med miljonprogrammets bygge på 60-talet. Man menade på att barnen hade haft betydligt bättre uppväxtmiljö i början av seklet än vad de nu hade. Därför tillsatte dåvarande kommunikationsministern Olof Palme år 1967 en utredning gällande ”*frågor rörande tätortsmiljöns utformning med hänsyn till barns utomhusverksamhet*” (Boverket, 2000, ss. 50-51). 1975 presenterades en omfattande statlig utredning bestående av delrapporter och en slutrapport vilka lade stort fokus på närmiljön och dess betydelse för barn och unga som en reaktion på det missnöje mot de miljonprogrambyggen som växt fram. I utredningen SOU 1975:30 presenteras följande synsätt:

”*Barns välfärd måste skapas genom en totalsyn på deras behov och på det samhälle som omger dem. Det finns egentligen inga barnfrågor, bara frågor om människor och hur de ordnar sitt liv för att alla – små och stora – skall ha det bra*” (SOU 1975:30, s. 285).

Detta uttalande är dock något som Engwall (1998) ifrågasätter. Hon undrar om man verkligen kan dra slutsatsen så långt till att det inte finns några speciella barnfrågor. Detta skulle i så fall innebära att vuxna och barns intressen alltid är desamma (Engwall, 1998, s. 7). Det synsätt som utredningen presenterar är raka motsatsen till de tankar Alva Myrdal hade där barns behov sågs som något unikt. Även om tanken utredning framhäver att barn och vuxna ska ses som likvärdiga medborgare, så är det samtidigt lika viktigt att tillgodose barnens specifika behov.

I SOU 1975:36 diskuteras; ”*fysiska miljön påverkar barn utifrån ett antal synsätt, där miljön betraktas som en möjlighet eller en restriktion, där miljön anses påverka barn både direkt och indirekt. Barns situation diskuteras utifrån begreppen villkor och resurs. Slutligen behandlas*

---

ett par viktiga mål för boendemiljöutformningen och dessa relateras i sin tur till andra för barn viktiga målsättningar i samhället” (SOU 1975:36, s. 29)

Det var alltså ett stort fokus under 70- och 80-talet på säkra miljöer för barn. Det anslogs även finansiella medel under denna period från regeringen för att förbättra både den fysiska och sociala miljön. Dessa anslag kom även med krav på deltagande från de boende, men även här var det de vuxna som agerade i barnens ställe och sällan barn som involverades direkt (Boverket, 2000, s. 51).

Trots att det under de senaste årtiondena pågått ett arbete med att säkerställa bra miljöer för barnen i staden så påvisar Kylin och Bodelius (2015, s. 2) att barn och ungas egna platser i staden minskat under denna tid. Detta syftar till de platser som barnen själva finner och som inte är förutbestämda av oss vuxna. Det är många som idag belyser problematiken med minskade ytor och att barnperspektivet i staden har minskat i relation till andra intressen och drivande krafter. Nilsson ställer följande frågor; *Hur har vi anpassat staden till att det ständigt finns generationer av små barn som växer upp och socialiseras in i samhället? Hur kan vi se att det finns barn i våra tätbebyggda miljöer?”* (2002, s. 10). Nilsson menar att om man tänker efter så har vi idag skolor, förskolor och lekplatser vilka främst är avsedda för barn, men utöver dessa syns det idag inte några direkta spår från barn på staden gator, torg och andra allmänna offentliga miljöer. Ett annat faktum som visar på ämnets aktualitet är Boverkets (2015) rapport *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. På uppdrag från regeringen 2014 så har Boverket tillsammans med Movium tagit fram en vägledning för; *”planering, utformning, skötsel och förvaltning av barn och ungas utemiljö med särskilt fokus på förskolegårdar och skolgårdar”* (Boverket, 2015, s. 3). I samband med framtagande av vägledningen så har Boverket även tagit fram allmänna råd för att hjälpa kommuner med tillämpning av de paragrafer i PBL som berör barns miljöer.

2.2.2 Barns perspektiv – inflytande och medverkan i sina egna miljöer

Under 60-talet väcktes som ovan nämnts reaktioner angående problematiken med det storskaliga byggandet. Statliga barnmiljöutredningar gjordes av forskare för att belysa barnens levnadssituation och för att skapa underlag för prioriteringar i dessa miljöer. En av dessa sju barnmiljöutredningsrapporter SOU 1975:36 ägnades helt åt barnen och den fysiska miljön (Rasmusson, 1993, s. 11). Barnmiljöutredningens slutrapport (SOU 1975:30) visade på en rad områden som var i behov av att reformeras. Ett av problemen som lyftes fram på grund av den nya stadsbebyggelsen var att *”barn lever i miljöer, som de saknar rätt och möjlighet att påverka”* (Rasmusson, 1993, s. 12).

Sjuttiotalets utredningar om barnens delaktighet och inflytande av miljöer som berörde dem var startskottet för olika typer av metodutvecklingsprojekt som startade på 80-talet. Den nya läroplanen för grundskolan, *Lgr 80*, betonade även elevernas medverkan i såväl skolarbete som utformning av skolmiljön (Rasmusson, 1993, s. 15). Med inspiration från andra länder, bland annat England, så utvecklades under 80-talet nya metoder för att lyfta fram barnens egna perspektiv och syn på sin närmiljö samt hur man kunde ge barnen inflytande i samhällsplaneringen. Samarbete utvecklades mellan arkitekter, pedagoger och elever i skolan (Rasmusson, 1993, s. 17). För att förstå den signifikanta utvecklingen under 1900-talet är det värt att beakta att frågor om barnens egna perspektiv och dess åsikter skulle te sig tämligen orimliga för bara sjuttio eller åttio år sedan (Engwall, 1998, s. 7).

1989 antogs FN:s barnkonvention, vilken tog upp barns universella rättigheter. I stora drag handlar konventionen om principen om barnets bäst och att barn ska ses som en fullvärdig människa med egna rättigheter. Konventionen lade tillsammans med den allmänna debatten som pågick i Sverige om barns rättigheter grunden för den statliga utredningen *Ombudsman för barn och ungdom* (SOU 1991:70). 1993 antog Sveriges regering förslaget om att ha en personlig ombudsman för barns intressen. En av ombudsmannens huvudsakliga uppgift är att se till att barns egna perspektiv beaktas av samhället (Rasmusson, 1993, s. 20).

Rasmusson summerar 90-talet på följande sätt; *”Nittiotalets bild av barnens situation är motsägelserfull. Barnens rättigheter erkänns, barnens perspektiv betonas och de får en egen ombudsman. Barn är, menar man, individer med egna rättigheter och egen identitet. Samtidigt drabbas viktiga resurser inom skola, omsorg och i boendemiljön av ekonomiska nedskärningar. Hotbilderna inför framtiden är många. Denna motsägelserfulla bild för det angeläget att lyfta fram barns situation och behov genom fortsatt forskning”* (Rasmusson, 1993, s. 22). Frågan som Rasmusson belyser är alltså vilket prioritering barns intressen har mot mer konkreta och mätbara värden, såsom ekonomisk vinning, t.ex. att bebyggelse genererar mer pengar än utrymme för barn (Kylin & Bodelius, 2015, s. 6).

Även om tankar om barns perspektiv funnits sedan 1980-talet så kan man enligt Kylin (2010) se ett ökat intresse för detta ämne runt millennieskiftet, det är då menar hon som diskussioner om barn och ungas medverkan i stadsplanering börjar ta fart. Detta intresse grundas i FN:s barnkonvention där barn lyfts fram som kompetenta och sociala medborgare värda att lyssna på. Det är först med denna utgångspunkt som Kylin menar att det blir intressant att diskutera barnets eget perspektiv (Kylin, 2010, s. 172).

Ett konstaterande som Rasmusson (1993, s. 4) gör tidigt i sin rapport är att kunskap om barn och dess behov finns det gott om men den används sällan i planeringsprocessen. Utifrån denna synvinkel menar hon att det är viktigt att försöka reda ut vilken kunskap som finns, av vem och hur den formulerats, vilken tidpunkt och utifrån vilken synvinkel, samt vilken kunskap som saknas. Rasmusson (1993, s. 4) menar att det är viktigt att ha förståelse för hur kunskap och forskning används och som hon uttrycker det ”kommer till nytta” i bland annat de kommunala verksamheterna. Rasmusson skriver även om Birgit Kranzt som i sin uppsats om bostadsforskningen i ett historiskt perspektiv (*Bostadsboken* 1985) ställer sig frågande till om misstag kunnat undgås med mer och ”rätt” sorts kunskap, eller om kunskap ens har en betydelse i förhållandet till en stark ekonomisk kraft som styr utvecklingen? (Rasmusson, 1993, s. 6). Denna problematik som Rasmusson lyfter fram angående kopplingen mellan kunskap och implementation inom de kommunala verksamheterna är själva grunden till fallstudien i kapitel 5. Följande citat från Boverket (2000) får agera avslut på detta avsnitt om barns perspektiv då det framhäver barnets perspektiv som vi utgår från idag:

”Barn och ungdomar vet något som du som vuxen, vara sig du är politiker, planerare eller lärare, inte vet!

Barn och ungdomar är experter på sin egen miljö!

Barn och ungdomars inflytande i samhällsplaneringen kan bara förverkligas om de aktivt bjuds in och ges möjlighet att utöva sina självklara demokratiska och medborgerliga rättigheter vid samhällsplanering. Ett sådant inflytande skulle innebära att samhällsplaneringen tillförs värdefulla kunskaper som gör att slutresultatet blir bättre” (Boverket, 2000, s. 16).

Metoder, verktyg och kanaler för barns perspektiv

Det har sedan ratificeringen av barnkonventionen utvecklats många olika metoder för barn och ungas medverkan i samhällsplanering. Det finns idag många (Boverket, 2015, Björklid 2005, Van der Burg 2006 m.fl.) som menar att värdena av att involvera barn och unga är flera. Effekter av medverkan kommer att behandlas i detalj i kapitel 4.

Det finns idag utvecklade metoder och kanaler för att möta barn och unga såsom; gå-turer och trygghetsvandring, att gå via skolan (arkitekturpedagogik), SWOT-analys såväl som digitala verktyg såsom GIS och Minecraft (Boverket, *Metoder och kanaler* [online] 2015-05-13). Detta avsnitt ämnar ge exempel på några av dessa metoder som utvecklats under 1990- och 2000-talet. Avsnittet syftar ej till att ge en fullständig bild av alla metoder som utvecklats och används idag, utan snarare ge en introduktion till några av dessa, nämligen; barnkonsekvensanalys (BKA), arkitekturpedagogik och digitala verktyg såsom Minecraft och GIS. Det är även viktigt att belysa att olika metoder innebär olika typer och grader av delaktighet. I detta sammanhang kan Hart (1992) och Shiers (2001) modeller för delaktighet, som behandlas i kapitel 4, vara av intresse.

Barnkonsekvensanalys (BKA)

Barnkonsekvensanalys är ett verktyg som tagits fram som ett resultat av FN:s barnkonvention. Dess syfte är att synliggöra de konsekvenser som förslag inom planeringsprocessen har på barn och dess fysiska samt sociala miljö. BKA görs både utifrån ett barnperspektiv men störst fokus ligger på att skapa förståelse och lyfta fram barnens egna perspektiv. Denna perspektivskillnad är viktig för att förstå och få en fullständig bild av effekterna av ett förslag (Boverket 2015, Barnombudsmannen [online] 2015-05-09, Nordström 2013).

Barnkonsekvensanalys har tagits fram som ett verktyg för kommuner, Landsting och statliga myndigheter för att systematiskt synliggöra barnets bästa. Barnkonventionen definierar inte exakt vad begreppet barnets bästa innebär. Grundprinciperna i kapitel 2, 3, 6 och 12 i barnkonventionen utgör dock grunden för tankarna om vad som utgör barnets bästa. För att barnkonsekvensanalyser ska kunna möjliggöras på kommunal nivå krävs dels en förankring i lagstiftning, riktlinjer och policyer samt en kunskap om barns behov, utveckling och intressen, då de inte är en obligatorisk del av planeringsprocessen (Barnombudsmannen [online] 2015-05-09, Nordström 2013).

Exakt hur en barnkonsekvensanalys bör göras är inte tydligt definierat, men barnombudsmannen ([online] 2015-05-09) föreslår ett möjligt tillvägagångssätt för BKA vilket utgörs av följande faser; kartläggning, beskrivning, analys, prövning och utvärdering. Samtidigt poängterar Barnombudsmannen att innehåll, form och arbetsprocess bör anpassas till specifik verksamhet och sammanhang.

I fallstudien i kapitel 5 så ges exempel på hur både Stockholm och Göteborg arbetar med BKA och hur de gjort det till ett återkommande inslag genom hela planprocessen.

Arkitekturpedagogik

Arkitekturpedagogik är en metod för att lära barn och unga om arkitektur och sin omgivning. Det handlar bland annat om att skapa en förståelse för sin närmiljö och genom att uppleva dess arkitektur förstå hur saker och ting hänger samman. Att förstå arkitektur handlar om att förstå hur platsen, materialet, konstruktionen och funktionen påverkar arkitekturen. Vi lever i hus, går

---

på gator, torg och parker som alla är planerade och designade av någon, men vi har alla möjlighet att påverka dessa miljöer. Arkitekturpedagogik handlar därför i allra högsta grad om att vara en del av det demokratiska samhället och att få möjlighet till ett reellt inflytande (Kultur i Väst, [online] 2015-05-13).

Mie Svennberg som arbetar i Göteborgs Stad och som är den första arkitekturkonsulenten i Sverige anser att arkitekturpedagogen inspirerar barn och unga att tänka kritiskt och kreativt kring arkitektur och miljö. Arkitekturpedagogik skapar en entusiasm hos barn och unga att upptäcka sin närmiljö och en möjlighet att tolka den. Svennberg (2010) menar att man måste ha kunskap om hur den byggda miljön kommit till och vilka som har möjlighet att ta beslut i den för att kunna delta i diskussioner kring densamma. Arkitekturpedagogen har bland annat i uppgift att tillvarata de ungas erfarenheter som brukare av sin egen närmiljö och hjälpa till att lyfta fram dess kunskaper (Svennberg & Teimouri, 2010, s. 27).

Lindvall och Myrman (2001) menar att arkitekturpedagogik inte handlar om att alla ska bli experter på arkitektur och planering i framtiden och alla ska utöva denna yrkesroll, utan precis som Svennberg (2006 [online], p. 65) så ser de på arkitekturpedagogik som ett forum till ökad kunskap att förmedla sina erfarenheter om stadens gator, torg, parker såväl som skolgårdar (Lindvall & Myrman, 2001, s. 7). Genom arkitekturpedagogik inspireras barn och unga till att upptäcka den fysiska miljön omkring dem och de får tillgång till verktyg för att tolka den. När arkitekturpedagogen genom sin profession och de unga med sina erfarenheter arbetar tillsammans skapas mer hållbara miljöer. Ett mervärde med att låta barn och unga vara med och påverka är att de värnar mer om sina miljöer (REBUS, 2012, s. 16).

För att sammanfatta så är Svennbergs (2010) ord väldigt passande; det handlar om tid, tålmod, transparens och tydlighet. Vi behöver våga använda nya okonventionella metoder i skolan för att lära barn om arkitektur, närmiljö och samhällsplanering. Det är viktigt att förstå att en planeringsprocess där barn och unga involveras kan se annorlunda ut och den kan ta längre tid. Sist men inte minst så är det viktigt när man arbetar tillsammans med barn och unga att vara tydlig om varför de bjuds in och att man också återkommer och berättar om hur deras erfarenheter och idéer tagits emot. Det är även viktigt att man under processens gång gör synbara, för barnen, förändringar om än små då planeringsprocessen kan uppfattas från ett barns tidsperspektiv som en evighet (Svennberg & Teimouri, 2010, ss. 138-139).

Digitala verktyg

Samhällets teknologiska utveckling är ett faktum och idag arbetar, socialiserar och kommunicerar vi till stor del via internet. Kunskapen om ny teknik är kanske störst i yngre generationer som vuxit upp med dessa teknologier omkring sig och betraktar dessa som en självklarhet i sin vardag. De Laval (2007, s. 45) menar att IT är ett läromedel som barn och unga använder naturligt och spontant. Detta innebär ökade möjligheter att använda digitala verktyg som kanal för att nå ut till barn och unga såväl som att skapa ett intresse för stadens planering och arkitektur. De Laval är dock kritisk till att se digitala verktyg som en ersättare till verklig arkitektur, som hon menar bör upplevas.

Ett digitalt verktyg som tillåter barn och unga att skapa fantastiska virtuella miljöer är datorspelet Minecraft. Minecraft liknar på många sätt de verktyg och tillvägagångssätt som dagens

---

arkitekter och planerare använder för att skapa planer och visualiseringar för dagens stadsstrukturer. Ett exempel på när Minecraft använts i en omfattande skala är projektet Blockholm. I projektet har barn och unga tillsammans skapat sin virtuella version av Stockholm. Projektet avslutades med en utställning på Arkitektur- och Designcentrum i Stockholm, där några utvalda bidrag byggdes i mänsklig skala (Blockholm [online] 2015-05-09).

Det finns även andra exempel på där digitala verktyg används för att skapa dialog och förståelse för barn och ungas relation till sin närmiljö. Ulla Berglund och Kerstin Nordin (2007) har utvecklat en metod där de använder GIS (Geographic information system) för att med hjälp av digitala kartor föra en dialog med barn och unga om platser i dess närmiljö som är betydelsefulla för dem.

2.3 Vuxnas förutsättningar = barns förutsättningar

Det är viktigt att förstå att barns villkor och den roll barn och ungdomar har och har haft, har en stark koppling till samtida politiska och samhälleliga ideal.

Barnrörelsen för barnens rättigheter har i många avseende likheter med kvinnorörelsen för kvinnors rättighet. Men till skillnad från kvinnorörelsen är det inte barnen själva som drivit frågan om sina egna rättigheter, utan det är de vuxna som kämpat för barns rättigheter (Näsman, 1995, s. 280). Vi har i Sverige en barnombudsman (BO) som idag företräder barns rättigheter. BO representeras av en vuxen, vilket är något Näsman reflekterar över på följande sätt; *"Hur ska vi tolka en vuxens anspråk på att företräda ett "barnperspektiv"? Är motsatsen till barnperspektivet ett vuxenperspektiv eller utgår egentligen utsagor om barns bästa från barn med ett perspektiv utifrån barns gemensamma erfarenhet av underordning, eller är detta uttryck för ett vuxenperspektiv? Barn är och förblir en social konstruktion i en vuxendominerad värld"* (Näsman, 1995, s. 280).

Näsman (1995) ställer sig frågande till i hur långt vuxenvärlden är beredda att tillvarata barns egna kunskaper. De vuxnas överordnade dominans gentemot barn är något som Näsman menar är minst ifrågasatt i vårt samhälle. Hon skriver att; *"De vuxna har ett självklart företräde när det gäller att tolka verkligheten. Det grundar sig på deras formella makt, fysiska storlek och styrka, men också på en kunskaps- och erfarenhetsgrundad auktoritet"* (Näsman, 1995, s. 280).

Engwall (1998) menar att barn och unga är beroende av att vuxna tar ett aktivt beslut att lyssna till dem. Detta betyder att de endast blir hörda i frågor där dess åsikter medvetet välkomnas av vuxna. Barn och unga har än mindre möjlighet att påverka i samhälleliga och politiska frågor då de står utan formell politisk makt till den dag då de räknas som vuxna, fullvärdiga medborgare. Detta betyder att man går miste om mycket sakkunskap, då de vuxnas "barnkunskap" aldrig kan ersätta barnens egen kunskap. Det är upp till de vuxna att se till att barn och ungas demokratiska rättigheter tillgodoses då ansvaret inte kan läggas på barnen (Engwall, 1998, ss. 118-120). Det var först med PBL som vi alla fick en medborgerlig rätt till inflytande i planeringsprocessen, men då det ofta saknas kunskap även hos vuxna om hens rätt till inflytande och avståndet till beslutsfattarna därmed är stort så blir möjligheterna till deltagande och inflytande för barn och unga ännu mindre.

SOU 1975:36 beskriver individens relation till beslutsfattande organ på följande sätt:

"Möjligheten att påverka den egna och den gemensamma fysiska miljön är ett mått på indiv-

---

idens och gruppens politiska resurser i relation till den övergripande maktapparaten. Detta gäller de vuxna. Det gäller också barn och ungdomar. Därför är de problem vi försökt belysa i grunden demokratiproblem som kräver politiska lösningar” (SOU 1975:36, s. 131).

2.4 Planerarens förändrade roll

För att få en förståelse för planerarens och arkitektens roll idag och dess ansvar för medborgardeltagande och dialog för barn såväl som vuxna är det viktigt att förstå medborgardialogens framväxt. Den förändrade rollen planeraren och arkitekten stått inför har varit underordnad de rådande ideal och förändringar samhället stått inför under 1900-talet. Det är som Boverket (2002, s. 124) uttrycker i sin rapport *Stadsplanera istället för trafikplanera och bebyggelseplanera* att det idag är upp till stadens planerare och politiker att se till och ge alla, såväl kvinnor, män som barn möjlighet till att delta och påverka. Planerarna bär alltså på ett stort ansvar idag och dess roll innefattar en mängd olika kompetensområden.

Bohm (1985) introducerar på följande sätt det historiska synsätt man haft för stadsplanering: *”Stadsplanering var i vårt land länge en fråga för fackmän och politiker. Den allmänna opinionen tycktes genom sin tystnad ge sitt samtycke till att det skulle vara på det sättet”* (Bohm, 1985, s. 11). Det fördes förvisso enligt Bohm diskussioner och debatter om stadsbyggnadsfrågornas samhällseliga förutsättningar såväl som ekonomiska, politiska, sociala samt psykologiska konsekvenser. Enligt Bohm (1985, s. 11) gjorde fackmännen inte några direkta ansatser att diskutera stadsfrågorna med allmänheten. Först på 60-talet började de tidigare relativt tysta medborgarna såsom Bohm uttrycker det träda fram som motborgare och försökte göra sina röster hörda. Bohm uttrycker att; *”högaktningen var det slut med”* (1985, s. 12). Breddningen till fem filer istället för två av Norr Mälarstrand 1970 mötte starka protester. 1971 bildades aktionsgruppen för huvudstadsleden vilka ställde krav på att en sexfilig genomfartsled nära ett bostadsområde skulle grävas ned och även Almstriden 1971 är ett exempel från Stockholm där medborgarna började göra sina röster hörda. Framväxten av missnöjet under 1960-talet menar Bohm framförallt kan urskiljas utifrån tre teman:

1. Stadskärnans omvandling till kommersiella och administrativa centra. Enligt Bohm (1985) rymmer detta tema två aspekter; dels kritik mot den fysiska och sociala miljön som uppstår av denna stadsstruktur men även att ”vanliga” människor tvingades lämna sina bostäder för att ge plats till administrativa och kommersiella verksamheter.
2. Bilismen med dess luftföroreningar och olycksrisker. Man ställde sig emot att existerande bebyggelse revs för att ge plats åt den bilburna trafiken.
3. Den tydliga gentrifiering som uppstod när gamla byggnader revs eller sanering av befintliga bostäder genomfördes vilket resulterade i att endast välbeställt folk hade råd att bo kvar efter saneringen (punkterna hör till; Bohm, 1985, ss. 12-13).

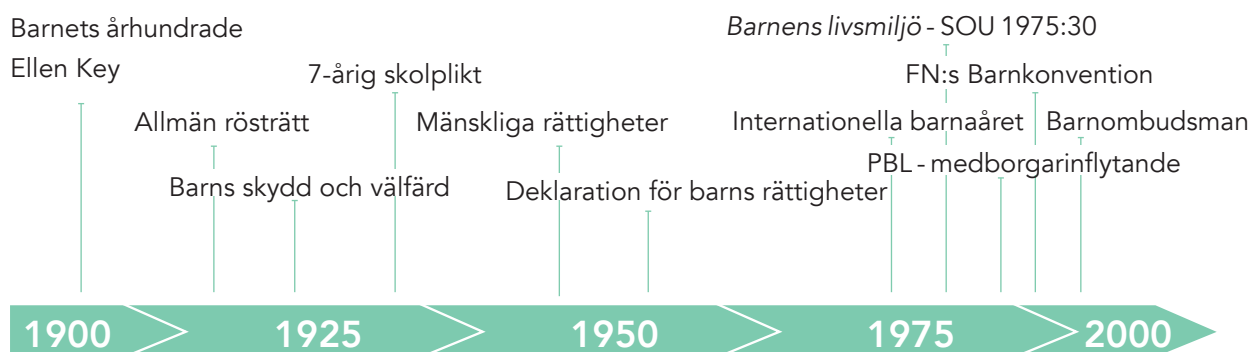
Utöver de tre teman som nämnts ovan hade det även vuxit fram en stark kritik mot den offentliga planeringens expertdominans och slutenhet. Det restes därför krav på medborgardeltagande och en demokratisering av vår samhällsplanering (Bohm, 1985, s. 13). Den kritik mot bostadsbyggandet som växte fram under 60-talet var inte unik för Sverige. Det fanns en kritisk inställning till städernas framväxt i många länder inom den industrialiserade västvärlden (Bohm, 1985, s. 13).

Stadsplanerarna var enligt Bohm inte sena med att anamma och lyssna på den samhällskritik

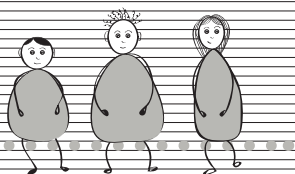
som växte fram. Man började testa olika metoder för medborgardeltagande. Sedan 1947 års bygglagstiftning fanns det även en juridisk grund där det bland annat fanns stadgat att planer skulle ställas ut och göras tillgängliga för allmänheten under en period innan beslut skulle fattas av kommunens politiker (Bohm, 1985, s. 13). Det fanns dock en skillnad i det nya tillvägagångssättet för medborgardeltagande som började experimenteras med under 60-talet. Tidigare hade allmänheten fått tycka till om redan färdiga planer, medan man nu istället vände sig till kommunens invånare redan i arbetet med framtagande av plan. Man började nu försöka väcka intresse och debatt hos hushållen, i föreningar och skolor att ta upp planeringsfrågor i sina verksamheter (Bohm, 1985, s. 14). Även detta framväxande fenomen med ett ökat intresse för medborgardeltagande var inte unikt för Sverige. Enligt Bohm var snarare Sverige ganska försiktiga och trevande i t.ex. jämförelse med Danmark. Bohm lyfter fram att Sverige sedan länge arbetat med framtagande av en ny Plan- och bygglag med förslag på utökad transparens, men vilket resultatet skulle bli visste inte Bohm när hennes bok gavs ut 1985.

Införandet av Plan- och bygglagen som kom 1987 har tillsammans med förändrade samhällsplaneringsideal såsom ett fokus på en hållbar utveckling i kommunal planering inneburit även förändrade förutsättningar för dagens planerarens roll, vilket kommer att behandlas närmare i kapitel 4. I stora drag menar Nyström och Tonell (2012, s. 322) att planerarens roll har gått från expert till att även innefatta ett medlaransvar mellan aktörer i planeringsprocessen.

2.5 Tidslinje - viktiga händelser

3

3. Demokrati, medborgarinflytande och rättigheter idag

Föregående historiska avsnitt har visat på hur synen på barn och barndom har förändrats under 1900-talet. De barn och unga som växer upp i dagens samhälle står inför andra utmaningar än barn som växte upp för 50 år sedan. De rådande demokratiska idealen har stor betydelse för samhällets förändring och de förutsättningar samhällsplaneringen står inför.

För femton år sedan skrev Boverket i sin rapport *Unga är också medborgare* att; *”Demokrati, medborgarinflytande och samhällsplanering förutsätter varandra. Om inte allas våra kunskaper, erfarenheter och behov tas till vara i samhällsplaneringen finns inte en levande demokrati och utan en levande demokrati löser vi inte på bästa möjliga sätt gemensamma samhälleliga planeringsfrågor”* (2000, s. 145).

Boverket (2000) skriver om att hur vår omgivning och närmiljö ser ut är till stor del beroende på den kommunala planeringen, men det är inte enbart denna som styr. Vi har pågående processer ständigt omkring oss där planering bara är en del. Med hjälp av arkitekter får planens intentioner en form, sedan tar byggare och entreprenörer vid, därefter följer många års användande. Under åren då miljön används och fungerar för sitt ändamål är skötsel och förvaltning avgörande för om platsen fungerar eller ej. Förnyelse, upprustning och förändring av vår närmiljö är på så sätt en ständigt pågående process som formar den miljö vuxna såväl som barn lever i, dvs. alla medborgare (Boverket, 2000, s. 66).

Möjligheten till det formella inflytande alla medborgare har finns i samband med den kommunala planeringen. Boverket (2000) skriver *”När arkitekten projekterar, när byggaren bygger och när förvaltaren sköter och underhåller sitt område finns däremot inte denna möjlighet föreskriven i någon lag eller konvention. Men även i dessa skeden kan det finnas ett stort behov av att kunna påverka sin miljö”* (Boverket, 2000, s. 6). Men trots att möjligheten till att påverka i planeringsprocessen finns så menar Lindvall och Myrman (2001) att det är väldigt svårt att förstå och därmed delta i processen. Det finns många hinder som ska redas, sina egna och andras. Lindvall och Myrman menar dock att möjligheten finns och att med erfarenhet och kunskap menar de att det går att påverka tjänstemän och politiker om att deras planer skulle gynnas av att ge användarna ett större inflytande (Lindvall & Myrman, 2001, s. 10).

Det finns idag ett ökat intresse för att planera *med* barn och inte *för* barn (Paget 2006, Boverket 2000 m.fl.). Enligt Paget (2006) har landskapsarkitekten en viktig roll som medlare mellan berörda och beslutsfattare. Det är därför viktigt att professionella arkitekter och planerare förstår vikten av ett gemensamt och förståeligt språk, att sätta sin egen estetik och design åt sidan och att vara medveten om vem som är beställaren och vem som är brukaren. Om arkitekten är medveten om fördelarna av dessa arbetssätt, så finns större möjlighet att barn såväl som vuxna ska bli inkluderade i planeringen. Ett faktum är dock enligt Lenninger (2008) att det är politikernas inställning som i slutändan blir avgörande om barns röster ska bli hörda i planeringen (Lenninger, 2008, s. 12).

En problematik som är viktigt att inte glömma är som Göteborgs Stad skriver i sin rapport gällande barnkonsekvensanalys följande; *”Vuxna betraktas som mogna och sociala, barn däremot*

---

som omogna och bara på väg att bli sociala. Barnet är ofullkomligt och den vuxne färdig.” (Barnkonsekvensanalys, 2011 s. 12). Nordenfors (2010) menar på att det är upp till oss vuxna att avgöra hur maktförhållandet mellan barn och vuxna ska se ut. Barn är inte vuxna och de är inte ekonomiskt vinstdrivande och det är därför menar Nordenfors upp till vuxna att avgöra i vilken form barn och unga ska få påverka, delta och ha möjlighet till inflytande. Delaktighet har analyserats i flera sammanhang med hjälp av Harts (1992) steg (se sid. 58) för delaktighet där han visar att det vi vuxna ofta ser som deltagande inte alltid är just detta. Definitionen av delaktighet kan se helt olika ut beroende på om det är från ett barns eller från en vuxens perspektiv.

Detta avsnitt kommer att ge en kort överblick över de förutsättningar dagens planeringsprocess står inför, dess aktörer, utmaningar och vilken roll barn och unga har i denna process. En beskrivning av vad medborgarskap för barn innebär kommer att göras för att sedan behandla den komplexitet det finns i definitionen av inflytande, påverkan, medverkan och deltagande. Avslutningsvis kommer avsnittet att beskriva de lagar och styrdokument som skapar förutsättningar för barns perspektiv såväl som barnperspektivet i fysisk planering.

3.1 Dagens planeringsförutsättningar

Samhällsplanering står idag inför andra förutsättningar än vad den gjorde för 40 år sedan. Våra städer är under ständig förändring och vi strävar efter effektiva, snabba och hållbara resultat för de urbana miljöernas expansion. Samhällsplanering är ett verktyg vi idag använder för att skapa framtidens städer på bästa möjliga sätt. Dagens planeringsprocesser har blivit allt mer komplexa. Det är en process mellan privata och offentliga aktörer, vilka utför en form av samverkan. En fråga som Madsen ställde sig är; *”vart har medborgarna möjlighet att komma in och påverka i detta maktspel och vilket inflytande har de olika aktörerna i planeringsprocessen?”* (2013, s. 6).

Planering är något som ständigt pågår omkring oss och påverkar vårt rörelsemönster och sätt att använda vår fysiska miljö. Såväl det planerade som det som inte planeras påverkar oss alla; barn, unga och vuxna. Forsberg (2005) menar att planering handlar om hur vårt samhälle och städer byggs ut; *”var bostäder, arbetsplatser och affärer placeras. Det handlar om hur vägar, järnvägar och fiberoptiska kablar dras. Det handlar också om hur skolor, daghem och fritidshem utformas”* (Forsberg, 2005, s. 8). Dagens planering är alltså komplex, storskalig och berör många olika områden. Precis som synen på barndom så speglar planering den samtid den tillämpas i.

Det finns idag delade meningar om vilken effekt förändringar såsom globalisering, näringsliv samt ekonomiska och sociala förändringar påverkat och skapat nya förutsättningar för vår samhällsplanering. Det finns de som menar att utvecklingen resulterat i att vår kommunala samhällsplanering förlorat inflytande och därmed marginaliserats. Cars och Thune Hedström (2006, s. 157) delar inte denna uppfattning. De hävdar att utveckling av vår omvärld inte inneburit en försvagad position för vår samhällsplanering utan att det istället handlar om ett behov av att omdefiniera såväl planerarens roll som de planeringsrutiner som vi traditionellt förlitat oss på.

Mer om dagens planeringsprocess och dess förutsättningar beskrivs i *Planering – ett spel om stadens framtid* (Madsen, 2013).

Vår fysiska planerings utveckling

Precis som det är viktigt att förstå hur vår historia har skapat förutsättningar för dagens barn så kommer här göras en kort redogörelse för bakgrunden till vår fysiska planering i Sverige.

Vår första riktiga planlagstiftning infördes i Sverige 1874. Denna hade för avsikt att förebygga risk för bränder samt underlätta för bekämpandet av bränder. I byggnadsstadgan fanns det även krav på öppnare ytor såsom torg, bredare gator och en reglerad hushöjd (Boverket, *Lagens utveckling*, [online], 2015-04-24).

Med industrialiseringen och den stora förflyttningen från rurala till urbana miljöer blev 1874 år byggnadsstadga otillräcklig. 1907 inrättades därför en ny stadsplanelag. Planer fick nu det rättsliga stöd som tidigare saknats och kommuner tilldelades såväl rätt som skyldighet att lösa in mark för gator och allmänna platser. Stadsplanelagen är ursprunget till vad vi idag kallar det kommunala planmonopolet (Boverket, *Lagens utveckling*, [online], 2015-04-24). Under mellankrigstiden påbörjades diskussioner om att generalplanen skulle bli obligatoriskt underlag för den översiktliga planeringen. Reformerna av stadsplanelagen som antogs 1931 saknade såväl generalplan som regionplan som styrinstrument (Nyström & Tonell, 2012, s. 156).

De stora radikala förändringarna i svensk planlagstiftning skedde med byggnadslagen som infördes 1947, vilken innebar ett förändrat förhållande mellan samhället och enskilda markägares rättigheter. Med den nya byggnadslagen stärktes det kommunala planmonopolet radikalt (Boverket, *Lagens utveckling*, [online], 2015-04-24).

1960 kom en ny byggstadga och därmed förflyttades ansvaret att upprätta byggplaner från markägare/byggherre till kommunerna. Detta resulterade i ett mer fullständigt kommunalt planmonopol (Boverket, *Lagens utveckling*, [online], 2015-04-24). Under 60-talet började det ställas krav och missnöje väcktes från medborgare om att man ville ha ett större medborgarinflytande. Det tog sedan 20 års utredning innan plan- och bygglagstiftningen (PBL) 1987 trädde i kraft. I PBL fanns det krav på demokrati och medborgarinflytande. Fokus i PBL låg på planeringsprocessen där allas intressen skulle samordnas och målet var att konflikter skulle lösas i tidigt skede. Översiktsplan och detaljplan kom även att ersätta de tidigare planinstrumenten stadsplan, generalplan och byggnadsplan (Boverket, *Lagens utveckling*, [online], 2015-04-24).

1996 skedde en reform av PBL där det tidigare samrådskravet skärptes med krav på medborgarinflytande (Nilsson, 2001, s. 111). 2011 trädde en ny plan- och bygglagstiftningen i kraft, där fokus lagts på en större hänsyn till såväl miljö- som klimatsaspekter när man planerar och bygger. Den nya PBL var ett resultat av ett stort antal utredningar (Boverket, *Lagens utveckling*, [online], 2015-04-24).

Det har skett stora reformer för hur vår samhällsplanering ter sig och ska utföras. Nya stadgar och lagar har påverkat utfallet och gjort sig synligt i stadens strukturer. Plan- och bygglagstiftningen har haft och har en stor betydelse för hur vår planering är utformad. PBL har även fått en stor betydelse för medborgarnas rätt till inflytande och möjlighet att påverka stadens fysiska planeringsprocesser. Genom PBL har medborgare fått rättslig möjlighet att aktivt delta i planeringsprocessens utveckling av våra städer. Med PBL har även ansvaret decentraliserats så att ansvar ligger på kommunal nivå, vilket innebär att det idag är här det stora ansvaret ligger.

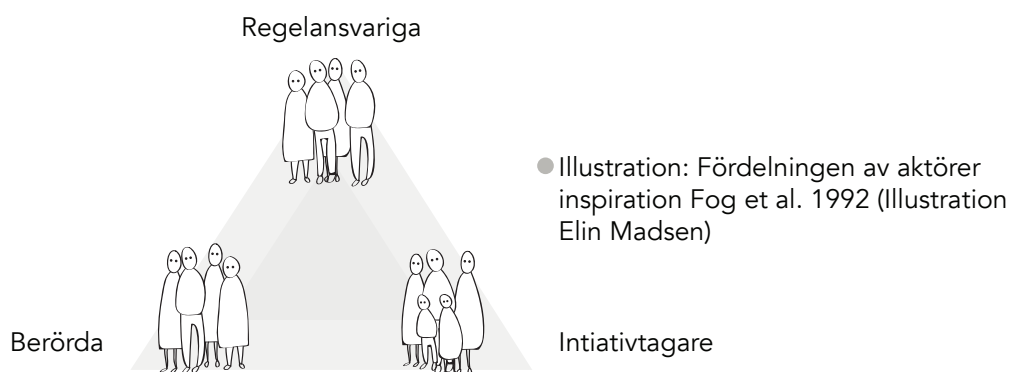
Nedan är en sammanställning om planeringstänkande i Sverige under tre årtionden mellan 1970-1998 av Granberg och Von Sydow:

- **Planeringsteorier:** från rationell planering till förhandling och kommunikation (från objektiv vetenskap till dialog och förhandling).
- **Kommunerna:** från enkla serviceproducenter till komplexa professionaliserade multiorganisationer (från lekmannastyrd förvaltning till management).
- **Politiker:** från lekmän till politiska entreprenörer.
- **Planerare:** från sociala ingenjörer till kommunicerande mäklare.
- **Medborgarna:** från en tämligen homogen grupp av passiva informationsmottagare till en heterogen samling brukare (från kollektiv till individ).
- **Planering:** från storskalig, nationella och offentliga infrastrukturprojekt till lokala och regionala projekt med deltagande av flera aktörer: från samhällsbygge till samhällsunderhåll. Samtidigt förskjuts fokus från plan till process.

(Granberg och von Sydow 1998, s.61 se Nyström & Tonell, 2012, s. 144)

Aktörer

Samhällsplanering styrs av många olika aktörer. Gun Frank skriver i boken *Spelet om staden* att; ”politiker och ekonomiska makthavare, beslutsfattare, byggherrar, planerare, medborgare och debattörer, alla har de en roll i den process som styr stadsutvecklingen” (Frank, 2005, s. 5). Hermelin (2005, ss. 307-308) menar att samhällsplanering utövas av aktörer inom den offentliga sektorn såsom tjänstemän och politiker. Hon menar att i det demokratiska planeringssystem som vi har i Sverige så sker planeringen indirekt eller med direkt medverkan av medborgarna. Det finns även representanter från den privata sektorn representerade i samhällsplaneringen, men enligt Hermelin tar inte dessa de övergripande och generella initiativen i planeringsprocessen. Khakee (2000) menar däremot att dagens planingsprocesser innefattar såväl offentliga som privata aktörer. Han menar att aktörsskapet inom samhällsplanering fått en ny innebörd och att såväl fackmän, politiker som privata entreprenörer har en stor roll i planeringens resultat och mål.

Ett maktspel

”Begreppet makt är omhuldat i forskningssammanhang. En av de mest vedertagna definitionerna på makt är att genom påverkan förmå någon göra något denna inte hade utfört utan denna påverkan” (Cars, 1992, s. 34).

Aktörerna i planeringsprocessen kan ha vitt skilda intressen. Enligt Nyström och Tonell (2012) handlar planering om att bidra till en kompromiss mellan olika intressen eller att ta ställning

---

för enskild parts intresse. De menar att planeraren har en viktig roll som samordnare mellan dessa intressen och att komma fram till kompromisser, såväl som att tillgodose önskemål från en bestämd uppdragsgivare.

Det finns idag en konflikt mellan krav på effektivitet och demokratiskt inflytande i planeringen (Nyström & Tonell, 2012, Granberg, 2005). I många fall är det idag menar Granberg den ”resursstarka” eliten som styr planeringen. Med privata aktörer effektiviseras processen, dvs. att uppnå mål så snabbt som möjligt, till låg kostnad. Granberg menar dock att utifrån en demokratisk synvinkel finns det stora risker att en sådan planering med alltför stort fokus på effektivitet blir ett maktspel bakom slutna dörrar. Detta resulterar i negativa konsekvenser för demokratin.

Lagar, bestämmelser, ekonomiska resurser och argumentation är alla faktorer som påverkar planeringen. Hermelin (2005) drar paralleller mellan den makt som krävs för att driva planering och tillgång till resurser. Dessa menar hon bland annat är:

- Materiella och finansiella resurser
- Resurser man får del av genom nätverk man är delaktig i
- Resurser genom formella institutioner
- Maktbefogenheter genom juridisk reglering och förordningar

(Hermelin, 2005, s. 314).

Den offentliga sektorn har i många fall begränsade resurser, vilket resulterar i privata medfinansieringar och att det privata intresset fått fäste i samhällsplaneringen (Hermelin, 2005).

Tonell (2005, s. 35) menar att planeringen är beroende av att någon utövar ett maktövertag. Vem det är som har denna makt och hur den utövas är faktorer som påverkar om medborgare bjuds in. Den formella makten enligt PBL tillhör kommunerna, men Tonell ställer sig skeptisk till om det verkligen är så. Cars och Thune Hedström (2006) menar att makten inte längre tillhör kommunerna utan idag allt oftare tillfaller de privata aktörerna.

Den representativa demokratimodell som vi idag har innebär att vi kan visa missnöje och rösta på andra politiker till nästa val. Denna rättighet gäller dock inte barn och unga, som saknar politiska rättigheter. Enligt Tonell (2005) kan denna modell för representativ demokrati vara en fara, då samhällskritik ofta uteblir då man inte får något svar. Tonell menar att det uppstår en meningsstrid om vem ska ge detta svar (Tonell, 2005, s. 323). Ur denna synvinkel så har politiker och beslutsfattare en väldigt stor betydelse för den kommunala planeringsprocessen. När politikerna väljer att satsa och tror på ett projekt så finns det även i majoriteten av fallen resurser att tillgå (Tonell, 2005, s. 334). Detta är något som kommer att diskuteras närmare i fallstudien i kapitel 5.

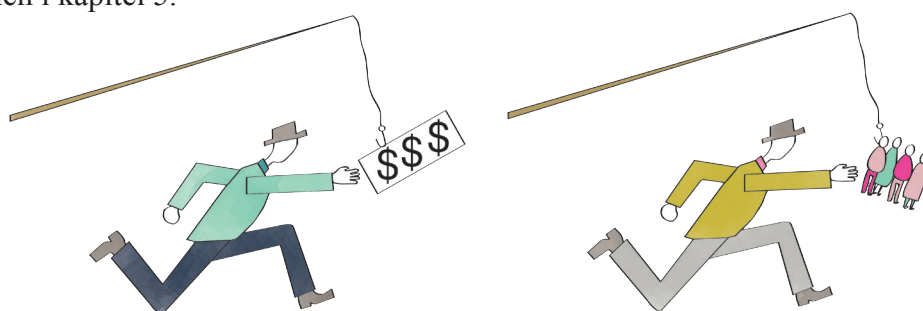

Illustration: "Driving forces" (Elin Madsen)

3.2 Styrdokument och vad de säger

Det finns idag ingen bestämmelse i svensk grundlag som är dedikerad eller lägger särskilt fokus på att försäkra barn och ungas inflytande i samhällsplanering. Våra grundläggande fri- och rättigheter och då framförallt yttrandefriheten, är av särskilt intresse för barns deltagande och gäller varje medborgare oavsett ålder. Nedan följer en förklaring av de lagar som ger barn och unga vissa formella rättigheter att komma till tals. Lagstiftningarna som kommer att behandlas nedan visar att det finns en medvetenhet om barn och ungas möjlighet att delta och påverka beslut som berör dem (Barnombudsmannen, 2001, ss. 131-132).

3.2.1 Lagar som berör barn och ungdomars samhällsinflytande

PBL

Plan- och bygglagen ålägger kommunerna skyldighet att inom stadsplanering inkludera och ta hänsyn till berörda parter intresse av översikt- eller detaljplaneförslag. PBL anger ingen åldersgräns för detta inflytande, dvs. vuxna såväl som barn och unga har rättighet till inflytande i samhällsplaneringen (Barnombudsmannen, 2001, s. 131). 1987 års införande av PBL resulterade i nya möjligheter för medborgarinflytande. 1996 års reform av PBL stärkte det tidigare samrådskravet till att innefatta krav på medborgarinflytande (Nilsson, 2001, s. 111).

Några av de kapitel och paragrafer som behandlar medverkan är följande:

I kapitel 1 under § 1 åsyftas att hänsyn ska tas till varje enskild människas frihet och att samhällsutvecklingen ska sträva efter goda sociala levnadsförhållanden för alla människor i dagens samhälle, dvs. både vuxna och barn (SFS 2010:900, *Plan- och bygglagen*).

I kapitel 5 så behandlas framtagande av detaljplan och områdesbestämmelser. § 11 vilken handlar om samråd och kungörelse menar att vid framtagande av program eller förslag till en detaljplan så ska kommunen samråda med alla berörda parter inklusive hyresgäster och boende. Förslaget ska även finnas tillgängligt för alla andra som vill ta del av detta. § 12 belyser vikten av insyn och påverkan för bästa resultat (SFS 2010:900).

I kapitel 9 behandlas bygglov, rivningslov och marklov m.m. I § 25 beskrivs hur ändringar som avviker från detaljplan måste meddelas till alla berörda parter och ge dem tillfälle att yttra sig (SFS 2010:900).

Genom Plan- och bygglagen har kommunerna specifika ramar att förhålla sig till. Det är upp till kommunens planerare att med kreativa och innovativa medel bjuda in barn, unga och alla övriga medborgare så att PBL:s krav på inflytande blir till verklighet (Boverket, 2000, s. 95).

Nilsson (2002, s. 66) för bland annat fram kritik angående ovan beskrivna paragrafer från PBL då de betonar sakägarna till nackdel för brukargrupperna, i vilken barn och unga ingår. Boverket (2000) fick 1998 i uppdrag av regeringen att analysera frågan om lagstiftningsåtgärder i PBL. Boverkets utredning föreslog en ändring i plan- och bygglagens 1 kap § 1 om att byta ut; ”för människorna” till ”för alla människor, såväl barn som kvinnor och män” (Boverket, 2000, s. 151). Nilsson möter Boverkets lagstiftningsåtgärd med viss skepsis och menar istället att vi kanske borde ta lärdom av det arbete som görs i Norge där man har riktlinjer för barn och planering. (Nilsson, 2002, s. 68). I Norge genomfördes 1989 för att uppfylla FN:s barnkon-

---

ventions förpliktelser bland annat två viktiga reformer för att stärka barn och ungas intressen i samhällsplaneringen. I den Norska PBL införde man en paragraf om att särskild hänsyn ska tas till barn och unga vid planläggning för att säkra goda uppväxtmiljöer. I samband med detta infördes även krav på att varje kommun ska utse en tjänsteman (barnrepresentant) med särskilt ansvar att se till att barn och ungdomars intressen i planläggningen tillgodoses. Den andre reformen som gjordes var att rikspolitiska riktlinjer för att stärka barn och ungas intressen i planläggning antogs. Detta är ett övergripande nationellt mål för att uppnå en så god uppväxtmiljö som möjligt för barn och unga (Boverket, 2000, s. 131).

Kommunallagen

Kommunallagen är den övergripande lagstiftning (SFS 1991:900) som har i uppgift att reglera hur makt och ansvar inom kommuner och landsting ska fördelas (Barnombudsmannen, 2001, s. 132). Det finns inom kommunlagen (SFS 1991:900) vissa bestämmelser som ger möjlighet till inflytande för barn och unga i egenskap av brukare av vissa anläggningar osv. 1991 års kommunallag stärkte även möjligheten för kommunmedlemmar som inte är partipolitiskt aktiva att vara med och påverka utformning av den kommunala verksamheten. En av de nya principerna i kommunlagen 1991:900 åsyftar att medborgarna ska garanteras inflytande och insyn i den kommunala verksamheten, detta gäller både vuxna och barn (Boverket, 2000, s. 35).

I mars 2015 lämnades det in ett slutbetänkande till regeringen av utredningen *En kommunallag för framtiden* (SOU 2015:24). Utredningens uppdrag har varit att ge förslag på en modernisering av kommunlagen. Premissen för uppdraget har varit att fortfarande se kommunlagen som en ramlag och att utgångspunkten ska vara ett medborgarperspektiv. Den eventuellt nya kommunallagen är föreslagen att träda kraft 2018 (SOU 2015:24)

Miljöbalken

Miljöbalken syftar till att samråd ska hållas med de som berörs av anläggning eller åtgärder som påverkar miljön. I detta sammanhang menar Barnombudsmannen (2001) att det finns många områden där barn och unga blir särskilt berörda av förändringar av miljön (Barnombudsmannen, 2001, s. 131). Miljöbalken talar inte uttryckligen om barn och unga utan dessa är inkluderade i mer generella termer såsom ”alla berörda parter”.

I miljöbalken 1998:808 kapitel 6 § 5 beskrivs att en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) ska göras om en verksamhet bedöms medföra miljöpåverkan inklusive samråd med statliga myndigheter och berörda parter (Nilsson, 2002, s. 67).

Väglagen

Väglagen har i uppgift att reglera byggandet av vägar i Sverige. Byggherren ska i samband med vägbygget samråda med berörda länsstyrelser, kommuner, naturskydds- och miljöföreningar såväl som med allmänhet som kan komma att beröras (Barnombudsmannen, 2001, s. 132). Det är bland annat vid förstudie av ett vägbygge där barn- och ungdomsorganisationer åtminstone i teorin ska inkluderas i samråd om de berörs av planerna (Nilsson, 2002, s. 67).

Skollagen

Skollagen är den lag som ger ramar för förskolan och skolans verksamhet. Lagen är utformad enligt grundläggande demokratiska rättigheter, vilket innefattar att eleverna ska ha rätt till inflytande över sin studiegång (Barnombudsmannen, 2001, s. 131). I kapitel 1 § 10 skriver man följande:

”I all utbildning och annan verksamhet enligt denna lag som rör barn ska barnets bästa vara utgångspunkt. Med barn avses varje människa under 18 år.

Barnets inställning ska så långt det är möjligt klarläggas. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad” (SFS 2010:800, Skollag).

Denna paragraf visar tydligt på att särskild hänsyn till barnen ska tas inom skolans ramar och att barn och unga enligt lag ska ha rätt att göra sin röst hörd i frågor som rör dem.

Kapitel 1 § 11 framhäver kravet på att varje skolform och fritidshem ska ha en läroplan, vilken utgår från skollagens bestämmelser (SFS 2010:800, Skollag).

Läroplanen

Läroplanen är en förordning utfärdad av regeringen. De verksamheter som omfattas av förordningen har skyldighet att följa denna. Läroplanen beskriver verksamhetens mål och riktlinjer för arbetet (Skolverket [online] 2015-05-06). Läroplanen lägger ett stort fokus på demokrati. I läroplanen för grundskola, förskoleklasser och fritidshem står det bland annat att man ska; *”förbereda eleverna för delaktighet och medansvar och de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle”* (Skolverket, 2011, s. 15).

Läroplanen i dagens skola ger stöd för undervisning och studier i närsamhället. I lärar- och förskoleutbildningar ska det förmedlas arbetssätt för hur närsamhället kan användas i undervisningen. Enligt Boverket (2000, s. 154) ska barn och unga få möjlighet till en demokratisk förståelse och till en insikt, samt kunskap i det inflytande i den fysiska planering som barn och unga såväl som vuxna har. För att detta ska kunna realiseras menar Boverket (2000, s. 154) att det krävs att lärare har kunskap om dagens planeringsprocess samt att de vet hur man ”läser” sin omgivning. Lärare har en unik kunskap om barns uttryckssätt och kan därför fungera som en länk mellan planerare och barn.

Boverket (2000) framhäver skolans roll och betydelse för barn och ungas möjlighet till medverkan på följande sätt;

”Skolan är en viktig arena för möten mellan barn och ungdomar å ena sidan och planerare och politiker å den andra. Skolan är samtidigt en pedagogisk miljö för att lära sig om samhällsplanering och demokrati. Det finns stora möjligheter inom läroplanens ram att utveckla skolans arbete med sitt närsamhälle och med medborgarinflytande i samhällsplaneringen.” (Boverket, 2000, s. 153).

Arbetsmiljölagen

Denna lag omfattar numera skolor och de elever som går där. Nilsson (2002, s. 67) menar att arbetsmiljölagen har börjat bli allt mer förekommande i skolan. Han menar att arbetsmiljölagen kan ses som ett bra stöd då barn och unga inte på egen väg kan få inflytande på sin skola.

3.2.2 Internationella dokument

Förutom lagstiftning så finns det ett antal internationella deklarationer och konventionen som lägger stort fokus på barn och ungas rättigheter till att uttrycka sina åsikter och medverka i beslut som berör deras fysiska närmiljö. Nedan berörs de tongivande deklarationer och konventioner och dess rättigheter för barn och unga.

FN:s mänskliga rättigheter

De mänskliga rättigheterna är universella rättigheter som gäller för alla. Enligt de mänskliga rättigheterna så har alla som föds oavsett land, kultur eller sammanhang rätt till frihet, lika värde och andra rättigheter (Mänskliga rättigheter [online] 2015-05-06). De mänskliga rättigheterna kan delas in i tre grupper baserat på rättigheternas karaktär:

- Medborgerliga och politiska rättigheter
- Ekonomiska, social och kulturella rättigheter
- Rätten till fred, till havens och rymdens naturtillgångar och till hälsosamma omgivningar (Barnombudsmannen, 2001, s. 20).

Utbildning tillhör även de mänskliga rättigheterna och skolan ses som avgörande för att människor ska känna till och kunna uttrycka sina mänskliga rättigheter (Mänskliga rättigheter [online] 2015-05-06).

Barnkonventionen

FN:s barnkonvention om barns rättigheter består av 54 artiklar. Nedan följer en kort version av några av artiklarna som bland annat definierar vem som är ett barn och rättigheten till inflytande och delaktighet i beslut som berör barnen:

- Artikel 1: Ett barn är varje människa som är under 18 år.
- Artikel 2: Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.
- Artikel 3: Barnets bästa skall komma i första rummet vid alla beslut som rör barn.
- Artikel 12: Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör hen.
- Artikel 31: Varje barn har rätt till lek, vila och fritid. (Barnkonventionen, 2009)

Det är främst artikel 12 i barnkonventionen som brukar nämnas i samband med barn och ungas rättighet till inflytande och delaktighet och deras möjlighet att bli hörda. Eliasson (2010) menar att enligt artikel 12 så ska alla länder som antagit barnkonventionen skyldighet att se till att barn har förmåga att uttrycka sina åsikter. Detta ska ske enligt barnens premisser och de ska inte behöva bevisa sin förmåga för att bli hörda. Eliasson menar att uttry-

---

cka en åsikt ska vara ett val barnen själva gör, inte en skyldighet (Eliasson, 2010, s. 30).

Barnkonventionen var på flera sätt banbrytande när den antogs 1989 och ratificerades i Sverige 1990. Barn och unga förespråkades som kompetenta och kapabla att agera i frågor som berör dem, vilket de tidigare inte haft möjlighet till. Syftet med barnkonventionen är att behandla barns behov och rättigheter som inte behandlats i tidigare konventioner om mänskliga rättigheter. Barnkonventionen är inte juridiskt bindande inom svensk lag idag, men fungerar som ett instrument som placerat barns rättigheter på agendan. Om konventionen tolkas och tillämpas rätt kan den fungera som ett otroligt kraftfullt verktyg i arbetet med att främja barns rätt på lokal såväl som på global nivå (Jörnrud & Stern, 2011, s. 6).

Enligt Jörnrud och Stern (2011, s. 28) har konventionen under de senaste 20 åren inte fått så stort genomslag som man hade hoppats på. De menar att genomförandet brister och att barnkonventionen inte tillämpas på ett tillfredställande sätt, vilket de menar på kan ses som ett tecken att konventionens krav inte tas på tillräckligt stort allvar.

Svensk lag eller inte?

Ratificeringen innebär att Barnkonventionen blivit folkrättsligt bindande, vilket i sin tur innebär att Sverige åtagit sig att följa dess bestämmelser. Som det ser ut idag är dock inte barnkonventionen direkt tillämplig som lag i Sverige. Detta innebär att vid ett domstolsbeslut är man inte bunden till konventionen som svensk lag. Man ska däremot använda konventionsbestämmelserna när man tolkar svenska rättigheter. Riksdag såväl som regering uttrycker dock en stark politisk vilja att följa och aktivt förverkliga konventionens intentioner. Barnkonventionen ses därmed som ett viktigt politiskt instrument för förändringar (Barnombudsmannen, 1998, ss. 14-15).

Det är inte tillräckligt att ett land konstaterar att konventionen återspeglas i specifikt lands lagstiftning. Det krävs en kombination av åtgärder, där lagstiftning är en sådan, för att garantera barnets rättigheter. Barnombudsmannen (2001, s. 22) menar även att; *”andra åtgärden kan vara att åstadkomma effektiva styrmedel i form av till exempel politiska beslut, opinionsbildning, beslutsrutiner, utbildning och metodutveckling”*.

Barnkonventionen har sedan den ratificerades utretts vid flera tillfällen för hur väl den överensstämmer med den svenska lagen. Det har förts återkommande diskussioner om att göra barnkonventionen till svensk lag, och redan hösten 1995 tog Sveriges Riksdag upp frågan. Förslaget om inkorporering avvisades, men det framhölls att fortlöpande kontroll och arbete med anpassning till svensk lagstiftning skulle fortgå. I utredningen av barnkommittén SOU 1997:116 *Barnets bästa i främsta rummet* framgick att barnkonventionens artiklar i de flesta fall återspeglades väl i svensk lag och menade därför att Sverige inte hade något att vinna på en inkorporering. Det har sedan denna utredning gjorts ett antal skrivelser, statliga utredningar och propositioner med syfte att se över barnkonventionen och hur rättigheterna överensstämmer med svensk lagstiftning (skr 2007/08:111, prop 2009/10:232, SOU 2010:70).

Diskussionen om att göra barnkonventionen till lag är högst aktuell idag, då Regeringen 2013 tillsatte en statlig utredning vid namn Översyn av barnets rättigheter i svensk rätt (Dir. 2013:35 [online] 2015-05-06). Målet med denna utredning är att kartlägga hur tillämpningen av lagar och andra föreskrifter överensstämmer med barnets rättigheter enligt FN:s barnkonvention. Resultatet av denna utredning ska presenteras senast 2016.

Många av de tjänstemän som intervjuas i uppsatsens fallstudie ställer sig positiva till barnkonventionen som svensk lag, vilket kommer diskuteras närmare i kapitel 5. Men det är viktigt att ha i åtanke som Nilsson (2006, s. 114) påvisar att bara för att barnkonventionen blir lag innebär det inte att den automatiskt kommer att följas. Det kommer att krävas uppföljning och ett fortsatt arbete med att tillämpa olika metoder för barn och ungas medverkan på kommunal nivå.

Agenda 21

Agenda 21 utvecklades under miljö- och utvecklingskonferensen i Rio de Janeiro 1992. Vid konferensen var det fem stycken dokument som antogs; Konventionerna om biologiskt mångfald och klimatförändring, Skogsprinciperna, Riodeklarationen och Agenda 21 (Andersson, U. [online] 2015-04-25).

Agenda 21 är ett handlingsprogram vars syfte är att ge mål och riktlinjer för att uppnå en hållbar utveckling på jorden. För att uppnå denna hållbarhet är målet att utrota fattigdom och undanröja de miljöhot som finns. Att uppnå mål som dessa tar tid och dokumentets namn avslöjar dess tidsaspekt; agenda står för åtgärdslista och 21 för det 21:e århundradet (Boverket, 2000, s. 31).

Det är det 25:e kapitlet i agendan som är av intresse ur ett barn och ungdomsperspektiv. Kapitel 25 handlar om barn och ungdomars roll för en hållbar utveckling. Varför just barn dedikerats ett eget kapitel och anses vara en viktig målgrupp motiveras i paragraf 25.1;

“25.1. Youth comprise nearly 30 per cent of the world’s population. The involvement of today’s youth in environment and development decision-making and in the implementation of programs is critical to the long-term success of Agenda 21.” (Agenda 21, [online] 2015-04-25)

Man menar här att på lång sikt är det avgörande att inkludera och involvera barn och unga för att nå målet om en hållbar utveckling. De utgör en stor procentuell del av jordens befolkning och deras medverkan i beslutsprocessen på miljö- och utvecklingsområdet bör därför ses som central (Boverket, 2000, s. 31).

Kapitel 25 är uppdelat i två programområden:

Sektion A handlar om ungdomars medverkan och roll i beslut som rör miljö, samt ekonomisk och social hållbarhet. Vikten av att involvera barn och ungdomar motiveras främst med argumentet att det är de som kommer leva med effekterna för de beslut vi tar idag. Detta programområde innefattar även ett antal rekommendationer om en ökad dialog med barn och unga vid politiska beslut på alla nivåer (Agenda 21, [online] 2015-04-25).

Sektion B handlar om barnens roll för en hållbar utveckling. Den betonar vikten av att regeringar överväger den påverkan politiska beslut har på barn och unga och dess fysiska närmiljö. Programområde B betonar även vikten av barn och ungas möjlighet att delta i beslut som påverkar dess fysiska miljö, för att öka förutsättningarna för en hållbar utveckling av barns miljöer. Barn har en väldigt stark koppling till sin närmiljö och är därför viktiga att konsultera i beslut som rör dess framtid (Agenda 21, [online] 2015-04-25).

Agenda 21 har fått ett stort genomslag i Sverige och flertalet av våra kommuner har som ambition att arbeta utifrån och integrera Agenda 21 med översiktsplanering men även inom andra

---

sektorer. Boverket (2000, s. 32) menar att; ”barn och ungdomar utgör en viktig målgrupp för kommunernas Agenda 21-arbete och satsningarna har ofta lagts på barnomsorg och skola”.

Deklarationer som Agenda 21 är inte juridiskt bindande och innehåller därför inte något specifik kontrollmekanism (Barnombudsmannen, 2001, s. 21).

Habitatagenda

Habitatagendan är ett resultat av FN:s konferens Habitat II 1996 som var en uppföljning från Habitat I år 1976. Habitatagendan utgörs av riktlinjer kring mål, principer och åtaganden för en hållbar utveckling av våra städer och bostadsområden. Habitatagendan bygger mycket på Agenda 21 och dess principer och lyfter fram vikten av att begrunda barnperspektiv såväl som barns egna perspektiv. Barnkonventionens intentioner finns även som grund till Habitatagendan, vilket betonar barnens roll än mer (Boverket, 2000, ss. 32-33).

I Habitatagendans första kapitel beskrivs tydligt vikten av deltagande:

“13. The needs of children and youth, particularly with regard to their living environment, have to be taken fully into account. Special attention needs to be paid to the participatory processes dealing with the shaping of cities, towns and neighbourhoods; this is in order to secure the living conditions of children and of youth and to make use of their insight, creativity and thoughts on the environment. Special attention must be paid to the shelter needs of vulnerable children, such as street children, refugee children and children who are victims of sexual exploitation. Parents and other persons legally responsible for children have responsibilities, rights and duties, consistent with the Convention on the Rights of the Child, to address these needs” (Habitatagendan [online] 2015-04-25).

3.3 Barns medborgarskap

FN:s barnkonvention lade grunden för idén om att barn och unga har rättigheter till inflytande, delaktighet och medbestämmande i samhället. Vi talar idag om barn och ungas medborgarskap, vilket (Davet, 2013, s. 8) menar är ett tämligen nytt sätt att förhålla sig till barn.

Svensk medborgare är något som alla automatiskt blir som föds av föräldrar som har svenskt medborgarskap (Engwall, 1998, s. 9). Alla barn och unga som är folkbokförda i en kommun blir även automatiskt kommunmedborgare. Som kommunmedborgare har man genom kommunallagen (SFS 1991:900), även om du inte är politiskt aktiv, möjlighet att vara med och påverka både innehåll och utformning i de kommunala verksamheterna (SOU 1997:116, avsnitt 8.4).

Vårt svenska medborgarskap kan enligt Engwall och Söderlind (2005, s. 9) betraktas som en relation mellan staten och individen. Inom forskningen menar de att medborgarskap främst har diskuterats som en relation mellan vuxna och staten. I denna relation mellan individ och stat regleras våra rättigheter såväl som skyldigheter. Vårt medborgarskap innebär idag mänskliga rättigheter såsom åsiktsfrihet, rätt till egendom, rätt till skolgång och rätt att rösta vid 18 års ålder. Vi har i föregående avsnitt sett att utifrån ett historiskt perspektiv att dessa rättigheter inte alltid kunnat tas för givet. Något som ofta glöms bort är även att det var först 1945 som alla vuxna fick rösträtt i Sverige, då även de med fattigvård fick rösta (Söderlind & Engwall, 2005, ss. 9-10).

Den stora skillnaden mellan vuxna och barns medborgarskap är idag att barn som nämnts ovan saknar rösträtt. Det finns dock som även nämnts tidigare en portalparagraf i FN:s barnkonvention som handlar om just barn och ungas rätt att uttrycka sig, bli hörda och få föra fram sina åsikter. Även om barn och unga ska ha denna rättighet så är det viktigt att påpeka menar Engwall och Söderlind att barn inte får ett ökat inflytande bara för att de får möjlighet att yttra sig (Söderlind & Engwall, 2005, s. 10).

Engwall (1998) hänvisar till den engelske sociologen Thomas Humphrey Marshall för att beskriva medborgarskap, där detta består av tre olika delar:

- *Den **civila** delen består av de rättigheter som är nödvändiga för att skydda den personliga friheten, t.ex. yttrandefrihet och likhet inför lagen.*
- *Den **politiska** delen består av lika rättigheter att delta i utövandet av politisk makt, dvs. rösta och kunna inneha ett politiskt uppdrag.*
- *Den **sociala** delen består av medborgares rätt till en social grund- trygghet, dvs. välfärd för alla (Engwall, 1998, ss. 8-9).*

Vilka av dessa tre beståndsdelar av medborgarskapet har då barn och unga reell tillgång till? Barn har, som ovan påvisat, ingen del i det politiska medborgarskapet. Engwall (1998) menar även att den civila delen är begränsad för barn. Hon menar att barn inte har några rättigheter att ingå i fria avtal samt att deras juridiska rättigheter är begränsade. Det är istället vuxna som företräder barn och unga i dessa frågor. Den del av medborgarskapet som barnen är mest inkluderade är i den sociala delen och detta menar Engwall beror på att de omfattas av välfärds-samhället (Engwall, 1998, s. 9).

Engwall (1998) menar att begränsningen i barns medborgarskap är starkt kopplat till synen på mognad och bilden av barn som både objekt i behov av skydd och som subjekt med det aktiva aktörsskap som medborgarskapet innebär. Samtidigt är det viktigt att ha i åtanke att barn och unga inte är en homogen grupp och har därför vid olika åldrar olika behov av skydd respektive möjlighet att påverka. På grund av detta ofta begränsade medborgarskap är barnen beroende av att bjudas in av vuxna för att aktivt utnyttja sitt fulla medborgarskap. Engwall menar att det är viktigt att tidigt göra barn medvetna om de rättigheter de har som medborgare och inte se dess medborgarskap som något de får tillgång till den dag de fyller 18 år (Engwall, 1998, s. 10).

Engwall och Söderlind (2005, s. 11) menar att med medborgarskapets rättigheter följer samtidigt skyldigheter. Frågan är om det är rimligt att ställa även dessa krav på barn. Davet (2013) menar att medborgarskapet kräver en reflektion kring vad ansvar och skyldigheter betyder för barn.

4. Vems är ansvaret?

Den historiska återblicken över barnens förutsättningar och förändrade roll som medborgare samt en redogörelse för dagens samhällsplanering och de lagar och styrdokument som beskriver barns rättigheter till inflytande av den fysiska miljön, skapar förutsättning för att i detta avsnitt beskriva vem som bär ansvaret för att tillgodose, tillvarata och inkludera barn och ungas åsikter. Vilka är svårigheterna och vad är ett rimligt ansvar för barn och unga? Vilken roll och möjlighet har dagens planerare att möjliggöra de reella rättigheter barn och unga har att göra sina röster hörda i vår samhällsplanering?

Avsnittet kommer avslutningsvis även att beröra de effekter deltagande kan ha för såväl barn och ungas hälsa som för vår miljö.

4.1 Top-down eller bottom-up

Traditionellt och i flera decennier har planeringsmetoder formats utifrån ett ovanifrånsperspektiv. De som arbetar med planering idag står inför ett dilemma mellan förväntningar samt lagkrav på medborgarinflytande och som Nilsson (2001, s. 11) menar den interna tröghet som finns kring förändringar och den existerande organisationsstrukturen inom kommunerna, med en lång historia av traditionella metoder och värderingar.

Även den traditionella generationsmaktordningen har stor betydelse för vilken position och möjlighet till delaktighet barn och unga tilldelas. Davet (2013, s. 21) menar att generationsmaktordningen får uttryck i form av att vuxna behåller sin maktposition och tilldelar sig själva tolkningsföreträde gentemot barnen. Hon menar därför att ifrågasätta normer kring ålder är en av förutsättningarna för att kunna uppnå ett *bottom-up* perspektiv. Det krävs en självinsikt hos vuxna för att se förbi sin naturliga maktposition gentemot barn och behandla barnperspektivet som annorlunda men lika viktigt som sitt eget. Det är först då inflytande på lika villkor blir möjligt (Davet, 2013, s. 22).

Davets resonemang liknar de som Paget (2006) beskriver där hon fokuserar på Landskapsarkitektens syn på sin roll. Paget beskriver tre teman att beakta för att kunna föra en konstruktiv dialog på lika villkor mellan landskapsarkitekten/planeraren och barn och unga. Dessa är; ett gemensamt språk, estetik och professionalism och ”vem är vår beställare?”. För att uppnå ett *bottom-up* perspektiv så krävs det att landskapsarkitekten är medveten om dessa aspekter och är beredd att lägga bilden om att vara den med alla svaren åt sidan.

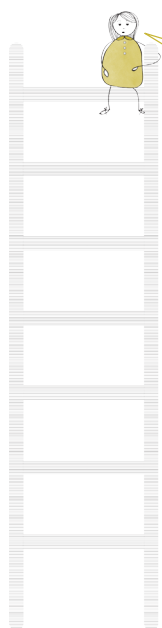
Medverkan, deltagande, delaktighet, inflytande och påverkan är alla begrepp som används frekvent i dagens planeringssammanhang. Det är viktigt att förstå vilken betydelse vi lägger i begreppen och att som Davet (2013, s. 11) framhäver så finns det rent språkligt en gradskillnad i att medverka och att ha faktiskt inflytande över en specifik situation. Begreppen blir än mer komplexa när de används i barn- och ungdomssammanhang. Davet menar att då t.ex. ett begrepp såsom delaktighet används i barnsammanhang skulle det kunna definieras som de tillfällen då vuxna bjuder in barn och unga till delat ansvar.

Frågor om barn och ungas inflytande är inte lätta att diskutera. Det är därför som Nilsson lyfter

fram vikten av att titta på och hämta kunskap från arbete som redan har gjorts. Ett analytiskt redskap som ofta används för att beskriva barns delaktighet rent praktiskt är Harts (1992) steg för delaktighet, vilket är en modifiering av Sherry Arnsteins ”*Eight rungs on the ladder of citizen participation*” från 1969. Harts steg har använts i flera studier om barn och ungas delaktighet men även i genomförda projekt som syftat till att öka densamma (Nordenfors, 2010).

Harts steg för barns delaktighet

Harts ”*ladder of participation*” består av åtta steg och som Nilsson (2002) så tydligt påvisar så handlar det inte om en steg som ska klättras uppför. Nilsson menar att det inte finns någon som hävdar att man ska börja längst ner på stegen, utan syftet med de olika stegen är att skildra hur det ser ut på varje nivå, från det manipulerade inflytandet till beslut efter egna initiativ.

1. Barns åsikter manipuleras
2. Barn används som utsmyckning
3. Barn används som symboler
4. Barn informeras om beslut
5. Barn informeras och rådfrågas
6. Barn är med från början i beslutsprocessen
7. Barns åsikter värderas lika med vuxnas
8. Barns synpunkter efterfrågas och betraktas som en nödvändig del i planeringen.

(Hart, 1992, i Nilssons översättning 2002, ss. 71-73)

Nilsson menar att steg 1-3 egentligen inte har något med reellt inflytande att göra utan han uttrycker det som ett ”falskt” inflytande. Steg 4-8 utgörs av olika grader av inflytande. Nilsson lyfter fram en viktig problematik i sin sammanfattning av Harts steg; ”*tyvärr är det lättare för de flesta vuxna att ta med barnen i de tre första punkterna än de fem därpå följande. Varför? Enkelt uttryck innebär ökat inflytande för barn, att vi vuxna får mindre inflytande. De vuxna förlorar alltså makt. Det är något som många vuxna inte vill göra, alla minst till barn*” (Nilsson, 2002, s. 74).

Det har under många år pågått försök och arbete med att möjliggöra barn och ungas delaktighet i beslutsfattandeprocesser (SOU 1975:30) men det var först vid ratificeringen av FN:s barnkonvention och då framförallt med artikel 12 som frågor om barns delaktighet fick sin starka profil och en växande mängd litteratur i ämnet (Shier, 2001). Åren efter ratificeringen har fler modeller för barn och ungas inflytande och delaktighet utvecklats. Harts (1992) steg är ett exempel, men det finns även Harry Shier's (2001) ”*Pathways to Participation*”, Landsdown (2001) ”*Promoting children's participation in democratic decision-making*”, Kirby et.al. (2003) ”*Building a Culture of Participation: Involving Children and Young People in Policy, Service Planning, Development and Evaluation*” såväl som Francis och Lorenzo (2002) ”*Seven realm of children's participation*”. Alla dessa kan ses som resurser för kommuner som vill utveckla sitt arbete med barn och ungas delaktighet i den kommunala fysiska planeringen.

Shier's delaktighetsmodell som inspirerats av Hart (1992) bygger på fem olika grader av delaktighet:

1. Barn blir lyssnade till
2. Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter
3. Barns åsikter och synpunkter beaktas
4. Barn involveras i beslutsfattande processer
5. Barn delar makt och ansvar över beslutsfattande

(Shier, 2001, s. 5)

I sin modell menar Shier (2001) att de första nivåerna i många fall kan vara tillräckliga medan man i andra fall bör använda djupgående dialogmodeller. I kapitel 2 och 5 beskrivs några olika metoder för delaktighet vilka kan placeras in på olika nivåer på såväl Harts steg som i Shiers delaktighetsmodell.

4.2 Planeraren och arkitektens roll

Tidigare avsnitt har visat på hur planerarens och arkitektens yrkesroll har förändrats och då kanske framförallt under de senaste decennierna. Ovannämnda avsnitt visade även på komplexiteten och definitionsfrågan om vad reellt inflytande är och Paget (2006, 2008) menar att landskapsarkitekten måste ta sin egen roll i åtanke för att på ett effektivt sätt och vid rätt tillfällen involvera barn och unga.

I de intervjuer med översiktsplanerare som Nilsson (2001) gjorde i sin licentiatavhandling *Planering för hållbar utveckling – dilemman för kommunala översiktsplanerare* framgår det tydligt att planerarens arbetsuppgifter förändrats. Dagens planerarens arbetsuppgifter har breddats och i mindre kommuner kan en planerare idag arbeta med allt ifrån detaljplanenivå till storskaliga kommunomfattande visioner. Planeraren har även i uppgift att agera samordnare för förvaltningsövergripande planeringsprocesser samt att ha medborgarmedverkan i åtanke. De olika arbetsuppgifterna kräver skilda arbetsmetoder, sakkunskap och kompetens för att kunna utföras på bästa sätt. Nilsson lyfter utifrån aktuella planeringsteorier fram tre huvudroller som planeraren idag har; expert, koordinator och processtödare. Enligt Nilsson så tycker många planerare att det är svårt att veta vilken roll hen ska inta i olika planeringssituationer och faktorer såsom om du är nybörjare eller erfaren är också viktiga att beakta. Det finns även en skillnad mellan planerarens möjligheter att välja roll beroende på om hen arbetar i en stor eller liten kommun. Stora kommuner har fler tjänstemän och möjlighet till specialisering inom en specifik roll. I mindre kommuner måste ofta de få planerare som finns inta och kunna hantera alla roller (Nilsson, 2001, ss. 128-144).

Paget (2008, s. 157) visar även i såväl fallstudier som genom fokusgrupper med landskapsarkitekter att dessa upplever att deras möjlighet att utöva yrket i hög grad bestäms av samhällliga strukturer, vilka styrs av ekonomi och upphandling. Paget menar att det inte enbart är mängden pengar som styr utan även att den tidpunkt då arkitekt/planerare kommer in i processen får betydelse för den roll och arbetsmetod de kan inta. I Pagets avhandling (2008) framgår t.ex. att landskapsarkitekten ofta kommer in sent i processen och då ofta får en underordnad roll.

Johansson och Khakee (2008) menar att även om en landskapsarkitekt eller planerare inte är

förtroendevald så bär hen på ett demokratiskt ansvar genom den representativa demokrati vi har i Sverige. Ansvariet innebär att inom det stora tolkningsutrymme de har i sin yrkesroll inte bara efterleva lagstiftning och normer utan även lyssna på, tolka och framföra medborgarnas röster (Johansson & Khakee, 2008, s. 63). När planeraren/arkitekten får eller tar sig möjlighet att involvera barn och unga, vilket såväl PBL, barnkonventionen och många kommunala styrdokument föreskriver så finns det enligt Nilsson (2002) några aspekter att som vuxen och planerare utgå ifrån. Han lyfter fram 6 stycken punkter vilka utgör viktiga frågor att ha i åtanke som vuxen när det gäller barns delaktighet (2002, s. 74):

1. Varför gör vi detta, vad vill vi uppnå?
2. Vilka barn gäller det?
3. Vilka frågor ska vi ta upp?
4. Vilka metoder ska vi använda för att få så bra svar som möjligt?
5. Hur ska vi använda resultaten?
6. Hur ska vi återföra resultatet till barnen? Hur ska vi visa barnen respekt?

Nilsson lyfter även fram flera aspekter till varför planeraren/arkitekten behöver barns synpunkter. Han skriver;

*”Du kan fråga barnen om mycket eftersom
de har kunskaper som kan tillföra nya värden och ge bättre resultat,
de har lokalkännedom och de kan sin miljö bättre än de vuxna,
de har erfarenheter av hur miljön används
de har olika intressen och de har olika behov,
de är beroende av tillgänglighet
de har sina särskilda rörelsemönster i miljön,
de vet vad som fungerar bra respektive dåligt,
de vet mycket som de inte berättar utan att bli tillfrågade,
de bör mötas på deras villkor där de finns och på deras platser,
deras behov förändras över tiden”* (Nilsson, 2002, s. 78).

4.3 Svårigheter och hinder för barn och ungas medverkan

Det finns enligt Khakee och Johansson (2008) traditionellt en syn på medborgardeltagande som tidskrävande och ineffektivt. Om dess syfte är oklart så kan det tyckas som slöseri med tid att involvera medborgare i arbete med framtagande av t.ex. översiktsplan. I den representativa demokrati vi har i Sveriges kommuner så finns det enligt Khakee och Johansson de som menar att; *”det är de politiker, som medborgare valt för att styra kommunen som ska arbeta med planeringen”* (2008, s. 60). Med en inställning som denna och utan en klar bild av fördelarna med medborgardeltagande så kan det vara svårt att motivera medborgardeltagande och kanske ännu mindre dialog med barn och unga.

En av de fundamentala och kanske starkaste drivkrafterna i dagens planeringsprocess är som tidigare nämnts pengar. Redan i SOU 1975:36 (s. 123) påvisade man att synen på barn som intressenter ofta är svag men däremot ansågs intressenter med pengar som starka. Denna syn innebär att barn skulle vara svaga. Det är därför viktigt, som man framhäver i SOU 1975:36, att hitta en balans mellan intressenterna i planeringens målkonflikter.

Ett synsätt som också försvårar och skapar hinder för barn och ungas delaktighet är som Rasmusson (2003) lyfter fram; ”*Kunskap är makt, brukar man säga, och makten över kunskapen gäller också makten att tala och bli trodd. Hur värderas barns unika kunskaper och erfarenheter i olika led i en planprocess inför byggandet av ett nytt bostadsområde? Tillmäts barns subjektiva ”här – och – nu” beskrivningar egentligen något värde? Vilka metoder använder vuxna för att ta reda på olika barns och barngruppers uppfattningar? Hur tolkas och redovisas resultaten i olika slag av beslutsunderlag?*” (Rasmusson, 2003, s. 269). Det finns många frågor att besvara när man väljer att inkludera barn och unga i fysisk samhällsplanering. Rasmusson menar att det ofta saknas kunskap om barnens egen uppfattning om alla de initiativ vuxna tar med avsikt för att skapa möjlighet för barn och ungas delaktighet.

En annan svårighet är att trots att det finns många internationella dokument, forskning och rekommendationer för barns rätt att påverka sin miljö så finns det inga direkta lagar som kräver detta. Plan- och bygglagen är den lag i Sverige som ger medborgare möjlighet till insyn och påverkan och även i planarbete enligt Väglagen, Järnvägslagen samt Miljöbalken med miljökonsekvensbeskrivning (MKB), kan man finna krav på samråd. Såsom PBL är skriven så har alla medborgare oavsett ålder, kön, etnicitet eller social tillhörighet dessa rättigheter. Det finns ingen paragraf i PBL som uttryckligen reglerar barn och ungas roll i planprocessen. Som tidigare nämnts är detta något som varit uppe för diskussion ett antal gången bland annat av Boverket (2000).

Bartley (1998) lyfter även fram att det finns en konflikt som är viktiga att belysa gällande barnkonventionens syn på barn som objekt eller subjekt. I inledningen av barnkonventionen beskrivs barn som sårbara och svaga individer som är i behov av speciellt skydd. Att skydda barn är nödvändigt, men det är svårt att skydda utan att utöva makt och kontroll. Samtidigt lyfter barnkonventionen tydligt fram att barn ska ses som egna individer med rättigheter inom både familj och samhälle. Det aktörsperspektiv som barnkonventionen framhåller är kopplat till en viss mognad hos barnen för att det ska bli reellt och det främsta ansvaret för att avgöra barnets mognad tillfaller föräldrarna (Bartley, 1998, ss. 74-76).

Det är även viktigt att ha i åtanke att barn inte är en homogen grupp. Barn och unga inkluderar många åldrar samt vitt skilda sociala och ekonomiska förutsättningar. Barn som kommer från familjer med låg inkomst och är socialt utsatta där föräldrarna inte själva haft en aktiv röst kan vara mindre benägna att uttrycka sina åsikter och delta i samhälleliga processer (Hart, 1992, s. 7). Det finns flera med Rasmusson (2003) och Bartley (1998) som menar att det är viktigt att uppmärksamma att barnkonventionens innehåll bygger på en idé om ett abstrakt, universellt barn och en universell barndom. Barley (1998, s. 77) menar att ”*konventionsbarnet framstår nu som en stereotyp*”. Det är viktigt att vara medveten om att det inte bara finns en barndom, utan att varje barns upplevelser och förutsättningar är olika (Rasmusson, 2003).

Nilsson (2002, ss. 75-77) listar några av de vanligaste hindren som barn och unga möter för ett deltagande i beslutprocesser:

- Förutfattade meningar
- Gammal vana
- Lättja, slöhet
- Jargong
- Tidspress och stress
- Kortsiktighet
- Föräldramakt
- Frukten
- Brist på utbildning och träning
- Brist på klarsynhet

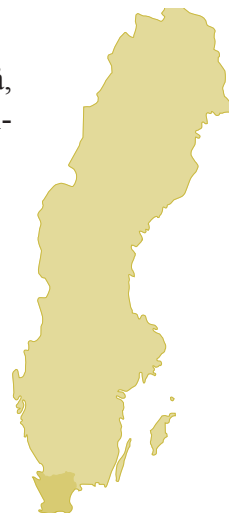
Ett krav för att skapa förutsättningar för barn och ungas medverkan är att hitta nya och förändra former för samråd. Det krävs att planeringen utformas så att den inbjuder barn och unga att delta i samhällets förbättring och utveckling. Det kommer som Länsstyrelsen i Skåne framhåller ”*kräva tid, kreativitet och tålamod*” (Sellers & Lindberg, 2002, s. 7). Kanske måste traditionella vägar frångås och indirekta vägar testas. Då planingsprocesser kan ta tid och barn och unga ofta kräver snabba resultat så är det viktigt att tydligt förklara projektets innebörd att vad som kan förväntas. Om tydlighet saknas kan det få negativa effekter, då barn och unga kan uppleva att de inte har någon reell möjlighet att bli hörda och de kan då få en negativ inställning till sina demokratiska rättigheter (Sellers & Lindberg, 2002, s. 7).

4.4 Nationell ansvarsfördelning för planering

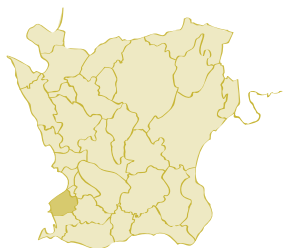
Trots att detta arbete främst beskriver planeringsprocessen på kommunal nivå, så är det viktigt att förstå att ansvaret för vår fysiska planering är fördelat mellan nationell, regional och lokal nivå.

Nationell nivå

I Sverige sker ingen direkt planering på nationell nivå, dock har staten möjlighet att påverka den fysiska planeringen genom direktiv och lagstiftning. Länsstyrelsen är den instans i de olika regionerna som agerar i statens intresse, där de ska tillvarata och samordna de statliga intressena i planprocessen (Boverket, *Så planeras Sverige* [online] 2015-05-10).

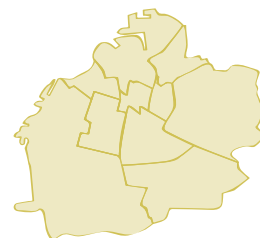
Regional nivå

Regional planering sker främst för att hantera kommunöverskridande frågor, såsom planering av infrastruktur, klimat och regional bostadsförsörjning. Den regionala planeringen innebär att två eller flera kommuner tillsammans planerar hur mark- och vattenområden ska användas. Regionalplanering ansågs vid antagandet av PBL 1987 inte inkräkta på det kommunala planmonopolet, därav finns den än idag (Boverket, *Så planeras Sverige* [online] 2015-05-10).

Kommunal nivå

Det kommunala planmonopolet ger kommuner rätten att bestämma. Kommunen har själva ansvaret för hur mark och vatten ska användas och avgör själva när, om och för vilket ändamål en detaljplan ska upprättas. Kommunerna har det huvudsakliga ansvaret för att tillvarata allmänhetens intressen och en hållbar utveckling i kommunen, samt att i enlighet med PBL ta fram regionplan, översiktsplan, områdesbestämmelser och detaljplan (Boverket, *Så planeras Sverige* [online] 2015-05-10).

4.5 Inflytande och medverkans effekt

Föregående avsnitt har behandlat lagar, rekommendationer, utveckling, makt, aktörsskap, medborgarskap och de svårigheter som finns för barn och unga att inkluderas och medverka. Men vilka är de egentliga effekterna av delaktighet och möjligheten att vara med och påverka? För att kunna motivera till drivande aktörer i planeringsprocessen och kunna väga mot drivkrafter såsom pengar så måste man kunna visa på vilka fördelar det faktiskt kan få att bjuda in barn och unga att vara aktivt delaktiga i planeringsprocessen.

Enligt Björklid (2005) har den fysiska miljön stor betydelse för barns utveckling samt för hur barn och unga utvecklar en identitet i relation till platsen (Björklid, 2005, ss. 10-11). Barn och unga har en stor kunskap om den egna miljön och de har erfarenheter av att använda den som inte vuxna har. Dessa kunskaper är otroligt viktiga att ta vara på, för att skapa trygga och bra miljöer som barnen känner att de kan identifiera sig med (Lenninger, 2008, s. 9).

Vi lever i ett samhälle i konstant förändring och där politiska processer påverkar vår vardag. Oftast märker vi inte av de förändringar som sker. Men så plötsligt en dag har gatan som du brukar köra på till jobbet blivit en gågata. Vad som har hänt är att stadsplaneringen har lämnat ett märkbart, för dig, avtryck i staden. Planering och förändring av vår närmiljö är något som konstant finns omkring oss och tar sitt uttryck i olika former (Granberg, 2005, s. 138). Granberg visar tydligt hur beslut på politisk nivå påverkar oss människor men även den fysiska miljön. Enligt Lindvall och Myrman (2001) ställer sig många människor kritiska till förändringar i staden och närmiljön. Detta menar de beror delvis på att vi människor föredrar miljöer som vi är vana vid och har kunskap om. Förändring av fysisk miljö påverkar platsens identitet. Därför påvisar Lindvall och Myrman att det är viktigt att de som berörs av förändring får ta del av förändringens planering, och detta gäller vuxna såväl som barn (Lindvall & Myrman, 2001, s.7).

Enligt Lenninger (2008) pågår det ständigt ett samspel mellan barn och den fysiska miljön i form av lek och socialt umgänge. Det finns mycket forskning gällande sambandet mellan fysisk miljö, hälsa, utemiljö och barns lek. Problematiken ligger inte i brist på kunskap utan i bristande kommunikation av befintlig kunskap till tjänstemän och politiker, samt hur denna kunskap ska omsättas i praktiken (Lenninger, 2008, s. 9). Lenninger (2008) såväl som Nordenfors (2010) påvisar att det finns ett behov från tjänstemän till metodutveckling och kunskapsutbyte för att låta unga delta i fysisk planering.

Det finns alltså många positiva effekter för såväl barnen och ungdomarnas hälsa och självbild såväl som för miljön och dess fysiska strukturer med en medverkan i planeringsprocessen. I Boverket (2015) belyser man betydelsen av att kunna påverka både sin egen och sina vänners situation i den fysiska miljön. Man menar att *”detta kan både leda till ett ökat personligt välbefinnande och tillit till samhället i stort”* (Boverket, 2015, s. 19). Enligt Boverket (2015) kan ett engagemang och delaktighet i sin närmiljö stimulera barn och unga som mår psykiskt dåligt. Att få vara med och påverka och ha inflytande över sin fysiska miljö menar Boverket kan medföra positiva effekter såsom; en ökad lust att lära sig samt en vilja ta ansvar och att respektera de mänskliga rättigheterna (Boverket, 2015, s. 19).

Malmökommissionen (2013) belyser vikten av barn och ungas delaktighet och inflytande för att uppnå ett socialt hållbart Malmö. I kommissionen menar man att det finns en stark koppling mellan delaktighet, inflytande och hälsa. Utanförskap och maktlöshet är några av de faktorer en utebliven möjlighet till inflytande och delaktighet kan resultera i (Malmö stad, *Malmökommissionen*, 2013, s. 56). Det finns alltså enligt Malmökommissionen en stark koppling mellan delaktighet och inflytande och ett socialt hållbart samhälle, vilket är något alla Sveriges kommuner idag eftersträvar.

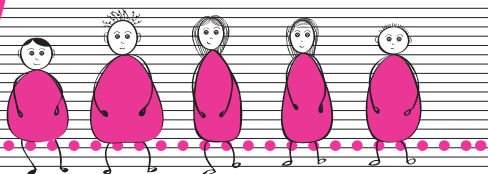

"Att ha inflytande över samhällsplaneringen är inte minst en demokratisk fråga. Men kan ungdomarnas synpunkter påverka planen eller är de bara en "dekoration"?"

- Sellers, I. & Lindberg, M, 2002, s. 5

5

5. Fallstudie

5.1 Bakgrund till fallstudien

Vi har i föregående avsnitt sett att barnens roll och synen på barndom har förändrats under förra seklet. Vi vet att det finns lagar, om än otydliga och få, såväl som rekommendationer som framhäver vikten av barn och ungas möjlighet till medverkan i stadens planeringsprocesser. Vi har sett hur ansvarsfördelningen på en nationell till lokal nivå ser ut i förhållande till planering och ansvar för inkludering av barn och unga. Slutligen har vi sett vilka effekter faktisk påverkan av och inflytande i den fysiska miljön har för såväl människa som miljö.

Denna fallstudie ämnar till att skapa en förståelse för hur all denna kunskap och teori omsätts i praktiken. Hur ser den faktiska implementationen ut i några av våra svenska kommuner? Det är på kommunal nivå som den huvudsakliga fysiska planeringen sker och det är därför där de största möjligheterna till implementation finns.

Syftet är att försöka identifiera och skapa en förståelse för hur kommuner arbetar med medverkan för barn och unga i dagens planeringsprocesser. Vilken problematik finns det enligt kommunerna med att utföra sådant arbete och hur kan detta kopplas till litteraturstudien? Utgångspunkten är även att få en överblick för vilka metoder och styrdokument de olika kommunerna utgår ifrån och arbetar med för barn och ungas medverkan i planeringsprocessen. Fallstudiens syfte är inte att på detaljnivå jämföra de olika kommunernas arbete, utan skapa en förståelse för hur man arbetar med dessa frågor i praktiken.

Det finns idag en problematik vilken Kylin och Bodelius (2015) lyfter fram i sin rapport *Riktlinjer för lek? Svenska kommuners arbete med planering av platser för barn*, där barn blir allt mer åsidosatta i vårt urbaniserade samhälle. Skulle en ökad medverkan kunna vara ett verktyg för att motverka denna trend? De lyfter även i sin rapport fram att miljöer som förr dedikerades till barn blir färre och mindre. Dagens planering utgår ofta från förtätning för att kompensera dyra exploateringskostnader, vilket resulterar i allt mindre ytor och färre platser för barn, såväl direkta som indirekta. Hur bemöter egentligen kommunerna problematiken med att barn inte är lika lönsamma som bostäder? Det handlar om en social-, ekonomisk- och ekologisk hållbarhet i våra kommuner.

En av avsikterna med fallstudierna är att ge kunskap om och förståelse för de värden kommunerna ser i att låta barn och unga medverka och ta del av planeringsfrågor.

De frågor som har ställts till samtliga tjänstemän är följande:

1. Vilken förvaltning inom er kommun har huvudansvaret för frågor som rör barn och ungas medverkan i den fysiska planeringen?
2. Vilka strategier, planer eller styrdokument för barn och ungdomars medverkan i planeringen använder er kommun sig av?
3. Vart kommer de riktlinjer ni utgår ifrån?
4. Hur och vilka metoder använder er kommun för medverkan av barn och unga i planeringen?

5. Vilken typ av miljöer får/har barn och unga möjlighet att medverka och påverka utformningen av i er kommun? (förskole- och skolgårdar, lekplatser osv)
6. Har er kommun några konkreta exempel på genomförda eller pågående projekt där barn och unga involverats?
7. Hur sker eventuell kunskapsåterföring av genomförda projekt? Används t.ex. sammanställda dokument vilka kan användas som grund för kommande processer?
8. I vilka skeden av planeringsprocessen är det vanligast att barn bjuds in att medverka i er kommun?

5.2 Inkluderade kommuner

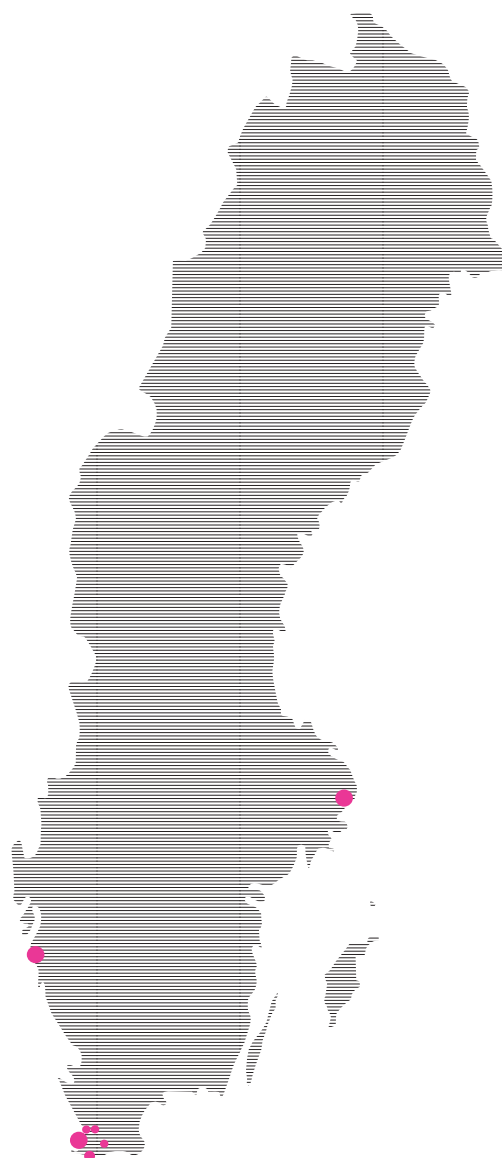
I fallstudien finns 7 stycken av Sveriges 290 kommuner representerade. Valet av kommuner har gjorts utifrån Sveriges kommuner och landstings kommungruppsindelning (SKL, *Kommungruppsindelning* [online] 2015-04-28).

Sveriges tre storstäder finns representerade, dvs. Stockholm, Göteborg och Malmö. Enligt SKL:s kommungruppsindelning definieras en kommun som en storstad om dess folkmängd är över 200 000 invånare, vilket dessa kommuner har.

Även tre mindre pendlingskommuner till Malmö har granskats; Lomma, Staffanstorps och Svedala. Kommunerna har en befolkningsmängd på 20 000-30 000 invånare (SCB, *Tätorter; arealer, befolkning*, [online] 2015-04-28), vilket innebär en viss skillnad mellan kommunerna. Kommunerna valdes därför i och med sin egenskap av pendlingskommun, vilket innebär att över 50 % av invånarna har Malmö som utpendlingsmål (SKL, *Kommungruppsindelning* [online] 2015-04-28). Detta kan möjligen skapa förutsättningar för de som bor i kommunerna att influeras av processer, arbete och tillvägagångssätt som används i Malmö.

Den sjunde kommunen som behandlats i studien är Trelleborg, som också är en pendlingskommun men med en befolkningsmängd på över 40 000 (SCB, *Tätorter; arealer, befolkning*, [online] 2015-04-28). Att Trelleborg finns med beror på att de blivit omnämnda i flera sammanhang under arbetets gång och det är därför högst relevant att undersöka hur Trelleborg arbetar med barn och ungas medverkan i kommunens fysiska planering.

Majoriteten av kommunerna som behandlas i studien tillhör Sveriges södra del. Denna avgränsning har gjorts för möjliggöra så många personliga intervjuer som möjligt. Det är dock ett medvetet val att undersöka både stora och små kommuner, för att se om storlek och tillgång till resurser har utslag på om och hur barn och unga involveras i kommunens planarbete.

Intervjuade personer

Det är viktigt att ha en förståelse för att de tjänstemän som intervjuats i denna fallstudie svarat på frågorna efter bästa förmåga, men det kan givetvis finnas en risk för personliga tolkningar av riktlinjer och dess implementation. Detta innebär att svaren inte ska betraktas som kommunens egna åsikter utan snarare endast ge en inblick i kommunernas arbete. En kommuns styrdokument och policys är därför viktiga att ta i beaktning för att förstå hur de implementeras på förvaltningsnivå samt på individuell tjänstemannanivå.

Stockholm

Namn: Lisa Klingwall

Avdelning: Stadsbyggnadskontoret
(Strategi- och utvecklingsenheten)

Profession: Översiktsplanerare/
Landskapsarkitekt

Trelleborg

Namn: Karin Jeppsson

Avdelning: Strategi och kommunikation

Profession: Samordnare för alkohol-
och drogförebyggande arbete samt
barnkonventionen

Malmö

Namn: Linnea Uppsäll

Avdelning: Miljöförvaltningen

Profession: Projektledare

Svedala

Namn: Lina Andersson

Avdelning: Bygg- och miljökontoret

Profession: Planarkitekt

Malmö

Namn: Hannah Wadman

Avdelning: Stadsbyggnadskontoret

Profession: Samordnare för barn
och ungas inflytande

Malmö

Namn: Roger Westin

Avdelning: Stadsbyggnadskontoret

Profession: Planarkitekt

Lomma

Namn: Anders Nyquist

Avdelning: Samhällsbyggnadsför-
valtningen

Profession: Planeringschef

Malmö

Namn: Vian Mirza

Avdelning: Gatukontoret

Profession: Verksamhetsledare
Folkets Park

Malmö

Namn: Åsa Palmblad

Avdelning: Stadskontoret

Profession: Utvecklingssekreterare
med fokus på barn och unga

Göteborg

Mie Svennberg

Ulrika Lundquist

Sandra Oliveira e Costa

Maria Sjögren

Staffanstorp

Thomas Lexén

5.3 Viktiga dokument i kommunerna

För att ge en översikt och förståelse för den fysiska kommunala planeringen ges här nedan en kort redovisning av några av de dokument som visat sig vara av stor betydelse i kommunernas arbete med barn och unga.

Översiktsplan (ÖP)

Dagens översiktsplanering har två huvudsyften; att utgöra ett politiskt program för kommunens utvecklingsfrågor och mål på lång sikt, men även för att vara vägledande vid detaljplanering, planbesked och vid prövning av ärenden enligt olika lagar. I översiktsplanen ska kommunerna visa på hur en god och långsiktig utveckling av bebyggelse och mark- och vattenanvändning ska se ut. Översiktsplanen handlar om det långa perspektivet och de långsiktiga strategierna att nå dit. Det är alltså ett verktyg att nå målen på ett hållbart sätt. Den fungerar även som kommunens verktyg i intern handläggning och samordning såväl som i dialog med olika aktörer i samhällsbyggandet (Boverket, Översiktsplanering [online] 2015-04-28).

Under arbetets gång med framtagande av ÖP så bör samråd vara en integrerad del under hela processen. Allmänheten har rätt att få insyn i och ska därför ha möjlighet att påverka översiktsplanens innehåll och utformning (Boverket, Översiktsplanering [online] 2015-04-28).

Kommunens budget

Kommunens budget är ett av kommunens viktigaste dokument som distribuerar och bestämmer hur skattepengar ska användas och vad kommunens förvaltningar och bolag ska arbeta med. Budget är en sammanställning av förväntade inkomster och utgifter under en viss period, ofta ett år. Det är lag på att kommunerna i Sverige ska fastställa en budget. Ett budgetbeslut innebär för kommunens förvaltningar en tillåtelse att disponera resurser för avsedda ändamål. Kommunens budget blir därför inom den offentliga sektorn det viktigaste styrinstrumentet för verksamheten (NE, *Budget* [online] 2015-04-28).

Planprogram

Planprogrammet åsyftar till att kommunen innan påbörjat detaljplanearbete utreder och tittar på områdets förutsättningar och formulerar de visioner man strävar efter. Planprogrammets huvudsyfte är att skapa ett så brett beslutsunderlag som möjligt. Många kan komma att beröras i planprogrammet, och möjlighet ska finnas att lämna synpunkter och föra fram idéer innan beslut fattas. Det är inget lagkrav att upprätta ett planprogram (Boverket, 2015).

Policy

Policy är ett dokument som klargör kommunens värderingar och i denna uppsats handlar det om policydokument som tydliggör och värderar barn- och ungdomsarbete samt barns möjlighet till delaktighet och inflytande (Barnombudsmannen, 2001, s. 68).

Barnbokslut

Detta är en årlig sammanställning av verksamheternas resultat som direkt berör barn och unga (Barnombudsmannen, 2001, s. 68).

5.4 Resultat

Resultatet av fallstudierna kommer här att redovisas utifrån tidigare presenterade frågor. Svaren från de olika kommunerna har visat sig vara väldigt olika för varje fråga och dessa behandlas därför i den mån de kunnat besvara respektive fråga.

FRÅGA 1: Vilken förvaltning inom er kommun har huvudansvaret för frågor som rör barn och ungas medverkan i den fysiska planeringen?

Ett genomgående svar från majoriteten av kommunerna är att arbetet med barn och ungas medverkan i kommunens fysiska planering är utspritt på många olika förvaltningar eller verksamheter inom kommunen. Vilken fas av planeringsprocessen samt vilken fysisk plats det är som behandlas är faktorer som påverkar vart ansvaret ligger. Kommunernas städer byggs alltså tillsammans och förvaltningsövergripande. I de flesta fall är det därför inte enbart en förvaltning som har det totala ansvaret.

Malmö

- **Stadskontoret:** översiktligt och huvudansvaret för frågor kring barn och ungas medverkan.
- **Stadsbyggnadskontoret:** huvudansvar för barn och ungas medverkan i den fysiska planeringen, på en strategisk nivå.
- **Gatukontoret:** har ansvar för barn och ungas medverkan, på en utförandenivå.
- **Miljöförvaltningen:** initiativtagare till flera projekt där barn och unga varit involverade i Malmö. Har kunskap om att söka EU-medel samt ett stort intresse för frågor om barns inflytande.
- **Stadsdelsförvaltningarna:** arbetar på lokalnivå med att involvera barn och unga.

I Malmö menar majoriteten av de tillfrågade tjänstemännen att man behöver tydliggöra vem som har ansvaret och vilken roll respektive förvaltning har. De olika förvaltningarna besitter specifik områdeskompetens och Stadskontoret har som roll att agera övergripande administratör. Inom respektive förvaltning finns det en samordnare för barnkonventionen och *policy unga i Malmö*, vilka har ansvar för koordination med andra förvaltningar eller grupper. Detta sker på initiativ av Stadskontoret.

Stockholm

• Stadsledningskontoret	• Idrottsförvaltningen
• Stadsbyggnadskontoret	• Utbildningsförvaltningen
• Exploatering kontoret	• Socialförvaltningen
• Kulturförvaltningen	• Stadsdelarna
• Miljöförvaltningen	• Sisab

I Stockholm pågår det för tillfället ett arbete med framtagande av *Staden i ögonhöjd*. I detta arbete håller man även på att ta fram ett flödesschema för vilken förvaltning som kommer in

---

när, vilka frågor de ska lyfta och vilka frågor respektive förvaltning har ansvar för, när frågor går vidare över till en annan förvaltning eller kontor och vilka frågor de ansvarar för. Man vill ta fram detta flödesschema för att inte barnfrågorna ska förbises i planeringen. Målet är även att skapa en överblick över helheten för flödet och processens gång. Detta är något som man håller på att kartlägga utifrån ett stadsutvecklingsperspektiv.

Göteborg

- **Stadsbyggnadskontoret:** har särskilt ansvar för planprocessen i enlighet med PBL. Håller ofta dialog i planprocessen
- **Park- och naturförvaltningen:** processägare för målet om barn fysiska miljöer ska bli bättre.
- **Stadsdelsförvaltningarna:** har bland annat en viktig roll i dialogarbete under planprocessen.

Lomma

- **Samhällsbyggnadsförvaltningen:** har huvudansvaret för dessa frågor.

Staffanstorps

- **Stadsbyggnadskontoret:** Plan- och exploateringsenheten hanterar översikt- och detaljplaner samt jobbar med mark och exploateringsfrågor.

Ansvar är utspritt inom de olika verksamheterna i Staffanstorps. Plan- och exploateringsenheten har t.ex. inget att göra med skolgårdar och lekplatser utan detta ansvar ligger bland annat på den tekniska enheten men även på det kommunala fastighetsbolaget.

Svedala

- **Bygg- och miljökontoret:** här finns kommunens planarkitekter.

Trelleborg

- **Samhällsbyggnadsförvaltningen:** har huvudansvar vid fysisk planering.

Sammanställning

Vi kan se att ansvaret generellt sett är väldigt utspritt inom de olika kommunerna. Tjänstemännen från Göteborg menar att det är de planerande förvaltningarna som har huvudansvar för att bjuda in till dialog, då det är de som äger frågan. Då stadsdelsförvaltningarna inom respektive kommun har ett befolkningsansvar så innebär detta att de ska kunna företräda de som bor i stadsdelen på ett bra sätt i sina remisser och tjänsteutlåtanden. Detta menar en av tjänstemännen från Göteborg innebär att stadsdelarna ofta är en viktig samarbetspart i att initiera dialoger

---

samt att de också har en del egna dialoger för att stärka tjänstemännens egen kunskap om olika områden och frågor i stadsdelen. Tjänstemannens svar är sammanfattande för de behandlade kommunernas ansvarsfördelning av barn och ungas medverkan i planprocessen.

FRÅGA 2: Vilka strategier, planer eller styrdokument för barn och ungdomars medverkan i planeringen använder er kommun sig av?

Kommunens budget har en övergripande funktion och är det överordnade styrdokument för hur resurser inom kommunen ska prioriteras och fördelas. I Göteborgs Stad skriver man b.l.a. följande: *"Budgetens roll är att inom de ekonomiska ramarna och gällande lagstiftning ange kommunfullmäktiges prioriterade mål och inriktningar. Planer, program, riktlinjer och policies som kommunfullmäktige har antagit ska följas och genomföras, men är underordnade budgeten"* (Göteborgs Stad, Budget [online] 2015-04-30). Såväl Göteborg, Malmö, Stockholm som Trelleborg framhäver budgetens roll som styrande. Linnea Uppsäll (Malmö, 2015-03-31) menar t.ex. att Malmös budgetmål för i år tydligt uttalar att man vill ha en stad för barn, som är bra för barn. Enligt Linnea Uppsäll har detta gett alla nämnder tydligare mål vilket sätter en större press på nämnder och förvaltningar att arbeta med dessa frågor. När fokus läggs på barn i stadens budget menar flera av tjänstemännen att det blir betydligt lättare att få gehör för projekt och tid kan avsättas till arbete med dessa frågor.

I Stockholms stads budget för 2015 skriver man; *"Barns rättigheter ska särskilt värnas och åtgärder som gör att varje barn möter en god framtid ska prioriteras. Stockholm ska vara en stad där alla familjer, oavsett konstellation, ska behandlas lika. I Stockholm ska goda uppväxtvillkor gälla, oavsett var i staden en växer upp. Staden tillsätter en barnombudsman. Ett handlingsprogram för barns rättigheter och inflytande, med utgångspunkt i barnkonventionen, ska utarbetas i dialog med barn och unga"* (Stockholms stad, 2015, Budget, s. 3).

Även översiktsplanen omnämns av ett antal av kommunerna som ett viktigt styrdokument. Lisa Klingwall (Stockholm, 2015-03-19) som sitter på strategi- och utvecklingsenheten i Stockholm menar att ÖP utgör grunden för avdelningens arbete. I översiktsplanen visar kommunerna på de långsiktiga mål de har. I Stockholms ÖP från 2010 skriver man bland annat; *"Stadens mål om att bli världens mest tillgängliga huvudstad och barns behov av trygga och inspirerande miljöer är några centrala utgångspunkter för den närmare utformningen av bebyggelse, gator, parker och torg med mera"* (Stockholm stad, 2010, Översiktsplan, s. 16).

I Trelleborgs ÖP 2025 lyfter man fram vikten av delaktighet och inflytande i samhället på följande sätt; *"Kollektivtrafiken byggs ut och staden utvecklas i kollektivtrafiknära läge, vilket ger fler möjlighet att resa utan bil. Blandstaden med närhet mellan bostad, skola, service och kollektivtrafik underlättar i vardagslivet och förbättrar förutsättningarna att dela på ansvar för barnen. Under planarbetet arbetar kommunen aktivt med medborgarnas delaktighet i planprocessen"* (Trelleborgs kommun, 2014, Översiktsplan, s. 125).

De större kommunerna uttrycker att det ibland kan vara lite problematiskt att det finns så många olika styrdokument. Hannah Wadman (2015-03-23) sitter på strategiavdelningen i Malmö där de bland annat gör översiktsplanen, och hon menar att alla perspektiv såsom barnperspektiv, jämställdhet, antidiskriminering, tillgänglighet och hälsa är viktiga perspektiv som måste finnas med i allt arbete som görs. Hannah Wadman menar att det skulle vara bra om det fanns mer samlade dokument, så att man inte måste ha koll på en flera olika typer av dokument och policies, utan att man istället försöker samla så mycket information som möjligt. Lisa Klingwall

---

(Stockholm, 2015-03-19) menar även att i Stockholm finns det många dokument som hon kallar ”ur-dokument” som lägger fokus på barnen, men kanske inte direkt behandlar deras medverkan och deltagande. Det finns i Stockholms stad många dokument som visar på hur staden ska ta hand om barnfrågor, men frågan om hur man bjuder in barn och unga till dialog finns det inget direkt styrdokument för menar Lisa Klingwall. Detta är något som man inom Stockholm stad för tillfället arbetar för fullt med i sitt arbete med framtagandet av *Staden i ögonhöjd*.

Lomma, Staffanstorp och Svedala har inga specifika strategier, planer eller styrdokument för barn och ungas medverkan i planeringsprocessen. Men detta menar både Anders Nyquist (2015-03-13) från Lomma och Thomas Lexén (2015-04-08) från Staffanstorp inte betyder att det inte görs något arbete där barns perspektiv såväl som barnperspektivet tas i beaktning.

Nedan presenteras några av de mer specifika strategier, planer eller styrdokument som Trelleborg, Malmö och Stockholm bland annat använder sig av:

Trelleborg

Barnchecklista

Barnchecklistan är ett verktyg som ska användas vid beslut som indirekt eller direkt rör enskilda barn eller barn som grupp. Trelleborgs kommun har använt sig av checklistor sedan 2004. Det gjordes en revidering av checklistan förra året vilken har inneburit att kryssfrågor tagits bort och ersatts med frågor där redogörelse ska göras i form av löpande text. Barnchecklistan berör barnkonventionens artiklar 2, 3, 6, 12, 19 och 23, där man bland annat som tjänsteman utifrån artikel 12 ska svara på följande:

- På vilket sätt har barnet/barnen fått uttrycka sin mening och varit delaktiga i beslut?
- Hur har barnets/barnens åsikt beaktats i förhållande till barnets/barnens ålder och mognad?
- Hur många och vilka barn har varit delaktiga?
- Om barn inte varit delaktiga, förklara varför?

(Trelleborgs kommun, 2014, *KS 2014/93*).

Barnchecklistans användning ska årligen följas upp via det barnboksutlån som görs av Trelleborg. Som ”morot” får den nämnd som varit ”bäst i klassen” på att använda checklistan till en utmärkelse (Trelleborgs kommun, 2014, *KS 2014/93*).

Rutiner för barn och ungas inflytande i samhällsplanering

Rutinerna antogs av kommunstyrelsen i Trelleborg 2013. Bakgrunden till rutinerna är projektet *Barn och unga i samhällsplaneringen* som pågick mellan 2010-2012 på initiativ av Trafikverket och Boverket. Projektets syfte var att kommunen skulle hitta metoder och rutiner för hur barn och unga kan göras delaktiga i frågor som rör samhällsplanering (Trelleborgs kommun, 2013, *KS 2012/721*).

Rutinerna innebär ett utökat samarbete mellan Bildningsförvaltningen och Samhällsbyggnadsförvaltningen. Detta innebär t.ex. att detaljplaner ska skickas från Samhällsbyggnadsförvaltningen till Bildningsförvaltningen som avgör vilka detaljplaner som kan tänkas vara av intresse och relevanta för att inkludera barn och unga. Bildningsförvaltningen har sedan i uppdrag att

---

kontakta berörd förskola eller skola, för att se om intresse finns att arbeta med detaljplanen inom ramen för ordinarie undervisning (Trelleborgs kommun, 2013, KS 2012/721).

Även Arbetsmarknadsförvaltningen och Fritidsförvaltningen ska enligt rutinerna agera som resurs i Samhällsbyggnadsförvaltningens arbete då det handlar om att involvera barn och unga i samhällsplaneringen (Trelleborgs kommun, 2013, KS 2012/721).

I barnbokslut för 2014 (ss. 3-4) kan man tydligt se hur rutinerna fått fäste. Där skriver samhällsbyggnadsförvaltningen att Plan- och Byggavdelningen bjudit in kontaktpersoner från Arbetsmarknadsförvaltningen, Bildningsförvaltningen och Kultur- och fritidsförvaltningen för presentation av aktuella detaljplaner. Detta resulterade i att 40 elever deltog i en workshop gällande planering av ett nytt kvarter i Trelleborgs centrum.

Malmö

Jag bor i Malmö - Policy för ungas inflytande

Jag bor i Malmö - Policy för ungas inflytande togs fram 2012. Framtagande av policyn skedde i en bred samverkan med barn och unga som var inkopplade genom dialog och workshops. Även alla förvaltningar deltog i arbetet med att ta fram policyn. Åsa Palmblad (Malmö, 2015-03-10) på Stadskontoret menar att det var en väldigt bra process bakom policyn när den togs fram och de barn och unga som medverkade i processen kände sig delaktiga och involverade. De barn och unga som deltog fick en större förståelse och kunskap om hur man arbetar inom en kommun med kommunala beslutsprocesser. Det görs en uppföljning av policyn varje år då den ska ses över och revideras om så behövs.

Policyn bygger på 6 stycken principer:

1. Barn och ungas rättigheter
2. Målgruppsanpassad information och arbetssätt
3. Dialog med unga
4. Stödja ungas organisering
5. Möjlighet att påverka beslut
6. Malmö stad som attraktiv arbetsgivare för unga Malmöbor

(Malmö stad, *Jag bor i Malmö – policy för ungas inflytande* [online] 2015-04-29)

Grundprincipen i policyn är ungas rättigheter och därmed arbetet med barnkonventionen. En del av principerna angår inte alla förvaltningar, t.ex. har inte Stadsbyggnadskontoret och Gatukontoret speciellt mycket att göra med ungas organisering och Malmö stad som attraktiv arbetsgivare.

Denna policy är för tillfället under utredning. Man vill att ett barnrättsperspektiv ska genomsyra denna och därför är målet nu att få in barnkonventionen i större uträkning i policyn. Tanken med policyn är att det ska vara vägledande och agera styrdokument till grund även för fysisk planering. En problematik som Åsa Palmblad (Malmö, 2015-03-10) ser med policyn är hur man ska hålla den aktiv och relevant inom organisationen, vilket den idag inte direkt är. Det man kan se nu menar hon är att Stadskontoret behöver ta fram en tydlig stödstruktur kopplad till barnkonventionen, där det även finns resurser att stötta förvaltningarna när det gäller kompetensutveckling och verksamhetsnära praktik. Man vill att det ska utvecklas ett arbetssätt och inte bara

---

principer som man lägger fram som ska följas. Fokus bör kanske läggas på vilket behov och stöd förvaltningarna har i detta arbete. Stadskontoret kan då agera stödande paraply-funktion till förvaltningarna. Flera med Åsa Palmblad (Malmö, 2015-03-10) menar att policyn inte är ett levande dokument idag. När uppföljning ska göras blir det ofta efterkonstruktioner, då man rapporterar in allting man gör kring inflytande. Man jobbar aktivt med inflytande, men inte som en effekt av policyn. Flera tjänstemän menar därför att policyn saknar både effekt och processmål.

Policyn vänder sig idag till åldersgruppen 13-25 år. Det finns idag ingen policy för de yngre barnen i Malmö, vilket är ett problem som tagits upp i utredningen. Om fokus i policy ska anpassas mer till FN:s barnkonvention menar Åsa Palmblad (Malmö, 2015-03-10) att en framtida policy kopplat till inflytande kommer fokusera mer på åldersgruppen 0-18 år. Förslag finns även att ersätta policyn med riktlinjer och metoder för hur man systematiskt ska arbeta med barnkonventionen i de olika förvaltningarna.

Stockholm

Kultur i ögonhöjd

Stockholms stad har idag programmet *Kultur i ögonhöjd*, som är ett styrdokument för alla nämnder och bolagsstyrelser i staden som arbetar med barn och unga. Programmet har FN:s barnkonvention om barnets rättigheter, nationella kulturpolitiska mål, den nationella ungdomspolitiken, läroplanen, stadens skolplan respektive förskoleplan och program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt. Programmets 4:e mål, ”*Barns och ungdomars behov beaktas vad gäller de fysiska miljöer där barn vistas*”, är aktuellt ur ett delaktighetsperspektiv och beskrivs på följande vis:

”*Barn och unga har rätt att vistas i trygga och kreativa miljöer som är utformade utifrån deras behov bl.a. vad gäller skolan, inom bostads- bebyggelse och förändringar av den offentliga miljön. När stadsutvecklingsprojekt genomförs ska hänsyn tas till barns och ungas behov och arbetet bör utformas i enlighet med de förslag som nätverket Staden i ögonhöjd utformar. Alla förvaltningar och bolag som ansvar för stadsutveckling ingår i nätverket. Alla berörda nämnder och bolags- styrelser ansvarar för att främja ett barn- och ungdomsperspektiv vad gäller beslut, planering och resurs- fördelning som rör de miljöer där barn och unga vistas, såväl ute som inne*” (Stockholms stad, 2014, *Kultur i ögonhöjd*, s.17).

Mål 4 mäts enligt följande:

- Antal utförda barnkonsekvensanalyser i dialog med barn och unga.
- Synbara resultat av barnkonsekvensanalyser i slutförda projekt.
- Andel barn och unga som upplever staden rum som trygga och kreativa.

(Stockholms stad, 2014, *Kultur i ögonhöjd*, s.17)

Staden i ögonhöjd

I början av hösten 2012 bildades i Stockholms stad en formell arbetsgrupp som går under benämningen *Staden i ögonhöjd*. Den förvaltningsövergripande arbetsgruppens syfte är att försäkra att barnperspektivet beaktas i stadens planering och att skapa ett gemensamt synsätt kring frågor om barn och ungas perspektiv i stadsplaneringen. I *Staden i ögonhöjd* arbetar man för att bygga broar mellan olika förvaltningar med planeringsuppgifter inom kommunen. Målet

---

är att skapa en plattform för kunskapsbyggande på intern nivå. *Staden i ögonhöjd* kommer att titta närmare på barnkonsekvensanalyser för att se hur man kan använda dem i ett tidigt skede. I Stockholm besitter man just nu mycket kunskap från olika projekt runt om i staden och på olika förvaltningar. Lisa Klingwall (2015-03-19) menar att det är viktigt att samordna all denna kunskap och erfarenhet som finns så att man får ett helhetstänk inom kommunen. Man hoppas på att *Staden i ögonhöjd* ska kunna agera samordnare och stöd så att ingen kunskap går förlorad. Alla kontor och förvaltningar i Stockholm hoppas på *Staden i ögonhöjd* och Lisa Klingwall menar att det är en fråga som vi måste ta hand om bättre än vad vi gör idag. Det finns vissa som redan idag är väldigt duktiga med att arbeta med dessa frågor och det är därför viktigt att dra lärdom av det arbete som redan idag görs.

FRÅGA 3: Vart kommer de riktlinjer ni utgår ifrån?

Majoriteten av tillfrågade kommuner menar att deras riktlinjer kommer från FN:s barnkonvention och dess intentioner. I såväl Malmö, Stockholm, Göteborg som Trelleborg lyfts det även fram att riktlinjerna som man utgår ifrån kommer från centralt håll, dvs. politiska beslut. Karin Jeppson (2015-04-01) från Trelleborg menar att kommunens riktlinjer kommer från strategier och barnchecklistan från kommunfullmäktige, samt rutiner i form av kommunstyrelsedokument. Alla dess riktlinjer som Karin Jeppson pekar på är resultat av politiska beslut.

De mindre kommunerna Lomma, Staffanstorps och Svedala som inte har några specifika strategier, planer eller styrdokument för barn och ungdomars medverkan i planering menade att det därför var svårt att svara på denna fråga. Självklart finns kännedom om barnkonventionen men den ses inte som en direkt riktlinje.

FRÅGA 4: Hur och vilka metoder använder er kommun för medverkan av barn och unga i planeringen?

Det finns inom de olika kommunerna många olika metoder som omnämns under intervjuerna såsom barnkonsekvensanalys (BKA), socialkonsekvensanalys (SKA/SKB), direkt kontakt med skolor, dialog, workshops, gå-turer, trygghetsvandring och digitala verktyg såsom Minecraft. Dessa är dock bara några av de exempel som lyfts fram av de intervjuade tjänstemännen.

Ett vanligt och återkommande tillvägagångssätt att nå barn och unga som alla kommuner nämner är att gå via skolor och förskolor. Att skapa kontakt med lärare och rektorer samt att arbeta med kopplingen till läroplanens mål är något som lyfts fram av flera av kommunerna.

Metoderna som används menar flera av tjänstemännen är beroende på när och till vilken åldersgrupp man vänder sig i planeringsprocessen. Även projektets omfattning har stor betydelse för vilken metod och tillvägagångssätt man väljer för att involvera barn och unga att medverka utifrån.

Även om många metoder lyfts fram under intervjuerna så är det flera av tjänstemännen som tycker att det saknas metoder eller specifika verktyg för att kunna uppfylla de mål som kommunens styrdokument och policys eftersträvar. Konkreta exempel från några av kommunerna och de metoder som de använder sig av kommer att presenteras närmare i fråga nummer 6.

FRÅGA 5: Vilken typ av miljöer får/har barn och unga möjlighet att medverka och påverka utformningen av i er kommun? (förskole- och skolgårdar, lekplatser osv)

Det generella svaret från alla kommunerna är att barn och unga bör och får medverka i kommunens alla allmänna stadsmiljöer. Många av tjänstemännen menar att ambitionen bör vara att barnperspektivet ska vara med i alla miljöer och inte bara på lekplatser och skolgårdar som är specifikt dedikerade till barn och unga. Många av de intervjuade menar dock att det finns en självklarhet att vid planering av lekplatser, förskole- och skolgårdar att alltid genomföra dialog med barn och ungdomar.

Även trafikmiljöer och infrastruktur lyfts fram som specifikt viktiga miljöer att involvera barn och unga i. Det är viktigt att barn och unga får ta del av frågor kring trafik och infrastruktur om vi vill värna om mer hållbara kommuner och städer. Hannah Wadman (Malmö, 2015-03-23) menar att hur man rör sig i staden som barn skapar förutsättning för hur man rör sig och använder staden som vuxen.

FRÅGA 6: Har er kommun några konkreta exempel på genomförda eller pågående projekt där barn och unga involverats?

Som nämnts har denna fråga koppling till fråga fyra som handlade om vilka metoder som kommunerna använder sig av för barn och ungas medverkan i planeringsprocessen. Nedan följer konkreta exempel på genomförda eller pågående projekt från några av fallstudiens kommuner:

Malmö

Urban X och Öresundsklassrummet

Urban X är en pilotsatsning som Malmö stad genomförde under 2012 och 2013. I fokus stod pedagogik och deltagande kring arkitektur och stadsutveckling. Projektet utfördes inom ramar för Öresundsklassrummet, vilket är ett samarbete om lärandet för hållbar utveckling i Öresundsregionen. I Urban X deltog en klass 5 från Kirsebergsskolan som bidrog med idéer till planeringen av Sege park och en klass 5 från Västra Hamnens skola som deltog i arbetet med framtagande av en ny vision för Västra Hamnen. Genom ett antal workshops och uppgifterna har eleverna fått möjlighet att lära sig om stadsplaneringen och fått en insikt i vilka verktyg som finns för att uttrycka sina idéer.

I sammanställning av Urban X lyfts exempel på olika metoder fram såsom; stadsvandring, framtidsspaning, skala och rum, känslkartor och modellverkstad, vilka alla har koppling till läroplanen. Just kopplingen till skolans läroplan är något som stått i fokus för Urban X. För att ge eleverna en förankring till verkligheten och en känsla av att deras arbete inte bara varit på låtsas och inte fått någon reell effekt, så avslutades elevernas medverkan med presentation och dialog med tjänstemän och politiker (Urban X, 2013). Urban X-metoderna har inte använts sedan dess, men under 2015 har förberedelser gjorts för en återuppstart av Urban X i Malmö inom Öresundsklassrummet.

Stockholm

Alvik

I Alvik pågår det ett programarbete sedan 2013, vilket beräknas vara klart 2015. Det görs olika

---

former av analyser, undersökningar och bedömningar för det framtida Alvik och dess utveckling. Man utreder vilka möjligheter det finns att bygga bostäder och tänkbara förändringar av befintlig infrastruktur. Barnen och ungdomarna har fått en central roll i framtagandet av planprogrammet för Alvik. Arkitektkontoret Topia och miljöpsykologen Maria Nordström har på uppdrag av stadsbyggnadskontoret genomfört dialog med barn och unga som bor i Alvik. Frågor såsom hur barnen upplever sitt Alvik och vad som är viktigt för dem i sitt framtida Alvik ligger till grund för dialogen. Dialog har utförts i ett tidigt skede av processen och kommer att knytas till en barnkonsekvensanalys (BKA) (Stockholms stad, *Barnperspektiv på miljön i Alvik* [online] 2015-05-14).

Såväl dialog som barnkonsekvensanalys skapar förutsättningar för att belysa hur barn och unga påverkas av ett framtida förslag. Analysen görs i flera steg där både barns perspektiv och barnperspektivet behandlas. Dialog och BKA har i Alviks fall skett i en väldigt tidig del av processen och syftet med detta är att resultaten av dialog och BKA ska kunna påverka projektets slutgiltiga utformning.

Stockholms Stadsbyggnadskontor har utfört barnkonsekvensanalys under en längre tid och det är en del av kommunens arbetssätt. Men att utföra så pass tidig BKA och dialog som löper genom hela projektarbetet är nytt.

Göteborg

REBUS

I Göteborgs Stad pågår det ett aktivt arbete för ett ökat inflytande och delaktighet av barn och unga för att de ska kunna vara med och påverka sina fysiska miljöer. Göteborg var först i Sverige med att anställa arkitektpedagoger och man har utvecklat en modell för barnkonsekvensanalys som aktivt används. Man har även genomfört omfattande medborgardialog med stort fokus på barn och unga i framtagande av planer och visioner för Älvstaden. Detta är bara några exempel på allt det arbete som pågår i Göteborgs Stad. Ett annat exempel är *REBUS – Resan till en bättre skolmiljö*, där Göteborgs Stad vad medverkande kommun från Sverige.

Under tre år har Sverige, Norge och Danmark samverkat i EU-projektet *REBUS – resa till en bättre skolmiljö* för att tillsammans utveckla och skapa nya erfarenheter för hur barn och unga kan vara med och forma sin förskole- och skolgård. Målet med EU-projektet var att förstärka samarbetet mellan länderna och att gemensamt utarbeta en metod för hur barn och unga, lärare, arkitekturpedagoger och andra privata och offentliga aktörer tillsammans kan förbättra förskolan och skolans miljö. Modellen som projektet resulterade i kallas även den *REBUS – en resa till en bättre skolmiljö* och är avsedd att användas i såväl stora som små projekt, med målet att främja barn och ungas inflytande i sin närmiljöes utformning (REBUS, 2012).

Ett REBUS-projekt är upplagt på följande sätt:

- Deltagare består av barn och unga, skolans personal, fastighetsförvaltare, arkitekturpedagoger och eventuellt föräldrar.
- Projektet startas av förskola, skola eller den som förvaltar fastigheten, då det är dessa aktörer som har ansvaret för förskolans eller skolans fysiska miljö. Det är att föredra att en styrgrupp tillsätts, där representanter från alla deltagare ska finnas (REBUS, 2012, s. 17).

Genomförandet av REBUS-projekt ser ut på följande sätt, steg för steg:

-
1. Start
  2. Design
  3. Förändring
  4. Utvärdering

Genomförda pilotprojekt av REBUS har varit mycket lyckade. REBUS-projektets huvudsyfte har varit att ta fram en modell med huvudfokus på delaktighet och fysisk miljö. Arbetet har pågått under en lång tid och det är viktigt att vara medveten om att metodutveckling tar tid. Läs gärna mer om *REBUS – en resa till en bättre skolmiljö*, då det är ett omfattande projekt och i denna uppsats finns inte utrymme att beskriva projektets detaljer.

Trelleborg

Centralstationen

På Regeringens uppdrag och med stöd och styrning av Trafikverket, Boverket och Folkhälsoinstitutet genomförde sex stycken kommuner mellan 2010 - 2012 olika former av projekt där barn och unga medverkade i samhällsplaneringen. Pilotprojekten ämnade hitta metoder för att öka barn och ungas medverkan och inflytande i samhällsplaneringen. En av de kommuner som deltog var Trelleborg.

I Trelleborg valde man att involvera barn och unga i arbetet med planer och visioner för Trelleborgs centralstation. 1971 upphörde persontågstrafiken i Trelleborg, men i slutet av 2015 beräknar man att tågen återigen ska rulla för personpendling. Man menade på att det var ett stort värde att involvera barn och unga i arbetet med tågtrafiken, då de är beroende av allmänna kommunikationsmedel såväl som att tågtrafiken kommer att påverka barn och ungas väg till och från skola, fritidsaktiviteter osv.

Mål och syfte för projektet uttryckte man på följande sätt; ” *Syftet med projektet har varit att pröva olika sätt att involvera barn och ungdomar i arbetet med utformningen av pågatågsstationen i Trelleborg. Målet har varit att få fram metoder och rutiner för hur barn och unga kan vara delaktiga i samhällsplaneringen med sina synpunkter och tankar*” (Trafikverket, 2013, s. 31).

Projektet genomfördes i ett samarbete mellan Kommunledningsförvaltningen och Samhällsbyggnadsförvaltningen samt förskolan och grund- och gymnasieskolan. Totalt involverades 130 barn och unga från förskola till gymnasieålder, samt 20 pedagoger. Projektet inleddes med en genomgång för de vuxna planerarna och pedagogerna, med introduktion till projektet, metoder och tillvägagångssätt. Beroende på ålder utförde barnen och ungdomarna olika aktiviteter och workshops. Barnen och ungdomarnas arbete presenterades i juni 2012, där den gamla centralstationen användes som utställningslokal. Utställningen blev välbesökt och fick medial uppmärksamhet. Tillsammans turades elever och pedagoger om att presentera förslagen för de som besökte utställningen (Trafikverket, 2013, ss. 31-34).

Återkoppling till barnen skedde i form av att detaljplan presenterades av planerarna för de barn, unga och pedagoger som deltagit. Planerarna berättade för barnen och ungdomarna hur deras synpunkter tagits emot och hur planeringsprocessen såg ut framöver. Projektet genererade i det stora hela mycket ny kunskap och erfarenhet till alla de som medverkade (Trafikverket, 2013, s. 34).

Karin Jeppson (Trelleborg, 2015-04-01) menar att en av anledningarna till att just Trelleborg blev utvalda att vara en av de sex kommuner som deltog, delvis berodde på att de är med i ett partnerskap för barnkonventionen. I partnerskapet är det tio stycken kommuner som medverkar och syftet är att arbeta utifrån ett samarbete kring implementering av barnkonventionen. Även Göteborg ingår i detta partnerskap (Partnerskapet, *För barnets rättigheter i praktiken* [online] 2015-05-11).

Lomma

Planprogram centrala Bjärred

Planprogrammet centrala Bjärred utfördes 2005 i samband med inkomna ansökningar om ändringar i detaljplaner i centrala Bjärred. Planprogrammets syfte är att fungera som underlag för kommande detaljplaner. I arbetet med framtagandet av planprogrammet för centrala Bjärred medverkade berörda parter med sina synpunkter och erfarenheter för att få ett så brett underlag som möjligt. En av dessa grupper som medverkade och bidrog med sina kunskaper och synpunkter var elever från årskurs ett till sex på Bjärehovskolan.

Barnen fick göra analyser, inventeringar och ge sina förslag på förbättringar i form av "framtidskartor". Barnen gav förslag på damm, linbana, sittmöjligheter, träd, blommor, buskar, hinderbanor, skateboardramper och olika ytor för sport för just Bjärehovsparken som de specifikt tittade på. Det framkom även förslag såsom att parken inte skulle vara en "åka-igenom-park" utan istället en "stanna-park", vilket är något tjänstemännen även belyste som viktigt.

Följande uttrycks i planprogrammet:

"Det har varit ett fruktbart utbyte i form av informationsmöten, utställningar etc. Bland annat har eleverna, som lokala experter visat runt och berättat om området för landskapsarkitektstudenter och i programarbetet involverade politiker och tjänstemän" (Lomma, *Planprogram för centrala Bjärred* [online], s. 12, 2015-05-14).

Det blev en lång väntan för barnen som deltog, men vintern 2011 var Bjärehovsparkens ombyggnad klar och man uttryckte att man nu skapat en "stanna-park" med aktiviteter för alla åldrar. I parken hittar man nu vattenlek, linbana, skatepark och en streetfotbollsplan, dvs. många av de specifika önskemål som barnen fört fram.

FRÅGA 7: Hur sker eventuell kunskapsåterföring av genomförda projekt? Används t.ex. sammanställda dokument vilka kan användas som grund för kommande processer?

Den kunskapsåterföring som sker ute i kommunerna sker både systematiskt och mindre systematisk via nätverk, utvärderingar, sammanställda dokument, rapporter, specifika erfarenhet-sutbyten, seminarier samt samtal mellan kollegor på respektive förvaltning.

Malmö

Fler av de intervjuade tjänstemännen i Malmö påvisar att ett generellt problem med det mesta utvecklingsarbete är att man ofta lägger väldigt mycket energi på att göra egna varianter istället för att låna mer utifrån och sedan anpassa för sin specifika verksamhet. Linnea Uppsäll (2015-03-31) tycker att man är relativt bra på att dokumentera projekt inom Malmö stad, men man är däremot inte lika bra på att sprida dessa eller att använda sig av den dokumenterade information som finns vid uppstart och som inspiration till nya projekt.

Stockholm

Lisa Klingwall (2015-03-19) menar att kunskapsåterföring är något som man i Stockholm behöver bli bättre på. Hon menar att det görs analyser, dock finns det inga rutiner för att delge informationen till övriga medarbetare. Lisa Klingwall menar att något man dock måste börja göra är att sammanställa en kunskapsbank där man lägger de genomförda projekten och där man kan skriva ner lärdomar, vad som varit svårt och vad man skulle kunna göra annorlunda. En sådan form av kunskapsbank skulle vara lämplig på intern nivå. Anledningen till att detta inte redan existerar i nuläget handlar om brist på tid, men målet är att man ska kunna följa upp projekt på ett bättre sätt. Lisa Klingwall tycker även att det skulle vara intressant att följa upp färdiga projekt, hur blev det? Hur upplever de som bor i området sin närmiljö? Men hon menar att man bygger under så lång tid att det känns svårt att göra denna återkoppling, trots att visionen finns.

Göteborg

I Göteborg har man bland annat ute på stadsdelsnivå börjat arbete med så kallade lokala kunskapsbaser. Där samlas kunskap om hur det är att leva och bo i stadsdelen utifrån de specifika förutsättningar som finns (både statistik, kartor, dialoger mm sammanställs och kompletteras). Detta menar en av tjänstemännen är viktigt för kunskapsöverföring och ett sätt att samla kunskap.

Trelleborg

I Trelleborg så gör man varje år ett Barnbokslut, vilket fungerar som en form av kunskapsåterföring. Här sammanställs hur man inom respektive förvaltning jobbat och följt kommunens rutiner under det gångna året. Barnbokslutet innebär att det varje år blir en uppföljning och återkoppling av det arbete som gjorts. Karin Jeppson (Trelleborg, 2015-04-01) menar att Barnbokslutet kan användas som kunskapsåterföring och kunskapskälla för kommande processer, men hur och om den används på detta sätt kan hon inte riktigt svara på i nuläget.

FRÅGA 8: I vilka skeden av planeringsprocessen är det vanligast att barn bjuds in att medverka i er kommun?

Alla intervjuade är rörande överens om att planeringsprocessens alla skeden är viktiga för att barn och unga får möjlighet till medverkan och att påverka, både från ”vitt ark”-stadiet till förvaltningsskede och utvärdering. Lisa Klingwall (Stockholm, 2015-03-19) säger t.ex. att hela processen är viktig från programområden till små detaljplaner beroende på vad de behandlar. Men hon menar att det är viktigt att man ställer olika typer av frågor beroende på när under processen barn och unga bjuds in. Flera av tjänstemännen menar även att det är viktigt att vara tydlig mot barnen om vad och hur man kan påverka i de olika nivåerna. Lisa Klingwall (Stockholm, 2015-03-29) tror på bra återkoppling i alla skedena av planeringsprocessen.

Tjänstemännen i Malmö menar att det finns lite olika uppfattning inom kommunen om när det är lämpligt att involvera barn och unga. Det är svårt att veta när det är bäst och mest relevant att involvera dem. Linnea Uppsäll (Malmö, 2015-03-31) tror att det egentligen kanske ska in på alla nivåer men med lite olika metoder, perspektiv och tillvägagångssätt.

När Stadsbyggnadskontoret i Göteborgs Stad driver processer är det ofta under framtagandet av samrådshandlingar, dvs. före samråd och därmed i ett relativt tidigt skede av planeringen. Förvaltningen Park och Natur har stor vana av att arbeta med delaktighet i parker, vilket sker i betydligt senare skeden av planeringen än Stadsbyggnadskontoret. Det pågår för tillfället i

---

Göteborg ett arbete med platsskapande aktiviteter där barn är delaktiga i att prova olika former av lek för att så småningom utveckla Frihamnens Jubileumspark innan den egentligen är byggd.

5.5 Sammanfattning

Resultatet ovan har presenterats i en sammandragen och kortfattad version med målet att försöka ge en insikt i det arbete kommunerna gör för barn och ungas inflytande, medverkan och deltagande i planeringsprocessens olika skeden.

Flera av de personer som intervjuats uttryckte att det var väldigt svårt att besvara de frågor som ställdes, då de menade att det inte fanns några självklara raka och entydiga svar. I fallstudien kan man se att de inkluderade kommunerna arbetar på väldigt olika sätt. Det finns inga nationella gemensamma styrdokument eller riktlinjer för arbete med barn och ungas medverkan i planeringsprocessen.

Fallstudien har tydligt visat att det är skillnad på hur storstadskommunerna och hur de mindre kommunerna arbetar. Tillgång till resurser i form av tid, kompetens, personal, politiskt stöd och pengar är faktorer som nämns otaliga gånger, både från de stora som från de mindre kommunerna, men det är än mer påtagligt i de mindre kommunerna. Någon form av incitament är något som alla kommunerna menar behövs för att det ska bli möjligt att implementera arbete med barn och ungas medverkan i planeringsprocesser i vardagsverksamheten. Flera av tjänstemännen tror att FN:s barnkonvention som juridiskt dokument med lagkrav skulle ge betydligt större tyngd i arbetet för barn och ungas rättighet att uttrycka sina åsikter även i samhällsplaneringssammanhang. Barnkonventionen visade sig redan idag vara en av de riktlinjer som majoriteten av kommunerna utgick ifrån, så en större tyngd i denna sågs som positivt.

Fler och tydligare metoder för implementation i det vardagliga arbetet inom kommunernas verksamheter är något som eftersträvas. Om arbetet med att involvera barn och unga inte blir till rutin och endast vid enstaka projekt menar några av tjänstemännen att det snarare handlar om image och marknadsföring utåt och att visa upp ”hur bra vi är”. Både Stockholm och Malmö jobbar därför för tillfället med just att hitta dessa vardagsstrukturer ute i respektive verksamhet inom förvaltningarna. Det är viktigt att komma ihåg varför man involverar barn och unga så det inte bara blir en bock i protokollet och en statushöjare.

Trots att det nämndes exempel på pågående och avslutade projekt i alla kommuner så var det flera av tjänstemännen som menade på att det saknades både metoder och kunskap om ämnet. Framförallt menade flera på att det saknades specifika verktyg för att nå de mål som styrdokument och policys eftersträvar. En koppling till denna uppfattning av både brist på metod och kunskap skulle kunna vara att det även finns en viss avsaknad av kunskapsåterföring, såväl inom kommunerna som till andra kommuner. Flera av tjänstemännen uttryckte att det kändes dumt att gå på gång behöva ”återuppfinna hjulet”. En av orsakerna till avsaknad av samlingsfunktioner såsom kunskapsbanker och möjligheten att titta på avslutade projekt var tid- och resursbrist.

Som nämnts i tidigare litteraturavsnitt är barn inte en homogen grupp och det är därför viktigt att förstå att barn har olika förutsättningar. I intervjuerna framgår det ett flertal gången att det finns en problematik med att de barn som redan är ”starka” och engagerade i elevråd bjuds in. En anledning till detta beror delvis på att dessa barn som redan är engagerade och verbalt utåtriktade är lättare att nå fram till, samt att det går snabbare att hitta och inkludera dessa barn.

Detta är något som flera av tjänstemännen menar är viktigt att beakta och ha i åtanke när man tänker på vilka barn och unga som ska inkluderas.

Även maktförhållandet mellan barn och vuxna är något som framgår i ett flertal av intervjuerna. Det är viktigt att vara medveten om vilka premisser barn och unga deltar under, på vuxnas eller sina egna? Åsa Palmblad (Malmö, 2015-03-10) menar bland annat att detta maktspel mellan vuxna och barn är något som problematiseras alltför sällan i projekt.

Problematiken med att tjänstemän ute i förvaltningar saknar vana med att jobba med barn och unga är även något som lyfts fram. Som tjänsteman är man ofta ganska byråkratisk och är van vid ett visst fackspråk. Denna roll är det många som menar det är svårt att ta sig ur, men den är inte alls lämpad vid arbete tillsammans med barn och unga. Malmös pilotprojekt *Urban X* och Göteborgs *REBUS* är utmärkta exempel där man arbetat professionsöverskridande i samverkan mellan lärare med dess pedagogiska kunskap och planerare med sina kunskaper om planeringsprocessen.

En annan viktig insikt som fallstudien visat på är svårigheterna med att veta när, om och hur man ska inkludera barn och unga. Hannah Wadman (Malmö, 2015-03-23) menar att det kanske inte är så att barn och unga ska vara med och påverka i alla projekt. Hon menar att man kanske istället strategiskt ska välja ut de projekt där barn och unga har stor betydelse och är en relevant grupp och att i dessa projekt jobba aktivt med att ta hand om de synpunkter som finns. Det är viktigt att barn inte bara får medverka för sakens skull, utan att det finns en eftertanke, syfte och mål.

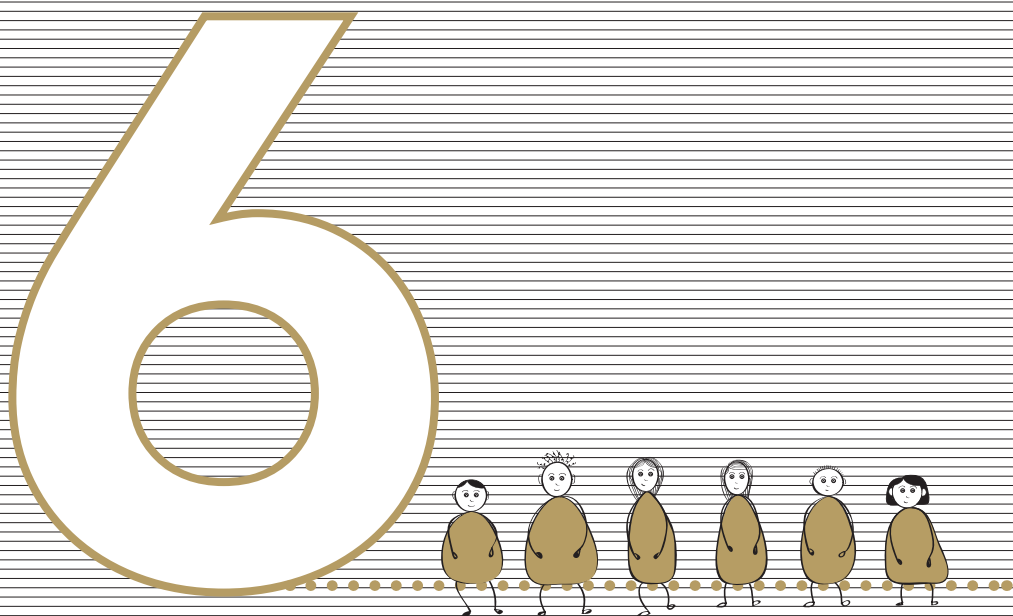
Många personer har involverats i fallstudien och betydligt fler än de som nämns i introduktionen har varit involverade. Flera av tjänstemännen uttrycker det som en intressant aspekt att jag blivit hänvisad just till dem. Jag har blivit kopplad till såväl de som arbetat på en väldigt övergripande nivå som till de som arbetar aktivt ut i förvaltningarna. T.ex. Åsa Palmblad (Malmö, 2015-03-10) som jobbar på översiktlig nivå menar att det säger något om var man tycker att ansvaret för frågorna jag ställer ligger när jag blivit skickad vidare så pass många gånger inom kommunen. Det är ingen som riktigt vill ta ansvar, men alla vill ha in frågorna i projekt. Är det kanske så att om alla har ansvaret så har ingen ansvaret?

Alla tjänstemännen är rörande överens om att stödet måste komma uppifrån. Ligger ansvaret på enskilda medarbetare så kan hen ”stänga sig blodig” och det kommer ändå aldrig att hända något. En av tjänstemännen menar att det handlar om mandat och att det inte är upp till var och en att bestämma hur man ska använda sin tid utan det är chefen och arbetsgivaren som ofta dikterar hur tiden ska användas.

"Ibland tror jag vi är alldeles för försiktiga, vi är inte så bra på att jobba med barn och unga. Det är en väldigt viktig fråga, vi vet om att det är en viktig fråga och vi vet att vi borde jobba mer med denna fråga. Det tar emot att erkänna att det inte är vår starka sida trots allt. Det ser inte speciellt snyggt ut att säga att vi har en policy för barn och unga, de är vår framtid, men vi lyckas inte riktigt få med dem".

- Citat från en av tjänstemännen.

6. Diskussion och reflektion

Denna uppsats har ämnat ge en historisk överblick för hur synen på barn och barndom har förändrats under 1900-talet och fram till idag, både från ett medborgar- och aktörsperspektiv. Det historiska perspektivet har haft som mål att ge en förståelse för barnens roll i dagens kommunala planeringsprocesser. Uppsatsen har sedan behandlat dagens förutsättningar i form av lagar, konventioner och kommunala såväl som statliga styrdokument för att förstå kommunernas förutsättningar och krav på hur arbetet med barn och unga i planering kan och bör ske. Denna teoretiska del har sedan ställts i jämförelse med hur det faktiska arbetet i ett antal kommuner i Sverige ser ut i form av fallstudier. Syftet med detta har varit att se hur forskning och riktlinjer implementeras i praktiken i de kommunala verksamheterna och att få en insikt i de utmaningar kommunerna står inför.

Resultatet av denna undersökning har legat till grund för att kunna besvara de ursprungliga frågeställningar som introducerades i kapitel ett. Dessa är:

- Hur har barn och ungas roll som medborgare i svenska samhället och aktörer i den fysiska planeringen förändrats under 1900-talet?
- Vilken roll har barn och unga som aktörer i dagens fysiska planering?
- När, varför och hur kan barn medverka i planeringsprocesser?

I följande kapitel förs en diskussion kring de slutsatser som litteratur och fallstudie tillsammans med frågeställningarna resulterat i.

6.1 Slutsatser

Hur har barn och ungas roll som medborgare i svenska samhället och aktörer i den fysiska planeringen förändrats under 1900-talet?

Litteraturstudien visar ett tydligt paradigmskifte under 1900-talet när det gäller synen på barn och barndom. Barn och ungas roll i samhället har förändrats från att ha varit ”osynliga” och sedda som inte än vuxna, eller ”not-yets”, till ”synliga” egna individer med egna behov och rättigheter (Rasmusson 2003, Bartley 1998, FN:s barnkonvention, Söderlind och Engwall 2005 m.fl.).

Under 1900-talet skedde det stora förändringar vad gäller medborgarskap och medborgarnas rättigheter, vilket har haft en indirekt påverkan på barn och ungas förutsättningar. Barnens roll som medborgare har stark koppling till vuxnas rättigheter, t.ex. genom Plan- och bygglagen. Det dras ofta en parallell mellan kvinnorörelsen och barnrättsrörelsen. En stor skillnad är att inom kvinnorörelsen förde kvinnorna sin egen talan medan barnrättsrörelsen innebär ett beroende av vuxna representanters engagemang. Med andra ord så har barnrättsrörelsen historiskt skett utifrån ett barnperspektiv (Näsman, 1995).

Skolan har haft en stor betydelse för barnens roll som medborgare. Genom skolan har det skapats ett samhälleligt utrymme tilldelat barn och unga (Engwall 1998). Enligt Sandin och Sundkvist (2014) så finns det en stark koppling mellan barndomens historia och skolans historia och de

---

menar att skolan har inneburit en demokratisering av barndom men även ett synliggörande för barnen i samhället. Skollagen och läroplaner belyser vikten av att vid en tidig ålder lära barn om deras demokratiska rättigheter och som Eliasson (2010) påvisar handlar det idag om att så tidigt som möjligt lära sig sätt ord på sina åsikter, lära sig lyssna på andras och gemensamt fatta beslut.

Industrialiseringen med förflyttning från rurala till urbana miljöer har inneburit ett ökat fokus på barnperspektivet. De höga levnadskostnaderna och usla boendeförhållanden som staden innebar för barnfamiljerna, samt stadsstrukturens i många fall fientliga miljö med en ökande biltrafik resulterade i en högre medvetenhet om barnet som objekt i behov av skydd. Paret Myrdal belyser denna problematik i sin bok *Kris i befolkningsfrågan* som gavs ut 1934.

Under tidigt 1900-tal var mycket av det motstånd som skolan mötte starkt kopplat till barnen som arbetskraft och dess ekonomiska bidrag till familjens ekonomi. I takt med utökad skolgång och lagar som reglerade skolgång och barnarbete så ökade även antalet jobb inom skola och barnomsorg. Barn har gått från att ses som en inkomstkälla till att istället bidra till en ny arbetsmarknad (Engwall 1998, Näsman 1995). Skolans institutionalisering har även inneburit en förflyttning från familj (kvinnan) och ideellt ansvar till ett offentligt och statligt ansvar (Ögren, 1985), vilket resulterat i en ”samlande” effekt av barn och unga.

Att utgå från barns egna perspektiv är ett betydligt modernare fenomen än det ursprungliga barnperspektivet. Tanken om att beakta barns egna perspektiv menar Engwall (1998) skulle te sig tämligen orimligt för sjuttio till åttio år sedan. I samband med ett växande motstånd mot rådande stadsstruktur och krav på ett medborgarinflytande i planeringsprocessen under 1960-talet så började även barnens roll i detta sammanhang belysas. Dessa tankar började på 1970- och 1980-talet vilket man t.ex. kan se i statliga utredningar från denna tid. Det var dock först vid ratificeringen av FN:s barnkonvention 1990 som synen på barn som kompetenta och kapabla egna individer med egna åsikter och rättigheter att framföra dessa fick ett faktiskt genomslag. Detta nya tankesätt återspeglas tydligt i de statliga utredningar från 1990-talet där teman som rör barn och makt, barn och politik och barns möjlighet att påverka blev allt vanligare (Engwall & Söderlind, 2005).

Även om tankarna om barns egna perspektiv har funnits på agendan sedan mitten 1970-talet så är det enligt Kylin (2010) först tio år efter ratificeringen av FN:s barnkonvention som diskussioner om barn och ungas medverkan i den fysiska stadsplaneringen börjar ta fart. Som Kylin menar så är det först då synen på barn och unga som kompetenta och sociala medborgare värda att lyssna på finns, som det blir intressant att involvera barnen med dess egna perspektiv av sin fysiska miljö. Även synen på barnen som experter på sin egen närmiljö har haft ett stort värde för en inkludering av barn och unga i den fysiska planeringsprocessen (Boverket 2000, Lindvall & Myrman 2001 m.fl.).

Vilken roll har barn och unga som aktörer i dagens fysiska planering?

Idag har barn och unga rättigheter enligt lagar och konventioner att göra sin röst hörd i samhällsfrågor. Det finns dock ingen specifik lag som uttryckligen ger barn och unga rätten till aktivt inflytande och möjlighet att påverka i fysisk samhällsplanering (Boverket, 2000). Plan- och bygglagen (PBL) ställer krav på medborgarinflytande och samråd för alla, vilket förvisso inkluderar barn såväl som vuxna. Det finns en stor skillnad mellan vuxnas och barns förutsättningar att utöva denna rättighet som PBL ställer krav på. En av de största skillnaderna mellan barn och vuxna är att barn saknar rösträtt, vilket innebär att barn är beroende av att vuxna tar ett aktivt beslut att involvera och lyssna på dem. Det är alltså upp till de vuxna att se till att barn och ungas demokratiska

---

rättigheter blir tillgodosedda, då detta ansvar inte kan läggas på barnen menar Engwall (1998).

Dagens fysiska samhällsplanering och dess huvudsakliga aktörer i form av offentliga och privata aktörer kan ses som ett maktspel på politiskt nivå där barn och unga har svårt att hävda sig om inte någon aktivt tar deras parti. Den drivande kraften i många projekt är ofta den ekonomiska, då de ekonomiska fördelarna med ett fokus på barn och unga ofta inte betraktas som kostnads- eller tidseffektiva. Det handlar därför om att kunna motivera de långsiktiga fördelarna och medverkans effekter för samhället i stort och den sociala hållbarheten. Fallstudien visar på att det ofta är upp till individuellt engagemang på kommunal nivå för att de konventioner och styrdokument som finns implementeras i praktiken. Många av tjänstemännen som intervjuats i fallstudien menar att det krävs stöd uppfifrån, inte bara i form av styrdokument och krav utan även i form av mer riktade resurser och praktisk kunskap om hur metoder för barn och ungas medverkan kan implementeras i respektive förvaltnings vardagliga arbete.

Synen på barn och ungas kompetens och förmåga att bidra kan trots att det finns mycket forskning inom området än idag ses som något som begränsar dess möjligheter till aktivt deltagande i den kommunala planeringsprocessen. Nilsson (2002) menar att för att lyckas med att aktivt involvera barn och unga i beslutsprocessen så måste vi bryta gamla tankemönster och vanor, med förutfattade meningar, kortsiktighet, jargong, brist på utbildning osv. I slutändan handlar det enligt Nilsson (2002) om prioritering och kunskap inom området. En annan problematik som Länsstyrelsen i Skåne (2002) belyser är dagens samrådsformer och att det fackspråk som används är otillgänglig för barn och unga. Det krävs enligt Länsstyrelsen i Skåne (2002) både tid, kreativitet och ett tålamod för att involvera barn och unga som aktörer i den fysiska planeringen. Alternativa metoder och vägar har och bör i framtiden utvecklas.

Ett ökat fokus på medborgardialog i stort och speciellt fokus på barn och ungas medverkan innebär att planerarens och arkitektens roll måste anpassas. Från fokus på teknisk expertis till medlare mellan medborgare och privata och offentliga aktörer i planeringsprocessen. Paget (2006) menar att dagens planering kräver från arkitekten en ökad medvetenhet om sin egen profession och en villighet att frångå sin roll som "mästare" och att vid behov arbeta utifrån ett *bottom-up* perspektiv.

Fallstudierna i de olika kommunerna har visat på genomförda och pågående projekt där barn och unga inkluderats med många positiva resultat. Fallstudien har visat på att arbetet med dessa olika projekt och tillvägagångssätt skiljer sig mellan de stora och små kommunerna. De stora kommunerna har tydligare riktlinjer med specifika styrdokument, policys och ansvarsroller för att t.ex. uppfylla barnkonventionens intentioner. Samtidigt har det även visat sig vara otidligt om vem som har det egentliga huvudansvaret för den faktiska implementeringen.

Barn och ungas roll som aktörer i dagens planeringsprocesser är ett högst aktuellt ämne med många pågående initiativ för att förbättra förutsättningarna för deltagande i det vardagliga kommunala arbetet. Samtidigt har denna uppsats visat att det finns många utmaningar och motkrafter för att möjliggöra detta och det krävs en medvetenhet hos både politiker och planerare. Malmökommissionens fokus på social hållbarhet, den nya arkitekturpolitiken *Gestaltad livsmiljö* som är under utveckling samt den föreslagna lagstiftningen av barnkonventionen är några av dessa initiativ som visar på frågans prioritet uppfifrån. Samtidigt krävs det mer än lagstiftning och rekommendationer för att uppnå faktiska resultat och se till att barn och ungas inflytande i planeringsprocessen implementeras på kommunal nivå i praktiken. Det är även viktigt att som Hart (1992) och Shiers (2001) deltagandemodeller visar inse att delaktighet och inflytande kan

---

ske på många olika nivåer. Bara för att barn får möjlighet till att delta behöver inte det betyda att de får reellt inflytande.

Man kan fråga sig om vi verkligen behöver fler policys och lagar eller istället fler konkreta metoder för hur kommuner kan implementera och leva upp till dessa styrdokument.

När, varför och hur kan barn medverka i planeringsprocesser?

Detta är en väldigt stor och omfattande fråga som består av många delfrågor som är högst relaterade till varandra.

På frågan om när barn och unga bör och ska få möjlighet till medverkan i planeringsprocessen menar majoritet av de intervjuade tjänstemännen att detta bör ske i så tidigt skede av processen som möjligt. När i processen medverkan är aktuellt är även högst beroende på rådande situation, projektets omfattning, resurser och när det är som mest relevant att faktiskt involvera barn och unga. Det framgår av både litteraturen och fallstudierna att det finns även de som ifrågasätter om barn och unga alltid ska involveras. Då planeringsprocessen består av många olika faser finns det en problematik kring när barn och unga ska involveras. Plan- och bygglagen fokuserar mycket kring medborgardeltagande i form av samråd kring föreslagna planer. Samtidigt visar både Hart (1992) och Shier (2001) att det finns olika grader av delaktighet, vilka kan appliceras vid olika faser med hjälp av olika metoder såsom barnkonsekvensanalys och arkitekturpedagogik. Dessa metoder kräver givetvis olika nivåer av engagemang och resurser och vissa är därför lättare att implementera än andra. En viktig aspekt som varit tydlig i både litteraturstudie och fallstudie är vikten av synbara resultat för såväl barn som vuxna när det gäller medborgardeltagande. Hur man ska jobba med dessa synbara resultat är något som flera av de intervjuade tjänstemännen upplever som svårt, då kommunala planeringsprocesser ofta pågår under lång tid.

Värdet av barn och ungas medverkan i planeringsprocessen kan behandlas utifrån samhällsvärdet och värdet för individen. Utifrån ett samhällsperspektiv är det viktigt att i tidig ålder göra barn medvetna om deras demokratiska rättigheter och vilka kanaler det finns för att utöva dessa (Eliasson, 2010). Detta bidrar även till att forma yngre generationers förmåga att kunna sätta ord på sina åsikter och ta ett samhälleligt ansvar. Genom metoder såsom arkitekturpedagogik lär sig barn även att i sin egen omgivning uttrycka sig om just denna (Svennberg & Teimouri, 2010). Inom samhällsplanering finns det även ett stort värde i att ta barnens egna tankar om sin närmiljö i beaktning, då de som många framhäver är experter på sin närmiljö och använder den i större utsträckning och på ett mer direkt sätt än vuxna (Boverket 2000, Lenninger 2008, Björklid 2005, m.fl.). Engwall (1998) belyser också vikten av att se barns behov som unika och att inte involvera dessa i planeringsprocessen kan leda till att dessa behov inte tillgodoses. Denna syn på barns unika behov är även en grundpelare i FN:s barnkonvention.

För individen finns det många positiva hälsoeffekter såväl fysiska som psykiska av ett aktivt deltagande i utformningen av sin fysiska miljö. Det finns mycket forskning som visar ett samband mellan barns hälsa och dess fysiska utomhusmiljö. Enligt Lenninger (2008) och Rasmusson (2003) så finns det ingen brist på kunskap om denna koppling, utan snarare saknas kommunikationskanaler och medvetenhet hos tjänstemän och politiker för att omsätta den i praktiken. Ett aktivt deltagande skapar även en större förståelse för sin omgivning och en känsla av tillhörighet samt bidrar till individens identitet kopplat till dess närmiljö och sociala omgivning (Lenninger 2008, Björklid 2005 m.fl.). Det är också utifrån en individnivå viktigt att inse att inte alla barn kommer från samma sociala och kulturella bakgr-

---

und. En möjlighet att delta och påverka sin omgivning kan ge en ökad medvetenhet om möjligheten att påverka både sin egen situation och andras. Både litteraturstudie och fallstudier visar på att det är viktigt att de som tar beslut om vilka grupper av barn som ska involveras är medvetna om vikten av att försöka uppnå en social diversitet i dessa grupper. Detta kan visa sig i form av att inte endast involvera de barn som redan är engagerade i t.ex. elevråd.

När det kommer till metoder för barn och ungas medverkan i den kommunala planeringsprocessen så finns det idag många beprövade metoder som utvecklats de senaste 20 åren. Idag använder man sig bland annat av gå-turer, barnkonsekvensanalys (BKA), arkitekturpedagogik och digitala verktyg. Både litteraturstudie och fallstudie visar på att det inte finns någon brist på tillgängliga metoder utan snarare hur dessa knyter an till styrdokument och policys. Vissa metoder såsom barnchecklistor som nämnt av flera tjänstemän som problematiska då de ofta blir en efterkonstruktion att göra dessa, dvs. en typ av skendemokrati. Men samtidigt finns det de som menar att de riktlinjer som barnchecklistor innebär har ett värde i sig, och därför kan agera som bra utgångspunkt, dessa bör dock vara utformade och anpassade för respektive förvaltnings arbete. Det behövs även flera metoder med olika fördjupningsgrader för ett lyckat deltagande samt tid, tålmod, transparens och en tydlighet oavsett vilken metod man väljer att använda.

6.2 Metoddiskussion och källkritik

Litteraturstudien har skapat förutsättningar för att kunna behandla det teoretiska och historiska perspektivet inom området. Den litteratur som har behandlats är i de flesta fall skriven och bearbetad av experter och forskare inom området, vilket förstärker innehållets trovärdighet. Valet av att studera statliga, regionala och kommunala rapporter har även visat sig vara positivt, då det är inom dessa instanser ansvaret för dessa frågor ligger och där beslut tas. Litteraturstudien har till största del utgjorts av nationell litteratur, vilket varit givet då det är de svenska förhållandena för barn och ungas medborgar- och aktörsskap i planeringsprocessen som har granskats. Det hade dock varit intressant att även belysa ämnet utifrån internationell litteratur och teorier. Den utveckling och förändrade syn vi har på barn och barndom är inte unik för Sverige. Det hade därför t.ex. varit av intresse att se och jämföra vårt arbete i Sverige med våra nordiska grannländer. För även om vi har många likheter så arbetar Danmark och Norge annorlunda i jämförelse med Sverige, vilket är något som Bartley (1998) behandlar.

Även om det idag finns mycket historiskt material som blivit digitaliserat så har det i vissa fall visat sig svårt att få tillgång till de primära källorna. Vid fall då tillgång till primärkälla saknats så har ett flertal sekundärkällor fått utgöra källa. Att studera historiska texter även om de bara är 100 år gamla är något som visat sig vara väldigt tidskrävande då språk, samhällsförutsättningar och formuleringar skiljer sig från idag. Det hade varit intressant och även gett den historiska teoridelen i uppsatsen än mer substans om fler primära historiska källor granskats.

Fallstudien har utgjort ett bra stöd till litteraturstudien som ett komplement för att se hur forskning, teorier och kunskap implementeras ute i de kommuner som inkluderats i studien. Fallstudierna i de olika kommunerna har grundats med informationssökning på respektive kommuns hemsida och därmed har styrdokument såsom budget och översiktsplan behandlats. Att ha insikt i kommunens verksamhet och dess styrdokument och policys har varit värdefullt för flödet i intervjuerna. De frågor som intervjuerna ämnade försöka få svar på skickades ut till respektive tjänsteman före intervjutillfälle. Att göra på detta vis skapar förutsättning för tjänstemännen att tänka igenom frågorna och undersöka med kollegor på förvaltningen vilken uppfattning de har

---

av frågorna. Även detta tillvägagångssätt har visat sig ge mer omfattande och genomtänka svar från tjänstemännen.

Fallstudiens frågor har behandlats genom personliga intervjuer, telefonintervjuer och med Göteborgs Stad har endast kommunikation via e-post med ett flertal tjänstemän fått utgöra svar på frågorna. De personliga intervjuerna med tjänstemännen har dock varit att föredra. Även om det krävs mycket teknik och vana att intervjua någon så har innehållet från de personliga intervjuerna varit betydligt mer ”informationsrikt” än vad telefonintervjuer och e-post-konversationer varit.

En tydlig utmaning i fallstudien har varit att få kontakt med rätt förvaltning och tjänsteman med ett tydligt ansvar för barn och ungas deltagande i planeringsprocesser. Detta har resulterat i att fler tjänstemän kontaktats och intervjuats än vad som först planerats och därmed att mer tid har lagts på fallstudierna. Då frågorna varit omfattande har detta även inneburit att ett flertal tjänstemän från olika förvaltningar inkluderats för att kunna ge svar på frågorna.

6.3 Vidare forskning

Även om denna uppsats behandlat många aspekter av barn och ungas möjlighet till inflytande så finns det många fler som hade varit intressanta att behandla. Under arbetets gång så har många nya tankar, idéer och frågeställningar dykt upp. Några av de områden som hade varit intressanta och som både litteratur och fallstudie visat vara i behov av ytterligare forskning är följande:

- Att undersöka hur kommunerna kan utveckla nya metoder samt att koppla existerande metoder till kommunernas olika verksamheter och de styrdokument och policys de arbetar utifrån. Detta arbete har tydligt visat på ett glapp mellan styrdokument och tillgång till metoder och verktyg för implementering på kommunal nivå,
- Då fallstudien visar på att många av kommunerna arbetar relativt individuellt med metoder, policys och projekt kan det finnas ett intresse av att utforska möjligheterna till mer kunskapsåterföring inom och mellan kommunerna.
- Även om det idag finns många metoder, så är det viktigt att följa vår samtids utveckling. Dagens barn och unga har betydligt större kunskap om digitala verktyg än tidigare generationer och därför hade det varit intressant att se hur man kan utveckla nya digitala metoder med en koppling mellan inflytande och planering.
- Utveckling av undervisningsmaterial för barn och unga om fysisk planering är även något som hade varit intressant att undersöka.

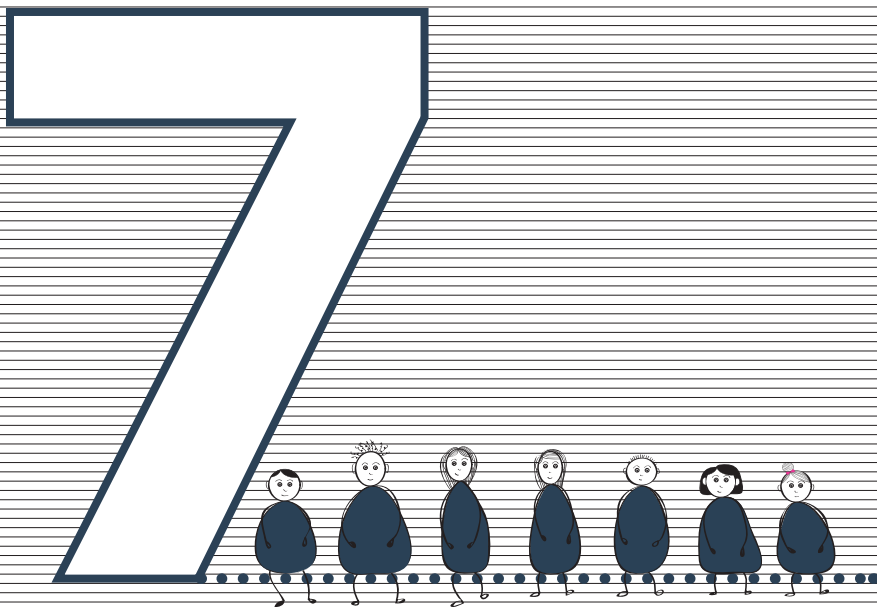

6.4 Avslutande reflektion

Den primära målgruppen för denna uppsats har varit de tjänstemän och politiker som arbetar med frågor och beslut som rör barn och ungas möjlighet till inflytande i planeringsprocessen. Målet har därmed varit att få en större insikt för min framtida profession som landskapsarkitekt och om det finns några tydliga förhållningssätt eller metoder att tillämpa som yrkesverksam för barn och ungas medverkan. För mig och min framtida yrkesroll så har uppsatsens litteraturstudie och fallstudier visat på att det finns en mängd kunskap, teorier och forskning kring barns delaktighet men att det är svårt att omsätta denna kunskap i praktiken i det vardagliga arbetet och som en självklar del av planeringsprocessen. Självfallet så går det inte att säga att vi inte är i behov av mer kunskap och forskning, då denna ständigt bör utvecklas för att följa sin samtid. Men en av de viktigaste lärdomarna från detta arbete har varit att i nuläget bör kanske fokus ligga på att hitta kanaler, verktyg och metoder som knyter an till forskning, styrdokument och lagar för att hjälpa det vardagliga arbetet på kommunal nivå. Om denna koppling blir tydligare och mer tillgänglig för tjänstemännen kan möjligheten till ett reellt inflytande för barn och unga förhoppningsvis öka. Idag är barn och ungas möjlighet till inflytande alltför beroende på ett fåtal individers personliga engagemang i frågan.

Något som jag upplevt som oroande är hur många kommuner som verkar arbeta med fokus på intern kunskap och metoder, istället för att bygga på kunskap från externa projekt och kommuner. Det finns idag kommuner som har kommit betydligt längre än andra i arbetet med barn och ungas inflytande i sin närmiljö. Göteborg är en av de kommuner som kommit längst med välutvecklade metoder för barn och ungas inflytande i sin närmiljö och kanske kan andra kommuner lära sig och inspireras av Göteborgs arbete.

De frågor som min uppsats behandlar har genom hela arbetet mötts av otroligt positivt reaktioner och intresse från alla jag träffat. Det finns de som menar att vi som utexamineras idag från utbildningar såsom Landskapsarkitekturprogrammet på SLU Alnarp har betydligt större insikt i medborgarinflytande, dess effekter och olika metoder för att tillämpa dessa. Detta kan förhoppningsvis också bidra till en större medvetenhet i kommunerna i framtiden. Samtidigt är det viktigt för oss nyutexaminerade landskapsarkitekter att förstå de historiska förutsättningarna och den komplexitet och politiska spel som vår fysiska samhällsplanering står inför. Det krävs att man kan visa på mätbara värden som argument till privata aktörer, vilket kanske inte alltid är självklart i frågor som berör barn och ungas delaktighet.

7. Referenser

7.1 Tryckta källor

- Ambjörnsson, R. (1995). *Förord*. I: Key, E. (1995). *Barnets århundrade* (s. 5-10). Skriftserien.
- Andersson, B-E. (1995). *Barns situation i Sverige*. I: Dahlgren, L. & Hultqvist, K. (red) (1995) *Seendet och seendets villkor – en bok om barns och ungas välfärd* (s. 107-126) Stockholm: Gotab.
- Ariés, P. (1973). *Barndomens historia*. Svensk utgåva vilken följer författarens reviderade utgåva från 1973, svensk översättning Gidlund.
- Barnkonventionen. (2009). *FN:s konvention om barns rättigheter*. Unicef: Stockholm.
- Barnkonsekvensanalys. (2011). *BKA – Barn och unga i fokus 1.0*. Göteborgs Stad
- Barnombudsmannen. (1998). *Ett stag framåt! En handbok om barnkonventionen för kommuner och landsting*. Stockholm: Kommentus Förlag.
- Barnombudsmannen. (2001) *Med barnkonventionen som karta och kompass i kommuner och landsting*. Stockholm: Kommentus Förlag.
- Bartley, K. (1998). *Barnpolitik och barnets rättigheter*. Monografi nr 67. Sociologiska institutionen, Göteborgs Universitet.
- Berglund, U. & Nordin, K. (2007). *Using GIS to make young people's voices heard in urban planning*. *Built Environment* 35(4), pp. 469-481.
- Björklid, P. (2005). *Lärande och fysisk miljö - En kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Bohm, K. (1985). *Med- och motborgare i stadsplaneringen – En historia om medborgardeltagandets villkor*. Stockholm: Liber Förlag.
- Boverket. (2000). *Unga är också medborgare – om barns och ungdomars inflytande i planeringen*. Karlskrona: Boverket, Stadsmiljöavdelningen.
- Boverket. (2002). *Stadsplanera istället för trafikplanera och bebyggelseplanera*. Karlskrona: Boverket.
- Boverket. (2015). *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. Boverket och Movium.
- Cars, G. (1992). *Förhandling mellan privata och offentliga aktörer i samhällsbyggandet*. Diss. Stockholm: Kungliga Tekniska Högskolan.
- Cars, G. & Thune Hedström, R. (2006). *Nya villkor för den kommunala planeringen*. I: Blücher, G. & Graninger, G. (red) (2006). *Planering med nya förutsättningar Ny lagstiftning - nya värderingar* (s. 157-175) Stiftelsen Vadstena Forum.

Davet, N. (2013). *Ungt inflytande på riktigt – en lägesrapport. Förstudie Rum för ungt inflytande Göteborg 2021*. Göteborg.

De Laval, S. (2007). *Arkitektur i skolan – För att se världen med nya ögon*. Stockholm: Arkitektur-analys sthlm ab.

Eliasson, T. (2010). *Att blir tagen på allvar – exempel på barns och ungas inflytande*. Göteborg: Elanders.

Engwall, K. (1998) *Gör barn till medborgare! Om barn och demokrati under 1900-talet*, SOU 1998:97. Stockholm: Elanders Gotab.

Forsberg, G. (red) (2005). *Planeringens utmaningar och tillämpningar*. Uppsala: Uppsala Publishing House.

Francis, M. & Lorenzo, R. (2001) *Seven realms of children's participation*. Journal of Environmental Psychology (2002) 22, s. 157-169.

Frank, G. (red) (2005). *Spelet om staden*. Stockholm: Formas

Granberg, M. (2005). *Stadsplaneringen på entreprenad*. I: Frank, G. (red) (2005). *Spelet om staden* (s.137-144). Stockholm: Formas.

Halldén, G. (2003) *Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp*. Ur: *Barns perspektiv och barnperspektiv*, skrift nr 1-2 i skriftserien Pedagogisk forskning i Sverige, Institutionen för pedagogik och didaktik vid Göteborgs Universitet.

Hart, R. (1992). *Children's Participation, from Tokenism to Citizenship*. Unicef: Florence.

Hermelin, F. (2005). *Samhällsplaneringen och dess praktik i förändring*. I: Forsberg, G. (red) (2005). *Planeringens utmaningar och tillämpningar* (s. 306-315). Uppsala: Uppsala Publishing House.

Johansson, M. & Khakee, A. (2008) *Etik i stadsplanering*. Lund: Studentlitteratur AB.

Jörnrud, M. & Stern, R. (2011). *Barnkonventionens status – En utvärdering av för- och nackdelar med barnkonventionen som svensk lag*. Unicef: Sverige.

Khakee, A. (2000). *Samhällsplanering – Nya mål, perspektiv och förutsättningar*. Lund: Studentlitteratur.

Kirby, P. Lanyon, C. Cronin, K. Sinclair, R. (2003): *Building a Culture of Participation: Involving Children and Young People in Policy, Service Planning, Development and Evaluation: A Handbook*. Department for Education and Skills: London.

Kylin, M. (2010) *Staden som pedagog*. I: Lieberg, M. De Laval, S & Åkerblom, P. (red) (2010). *Den lärande staden* (p. 167-185). Umeå: Boréa bokförlag.

Kylin, M. & Bodelius, S. (2015) *Riktlinjer för lek? Svenska kommuners arbete med planering av platser för barn – Reflektioner kring hur föreställningar om barn och barndom påverkar utformning av staden*. Sveriges Lantbruksuniversitet: Institutionen för Landskapsarkitektur, planering och förvaltning.

Lansdown, Gerison (2001): *Promoting Children's Participation In Democratic Decision- Making*, Florence: Unicef, Innocenti Research Centre.

Lenninger, A. (2008). *Barns plats i staden*. Stad och land 174. Alnarp: SLU/Movium.

Lindvall, J & Myrman, A. (2001). *Vardagens arkitektur – Vem bestämmer din livsmiljö?* Stockholm: Bäckströms Förlag.

Sellers, I. & Lindberg, M. (2002). *Hur beaktas barns intressen i fysisk planering?*. Skåne, Länsstyrelsen, Samhällsbyggnadsenheten.

Madsen, E. (2013). *Planering – ett spel om stadens framtid. En studie om planeringsprocessen, aktörer och medborgarnas effekt på processen*. Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp.

Malmö Stad. (2013). *Malmökommissionen: Malmös väg mot en hållbar framtid – Hälsa välfärd och rättvisa*. Malmö: service Point holmbergs ab

Myrdal, A. (1935). *Stadsbarn - en bok om deras fostran i storbarnkammare*. Stockholm: Kooperativa förbundet bokförlag.

Myrdal, A & G. (1934). *Kris i befolkningsfrågan*. Stockholm: Bonniers

Nilsson, K. (2001). *Planering för hållbar utveckling - Dilemman för kommunala översiktsplanerare*. lic.- avh. Kungliga tekniska högskolan.

Nilsson, N. (2006). *Det saknade barnperspektivet i planeringen*. IPA- Barns rätt till lek.

Nilsson, N. (2002) *Barnens stad – en barnvänlig stad för barns bästa, lek och inflytande*. IPA- Barns rätt till lek.

Nordenfors, M. (2010). *Delaktighet – på barns villkor?* Göteborg: Elanders.

Nordström, M. (2013) *Barnkonsekvensanalyser – ett steg mot barnvänligare städer och bättre stadspanering*. PLAN 5-6, Tema: Barn & Unga.

Norlin, M. (1994) *Barnets århundrade – vart tog det vägen?* Stockholm: Rabén & Sjögren

Nyström, J & Tonell, L. (2012). *Planeringens grunder – en översikt*. 3 ed. Lund: Studentlitteratur.

Näsman, E. (1995) *Vuxnas intresse av att se med barns ögon*. I: Dahlgren, L. & Hultqvist, K. (red) (1995). *Seendet och seendets villkor – en bok om barns och ungas välfärd* (s. 279-302) Stockholm: Gotab

Paget, S. (2006). *Creating Sustainable places for children*. I Abdel-Aya, A., M.K.Tolba & S. Soliman (eds) *Environment, Health and Sustainable Development*. IAPS, *Advances in People-Environment Studies Vol 1*: 99-107

Paget, S. (2008). *Aspekter på landskapsarkitektens yrkesroll – med utgångspunkt i skolgårdsutvecklingen*. Diss., Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala.

-
- Patel, R. & Davidson, B. (2011) *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur AB
- Rasmusson, B. (2003) *Ett nytt paradigm i synen på barn och barndom. Innebörd, genomslag och konsekvenser i samhällsplaneringen*, SOU 2003:127. XXX
- Rasmusson, B. (1999) *Låt oss vara med! Barn om barndom i en modern förort*. Stockholm: Kommentus Förlag
- Rasmusson, B. (1994) *Barnperspektiv – Reflektioner kring ett mångtydigt och föränderligt begrepp*. Lund
- Rasmusson, B. (1993) *Barn och byggd miljö – barnens perspektiv och krav i fysisk miljö och planering 1970-1993, en kunskapsöversikt*. Stockholm: Gotab
- REBUS. (2012). *REBUS – Resan till en bättre skolmiljö*. (red) Trine Kjær. Göteborgs Stad lokalförvaltning.
- Sandin, B. & Sundkvist, M. (2014) *Barn, barndom och samhälle*. Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Shier, H. (2001) *Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. A New Model for Enhancing Children's Participation in Decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child*. Children & Society Volume 15 (2001) s. 107-117.
- Skolöverstyrelsen. (1980). *Läroplan för grundskolan, Lgr 80, Mål och riktlinjer för grundskolan*. Stockholm: Liber.
- Skolöverstyrelsen. (1969) *Läroplan för grundskolan, Lgr 69, Allmän del*. Svenska utbildningsförlaget Liber AB.
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Västerås: Edita.
- Stafseng, O. (1996) *Barnets århundrade Ellen Key – Omläst hundra år senare med introduktion och kommentarer av Ola Stafseng*. (red) Widengren, G. Södertälje: Fingraf
- Stockholms stad. (2010) *Promenadstaden – Översiktsplan för Stockholm*. Stadsbyggnadskontoret i samarbete med Z:CO
- Stockholm stad. (2014) *Kultur i ögonhöjd, för, med och av barn och unga*. Stockholm: Kulturförvaltningen.
- Stockholms stad. (2015) *Budget 2015 – En jämlik och hållbar stad*. Dnr 111-459/2014
- Svennberg, M & Teimouri, M (red). (2010). *Barns rätt till staden – om arkitekturpedagogik som demokratisk metod i Göteborg*. Movium.
- Söderlind, I. & Engwall, K. (2005) *Var kommer barnen in? Barn i politik, vetenskap och dagspress*. Växjö: FORM Oform
- Tonell, L. (2005). *Verkligheten bakom modellen*. I: Forsberg, G. (red) (2005). *Planeringens utmaningar och tillämpningar* (s. 317-335). Uppsala: Uppsala Publishing House.

Trafikverket. (2013). *Det blir viktigt när det är på riktigt! Att stärka barns och ungas delaktighet och inflytande i fysiska planläggning, Del 2. Genomförande och resultat.*

Trelleborgs kommun. (2014). *Barnbokslut 2014*. Trelleborgs kommun

Trelleborgs kommun. (2013). *Nya rutiner gällande barns och ungas inflytande i samhällsplanering, från och med januari 2013, KS 2012/721*. Trelleborg: Kommunstyrelsen.

Trelleborgs kommun. (2014). *Fördjupning av Översiktsplanen för Trelleborgs Stad 2025*. Antagande handling 2014-05-26.

Trelleborgs kommun. (2014). *Checklista för barn rättigheter, KS 2014/93*. Trelleborg: Avdelningen för strategi och kommunikation.

Urban X. (2013). *Urban X - barn och unga i stadsplaneringen. En guide för pedagoger och stadsplanerare*. Malmö stad.

Van der Burg, D. (2006). "Där man bor tycker man det är bra" - *Barns geografier i en segregerad stadsmiljö*. Stockholm: Elanders Gotab.

Vägverket. (2005) *Vägledning för barnkonsekvensanalys i vägplanering*. Publikation: 2005:37.

Ögren, K. (1985) *Att möta ungdomars behov – samhällsplanering för framtiden*. Malmö: Liber Förlag

Propositioner

Regeringens proposition 1997/98:182. *Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige*. Stockholm: Socialdepartementet

Statens offentliga utredningar (SOU)

SOU 1975:30. *Barnens livsmiljö* Stockholm: Socialdepartementet.

SOU 1975:36. Dahlén, U. Rönnmark, E. & Thiberg, S. *Barnen och den fysiska miljön*. Stockholm: Socialdepartementet.

SOU 1991:70. *Ombudsman för barn och ungdom*. Stockholm: Socialdepartementet.

SOU 1997:116. *Barnets Bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige*. Stockholm: Socialdepartementet

SOU 1998:97. *Gör barn till medborgare – om barn och demokrati under 1900-talet*. Demokratiutredning skrift nr 4. Stockholm: Elanders Gotab

SOU 2003:127. *Ett nytt paradigm i synen på barn och barndom. Innebörd, genomslag och konsekvenser i samhällsplaneringen*. Stockholm: Elanders Gotab.

SOU 2015:24. *En kommunallag för framtiden*. Stockholm: Finansdepartementet.

Lagar

SFS 2010:900. *Plan- och bygglagen*. Stockholm: Socialdepartementet.

SFS 1991:900. *Kommunallag*. Stockholm: Finansdepartement K.

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

7.2 Elektroniska källor

Agenda 21. *United Nations Conference on Environment & Development, Rio de Janeiro, Brazil, 3 to 14 June 1992, AGENDA 21*. [online] tillgänglig via: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf> [2015-04-25]

Andersson, U. (1999). *Agenda 21 – en sammanfattning*. [online] tillgänglig via: <http://www.hu2.se/hu2old/agenda21/index.htm> [2015-04-25]

Barnombudsmannen, faktablad. *Uppnå kvalitet i beslut som rör barn och unga*. [online] tillgänglig via: http://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/publikationer/faktablad/faktablad2_uppna11.pdf [2015-05-09]

Blockholm. *BLOCKHOLM - Den fantastiska staden*. [online] tillgänglig via: <http://www.blockholm.se/> [2015-05-13]

Boverket. (2015). *Metoder och Kanaler*. [online] tillgänglig via: <http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/kommunalplanering/medborgardialog/metoder-och-kanaler/> [2015-05-09]

Boverket. (2014). *Så planeras Sverige*. [online] tillgänglig via: <http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/> [2015-05-10]

Boverket. (2014). *Översiktsplanering*. [online] tillgänglig via: <http://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Oversiktsplanering/oversiktsplanens-funktion/> [2015-04-28]

Boverket. (2014). *Lagens utveckling*. [online] tillgänglig via: <http://www.boverket.se/Vagledning-ar/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/Lagens-innehall-utveckling/> [2015-04-24]

Göteborgs Stad. *Budget*. [online] tillgänglig via: http://goteborg.se/wps/portal/invanare/kommun-och-politik/kommunfakta/ekonomi/budget!/ut/p/b1/04_Sj9Q1NTU2MzWztLTUj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfGjzOIDDl0CLZwMH-Q383S3dDDxDvAPc_Lx9_M19jIEKIoEKDHAARwNCv088nNT9XOjciwA8pdsJA!!/dl4/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/#htoc-0 [2015-04-30]

Habitatagendan (2003) *The Habitat Agenda Goals and Principles, Commitments and the Global Plan of Action*. [online] tillgänglig via: <http://unhabitat.org/history-mandate-role-in-the-un-system/> [2015-04-25]

Kultur i Väst. Arkitekturpedagogik. [online] tillgänglig via: <http://www.kulturivast.se/arkitektur/vad-ar-arkitekturpedagogik> [2014-05-13]

Lomma. (2005) *Planprogram för centrala Bjärred*. [online] tillgänglig via: <http://www.lomma.se/download/18.34b2e98512d7f59252480007163/1426688819935/Planprogram%2BC%2BB-järred%5B1%5D.pdf> [2015-05-14]

Lytsy, A. (2001) *Barnen: "Är vuxna beredda att släppa ifrån sig makt"*. [online] tillgänglig via: <http://www.dn.se/arkiv/nyheter/barnen-ar-vuxna-beredda-att-slappa-ifran-sig-makt> [2015-05-13]

Malmö stad. *Jag bor i Malmö – policy för ungas inflytande*. [online] tillgänglig via: http://malmo.se/download/18.3744cbfb13a77097d8748fe/1383649107439/Policyforungasinflytande_sv.pdf [2015-04-29]

Mänskliga rättigheter. *De mänskliga rättigheterna* [online] tillgänglig via: <http://www.manskliga-rattigheter.se/sv/de-manskliga-rattigheterna> [2015-05-06]

Nationalencyklopedin (NE). *Budget*. [online] tillgänglig via: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/budget> [2015-04-28]

Partnerskapet (2015). *För barnets rättigheter i praktiken*. [online] tillgänglig via: <http://barnkonventionen-partnerskapet.se/> [2015-05-11]

Regeringen, Kommittédirektiv 2015:24 (2015). *Tilläggsdirektiv till Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design*. [online] tillgänglig via: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/25/52/14/08863376.pdf> [2015-05-10]

Riksdagen, Kommittédirektiv 2013:35 (2015) Översyn av barnets rättigheter i svensk rätt. [online] tillgänglig via: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Utdredningar/Kommittedirektiv/versyn-av-barnets-rattigheter_H1B135/ [2015-05-06]

SCB. (2013) *Antalet barn väntas öka i Sverige*. [online] tillgänglig via: http://www.scb.se/sv/_/Hitta-statistik/Artiklar/Antalet-barn-vantas-oka-i-Sverige/ [2015-03-04]

SCB. (2010) *Tätorter; arealer, befolkning*. [online] tillgänglig via: http://www.scb.se/mi0810/#c_li_335300 [2015-04-28]

SKL. (2015) *Kommungruppsindelning*. [online] tillgänglig via: <http://skl.se/4.5e95253d-14642b207ee86bff.html> [2015-04-28]

Skolverket. (2014) *Läroplaner*. [online] tillgänglig via: <http://www.skolverket.se/regelverk/laro-planer-1.147973> [2015-05-06]

Statens offentliga utredningar. (1900-1999) *Digitaliserade SOU:er*, Kungliga Biblioteket. [online] tillgänglig via: <http://regina.kb.se/sou/> [2015-04-15]

Stockholms stad. (2015) *Barnperspektiv på miljön i Alvik*. [online] tillgänglig via: <http://bygg.stockholm.se/Alla-projekt/Alvik/Aktuellt/Om-projektet/Barnperspektiv-pa-miljon-i-Alvik/> [2015-05-14]

Svennberg, M. (2006). *Democracy in Practice: Working with architecture in schools*. [online] tillgänglig via: <http://www.playce.org/uploads/pdf/13%20Mie%20Svennberg.pdf> [2015-05-13]

Västra Götalandsregionen. (2015) *Barnrättsperspektivet*. [online] tillgänglig via: <http://www.vgre-gion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startsida/Vard-och-halsa/Folkhalsa/BarnHalsaRatt/Arbets-modell1/Barnrattsperspektivet-och-andra-begrepp/> [2015-04-13]

7.3 Muntliga källor

- Andersson, L. Bygg och miljökontoret (2015-03-12). Svedala.
- Jeppson, K. Avdelning för strategi och kommunikation (2015-04-01). Trelleborg.
- Klingwall, L. Stadsbyggnadskontoret (2015-03-19). Intervju. Stockholm.
- Lexén, T. Stadsbyggnadskontoret (2015-04-08). Telefonintervju. Staffanstorp.
- Mirza, V. Gatukontoret (2015-04-07). Intervju. Malmö
- Nyquist, A. Samhällsbyggnadsförvaltningen (2015-03-13). Lomma.
- Palmblad, Å. Stadskontoret (2015-03-10). Intervju. Malmö.
- Uppsäll, L. Miljöförvaltningen (2015-03-31). Intervju. Malmö
- Wadman, H. Stadsbyggnadskontoret (2015-03-23). Intervju. Malmö
- Westin, R. Stadsbyggnadskontoret (2015-03-05). Intervju. Malmö.

E-post

Arvidsson, A. (2015) Stadsbyggnadskontoret. Malmö

Lundquist, U. (2015) Stadsbyggnadskontoret. Göteborg

Oliveira e Costa, S. (2015) Stadsbyggnadskontoret. Göteborg.

Sjögren, M. (2015) Stadsdelsförvaltningen Centrum. Göteborg.

Svennberg, M. (2015) Kulturförvaltningen. Göteborg.

Barn och ungas roll som medborgare och medaktörer i stadens framtid!

En studie som med ett historiskt perspektiv som undersöker de förutsättningar dagens barn har till medverkan i planeringsprocesser.

Detta examensarbete fokuserar på barns medverkan i planeringsprocesser; hur, när och varför. I arbetet görs en historisk återblick över hur barns roll som medborgare förändrats under 1900-talet för att sedan analysera och granska de förutsättningar barn har idag att ta del av och medverka i planeringsprocesser.

I ett antal fallstudier kommer arbetet titta närmare på några kommuner i Sverige för att se hur och om barn och unga involveras och medverkar i planeringsprocessens olika skeden. Det är här Er kommun kommer in i bilden och era svar på följande frågor kan komma att användas för att ge en bild av hur och om barn medverkar i dagens planeringsprocess.

FRÅGOR:

1. Vilken förvaltning inom er kommun har huvudansvaret för frågor som rör barn och ungas medverkan i den fysiska planeringen?
2. Vilka strategier, planer eller styrdokument för barn och ungdomars medverkan i planeringen använder er kommun sig av?
3. Vart kommer de riktlinjer ni utgår ifrån?
4. Hur och vilka metoder använder er kommun för medverkan av barn och unga i planeringen?
5. Vilken typ av miljöer får/har barn och unga möjlighet att medverka och påverka utformningen av i er kommun? (förskole- och skolgårdar, lekplatser osv)
6. Har er kommun några konkreta exempel på genomförda eller pågående projekt där barn och unga involverats?
7. Hur sker eventuell kunskapsåterföring av genomförda projekt? Används t.ex. sammanställda dokument vilka kan användas som grund för kommande processer?
8. I vilka skeden av planeringsprocessen är det vanligast att barn bjuds in att medverka i er kommun?

Stora, mittemellan eller små steg,
alla är viktiga!